

Ольга Шестобуз
Альона Шульга
Олеся Маковійчук

ПРАКТИКУМ

**З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

О. С. Шестобuz, А. В. Шульга, О. В. Маковійчук

**ПРАКТИКУМ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Навчальний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2021

УДК 373.3.016:7(075.8)

Ш 520

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 6 від 31 травня 2021 року)

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Палійчук Оксана Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник управління Державної служби якості освіти у Чернівецькій області.

Автори:

Шестобуз Ольга Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти;

Шульга Альона Валеріївна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти;

Маковійчук Олеся Василівна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти.

Шестобуз О. С., Шульга А. В., Маковійчук О. В.

Ш 520 Практикум з методики навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі : навч. посібник / О. С. Шестобуз, А. В. Шульга, О. В. Маковійчук. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 208 с.
ISBN 978-966-423-653-6

Посібник містить навчальний матеріал практичних занять з методики навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі, питання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи студентів. Подано тестові завдання для контролю та самоконтролю, критерії оцінювання, список рекомендованої літератури.

Для студентів денної та заочної форм навчання закладів вищої освіти.

УДК 373.3.016:7(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Ю. Федьковича, 2021

© Шестобуз О. С. , Шульга А. В. ,
Маковійчук О. В. , 2021

ISBN 978-966-423-653-6

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
ЗМІСТ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ	120
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	122
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	136
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	139
ДОДАТКИ	140

ПЕРЕДМОВА

Однією з важливих складових формування художньої культури та естетичного виховання майбутніх учителів початкової школи є навчальні дисципліни «**Теорія та методика навчання мистецької освітньої галузі**» (повний термін навчання) і «**Методика навчання мистецької освітньої галузі**» (скорочений термін навчання), під час опанування яких студенти отримують обов'язкові теоретичні знання та практичні вміння й навички, необхідні для послідовного розвитку художньої уяви, мислення, творчої фантазії та духовної культури.

Мета навчальної дисципліни – оволодіння студентами теорією та методикою навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі з урахуванням вікових і психологічних особливостей молодших школярів.

Основні завдання навчальної дисципліни:

– пізнання специфіки і функцій мистецтва, особливості його зв'язку з життям народу, етнічним та історичним корінням;

– оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями і навичками зображення предметного світу з натури, з пам'яті та за уявою;

– вивчення основних закономірностей побудови простих геометричних форм, створення площинних композицій;

– виховання у студентів естетичного смаку, прояву творчої енергії і потреби у творчості через стимулювання творчої уяви та творчого прагнення;

– набуття практичних навичок зображення різними матеріалами як засобами, підпорядкованими потребам художньої виразності;

– усвідомлення студентами потреб взаємозв'язку між метою та художнім матеріалом, практичне засвоєння через зображення і декорування;

– розвиток гнучких образно-асоціативних форм мислення, художнього відтворення світу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти повинні

знати:

– суть мистецтва як засобу комунікації та специфічної, художньо-образної форми пізнання й відображення навколишнього світу, історію його розвитку, роль у житті людей;

– основи художньо-образної мови різних видів мистецтва і виражальні можливості художніх технік;

– історію становлення та розвитку мистецтва, його роль у житті людей;

– науково-теоретичні основи викладання мистецтва;

– завдання, зміст та структуру шкільних програм з мистецтва, специфіку поглибленого вивчення мистецтва в початковій школі;

– методика проведення уроків з мистецтва; відомості з теорії образотворчої грамоти;

– нові технології різних видів мистецтва; особливості й закономірності створення тематичних композицій;

– загальні принципи і методи перспективного зображення предметів навколишньої діяльності; закони лінійної і повітряної перспективи;

– послідовність роботи над натюрмортом, пейзажем, зображення людини, тварини, птаха; технічні прийоми роботи, властивості різних художніх матеріалів.

вміти:

– аналізувати та інтерпретувати відповідно до вікових можливостей твори різних видів вітчизняного та зарубіжного мистецтва;

– висловлювати особистісне ставлення до виявів естетичного вжитті та мистецтві, використовуючи термінологію, зумовлену змістом програм з мистецтва;

– набути вміння та навички самостійної художньо-творчої роботи з пам'яті, за уявою, на підставі вражень від природи;

— виражати власні почуття, емоції та думки мовою художнього образу, використовуючи на рівні, відповідному віку, засоби художньої виразності, художні техніки та матеріали;

— виготовляти наочні посібники до уроків з мистецтва; вміти працювати з методичною літературою;

— виробити власну манеру, техніку виконання робіт.

Структура курсу побудована як система пріоритетних проблем, причому засвоєння їх сукупності в цілому і кожної з них окремо забезпечує студентам можливості вільного й аргументованого вибору форм, методів та засобів навчання мистецької освітньої галузі в початковій школі.

Основу методики викладання цього курсу складає діалогічна взаємодія викладача і студентів, їх спільна діяльність, спрямована на створення умов для евристичного пошуку та знаходження істини, на реалізацію принципів особистісно орієнтованої педагогіки.

У процесі вивчення курсу використовуються різні форми організації навчальних занять, а саме: створення творчих практичних робіт за допомогою різних художніх технік і матеріалів, понятійно-термінологічні диктанти та вправи, проектування і розв'язання різних проблемних ситуацій, дискусії, тестові завдання, написання реферативних повідомлень, аналіз періодичної літератури, підготовка творчих індивідуальних проектів та ін.

Навчальний посібник сприятиме оволодінню майбутніми вчителями ґрунтовними знаннями й уміннями для ефективної організації освітнього процесу на уроках мистецтва в початковій школі.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

- ❖ Тема 1. У майстерні художника.
- ❖ Тема 2. Закони перспективи.
- ❖ Тема 3. Особливості роботи графічними матеріалами.
- ❖ Тема 4. Колір як засіб виразності в образотворчій діяльності учнів початкової школи.
- ❖ Тема 5. Особливості роботи живописними матеріалами.
- ❖ Тема 6. Особливості роботи з пластичними матеріалами.
- ❖ Тема 7. Види занять з образотворчого мистецтва.
- ❖ Тема 8. Нетрадиційні техніки малювання.
- ❖ Тема 9. Особливості аналізу творів мистецтва.
- ❖ Тема 10. Використання альбомів-посібників на уроках мистецтва.

ЗМІСТ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. У МАЙСТЕРНІ ХУДОЖНИКА

Мета: ознайомити з організацією освітнього середовища в кабінеті мистецтва; поглибити знання студентів про художні інструменти, матеріали та обладнання, особливості їх використання на уроках мистецтва у початковій школі; виробляти вміння аналізувати важливі функціональні зони в кабінеті образотворчого мистецтва, добирати необхідний художній інструментарій для конкретної ситуації;

сприяти розвитку творчої фантазії, спостережливості, художньо-естетичному вихованню, мовної діяльності студента і вмінню застосувати свої здібності в ході підготовки і проведення уроків мистецтва в початковій школі;

виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

– ознайомити з особливостями організації освітнього середовища у кабінеті мистецтва;

– поглибити знання студентів про художні інструменти, матеріали та обладнання, особливості їх використання у початковій школі;

– продовжувати розвивати вміння застосовувати знання на практиці, зокрема вміння проєктувати освітнє середовище для навчання мистецтва;

– виробляти вміння використовувати необхідний художній інструментарій для конкретного завдання.

Компетенції:

знати:

– теоретичні основи образотворчого мистецтва;
– термінологію художніх інструментів, матеріалів, обладнання та особливості їх використання у початковій школі;

- основні функціональні зони кабінету мистецтва;
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей

вміти:

- організовувати освітнє розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;
- добирати необхідні художні матеріали та інструменти для виконання творчих робіт;
- самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;
- використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів

володіти:

- системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра;
- навичками проєктування освітнього середовища для навчання мистецтва.

Ключові поняття теми: *художник, інструменти, обладнання, матеріали, кабінет мистецтва.*

План

1. Організація робочого місця художника.
2. Інструменти та матеріали художника.
3. Кабінет образотворчого мистецтва.

Методичні рекомендації

1. Організація робочого місця художника

Під час створення робочого місця для художника необхідно враховувати, що найкращим рішенням буде окреме приміщення. Це дозволяє зануритися в роботу повністю, не відволікатися. Крім того, при використанні живописних матеріалів досить легко забруднитися самому та навколишні предмети.

Відповідно, зручним місцем процесу творчості для художника є майстерня або студія. Однак це не означає, що творчі задуми митця неможливо втілювати у звичайному приміщенні, треба тільки звертати увагу на особливості організації робочого простору художника.

Одним з основних критеріїв, які враховуються при плануванні розміщення робочого місця, є **розташування**. Зразок вибору найбільш природного освітлення – північний бік, що традиційно вважається вдалим варіантом. Оскільки у такому приміщенні немає прямих сонячних променів, це створює розсіяне світло, в поєднанні зі штучним освітленням забезпечується ідентичність з освітленням художньої галереї. Доцільно також максимально використовувати природне освітлення кімнати, за необхідності затінюючи прямі сонячні промені.

Вагоме значення має колір стін, тому що враження від приміщення повинно бути як від вільного простору. Відволікатимуть увагу та позбавлятимуть галерею природного світла яскраві або темні кольори стін, і це буде невдалим вибором для художника. Звичайно, найкраще підійдуть світлі тони для стін, особливо якщо в кімнаті обмежений простір. Відмінним рішенням для приміщення будь-якого розміру будуть білого кольору стеля та стіни.

Значне меншого значення для робочого місця художника має вибір відповідних меблів, що не потребує багато часу. Рекомендується на більшій частині простору розмістити полиці, на яких розташувати всі інструменти та матеріали для роботи. Для зберігання робіт на папері може знадобитися журнальний столик або комод.

Що стосується вибору мольбертів як спеціального обладнання, які налаштовуються на кронштейнах і робочій поверхні, то їх доцільно підбирати, орієнтуючись на функціональність оточуючих предметів і власну зручність.

2. Інструменти та матеріали художника

Образотворче мистецтво є достатньо широким спектром творчості, оскільки в ньому налічується чимало різноманітних технік. І кожна з них потребує використання особливих власних матеріалів та інструментів. Відповідно, художник при виборі того чи іншого напрямку мистецтва повинен мати їх повний набір. Можна виділити основне приладдя, яке має мати будь-який художник-початківець при специфічних способах передачі зображення на полотно або папір з глибин власної фантазії. Зокрема, спочатку слід підібрати необхідний матеріал, на якому буде створюватися зображення, при цьому потрібно усвідомлювати, що від поверхні матеріалу залежить вибір інструментів.

Серед *основних матеріалів для художника* такі, як:

– *полотно* – виготовляється з різних матеріалів, основні характеристики полотна: міцність, еластичність, пружність, легкість, рівність поверхні, зернистість. Досить вдалим варіантом буде полотно з натуральних матеріалів – льону та бавовни;

– *папір* – на відміну від полотна, яке використовується переважно для малювання олійними фарбами, папір є значно ширшим простором для фантазії – його можна застосовувати для всіх видів фарб, простих або професійних олівців, крейди тощо. У роботі папір відрізняється за якістю, що потребує його перевірки, доцільно звернути увагу на щільність і потрібний відтінок, найчастіше у виборі – це чисто білий відтінок. Безсумнівно, це надзвичайно популярна для творчості поверхня, оскільки торгові марки сьогодні пропонують широкий асортимент для задоволення творчих ідей.

Не менш важливий інструмент для мистецтва у відповіді на питання: «Чим зображуватимемо на площині?». Найбільш прості та доступні у використанні серед такого інструментарію – це живописні – акварельні та гуашеві фарби, графічні – прості олівці. Крім того, під час малювання на папері досить часто використовуються кольорові олівці, вугілля, пастель, крейда, сепія та інші інструменти. Завдяки цим інструментам художник може створювати власні шедеври.

Виокремимо *додаткові інструменти та обладнання*:

– Мольберт – пристрій, за допомогою якого досить легко закріпити для малювання папір чи полотно. Існують складні, настільні, переносні, планшетні, етюдні мольберти. Відрізняється також і матеріал для виготовлення мольбертів: пластик, дерево або метал.

– Пензлі – при малюванні фарбами досить логічним буде використання для їх нанесення пензлів різної жорсткості та товщини.

– Палітра – необхідна для змішування та чіткого добору різних відтінків фарби.

– Олівці різної твердості використовуються для начерків.

– Гумка для витирання зайвих ліній.

– Розчинник застосовується для олійних фарб.

– Шпатель має вигляд довгого та плоского інструмента із заокругленим кінцем, ним змішують фарби на палітрі.

– Мастихін – інструмент, яким наносяться олійні фарби в пастозній техніці живопису.

3. Кабінет образотворчого мистецтва

Кабінет образотворчого мистецтва є спеціально організованим художньо-естетичним середовищем, яке потрібно використовувати для проведення уроків мистецтва в початковій школі. Сьогодні помилково вважати кабінет навчальних дисциплін художньо-естетичного циклу необов'язковим і другорядним у кабінетній системі закладу освіти, оскільки він здатний разом з іншими кабінетами переконливо розкрити молодшим школярам художньо-естетичне, пізнавальне, виховне

значення мистецтва, підвищити сучасний рівень змісту, завдань, культури уроків образотворчого та музичного мистецтва.

Кабінет образотворчого мистецтва має бути багатофункціональним, створювати атмосферу художньої майстерні, виставкової зали, а саме: обов'язкова наявність мольбертів, іншого приладдя, магнітної дошки, мультимедійного обладнання тощо.

Тому в кабінеті мистецтва повинні функціонувати такі *зони*:

- місце для роботи вчителя;
- місця для художньої діяльності учнів;
- простір для зберігання та експонування художніх матеріалів, приладдя, спеціального оснащення, технічних засобів навчання;
- гігієнічний куточок.

До організації кабінету образотворчого мистецтва ставляться такі *вимоги*:

- достатнє освітлення робочих місць учнів і моделей для демонстрації, доцільно враховувати можливість забезпечення природного та штучного освітлення, вікна у кабінеті бажано, щоб були з північного, північно-східного або північно-західного боків;

- обов'язково дотримуватися умови чіткої видимості для школярів постановок при малюванні з натури з будь-якого місця, бо довгі приміщення таку видимість ускладнюють;

- санітарно-гігієнічний куточок, який містить систему централізованого водопостачання та водовідведення, а за відсутності такого кутка потрібно мати у кабінеті ємності для чистої та брудної води;

- спеціальне місце для просушування робіт учнів;

- наявність різних шаф, шухляд, полиць і стелажів для зберігання художніх інструментів і матеріалів, засобів наочності, практичних робіт школярів тощо;

- вікна із системою затемнення приміщення для регулювання освітлення;

- у кабінеті мають бути підставки для моделей, стендів, які використовуються для демонстрації наочності, столи для

педагога та учнів, і за відсутності у приміщенні мольбертів, столи для школярів обов'язково мають мати кут нахилу.

Рис.1.1. Кабінети з образотворчого мистецтва

Рекомендовані відео про організацію кабінету мистецтва

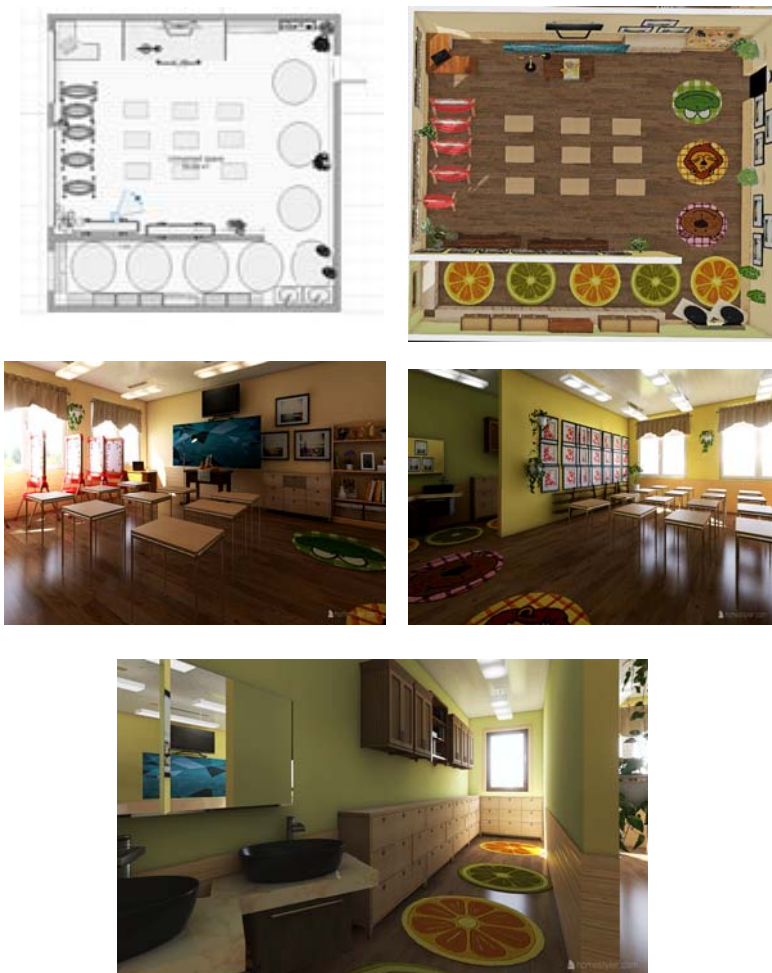
Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Особливості організації робочого місця художника.
2. Інструменти та матеріали, якими користується художник.
3. Функціональні зони й вимоги до організації кабінету образотворчого мистецтва.

Завдання для самостійної роботи студентів
Підготувати проєкт (модель) кабінету мистецтва.

*Рис.1.2. Зразок проєкту кабінету мистецтва
(виконано студенткою Тирон О. за допомогою програми
Homestyler)*

ТЕМА 2. ЗАКОНИ ПЕРСПЕКТИВИ

Мета: ознайомити студентів з поняттям перспективи в мистецтві, її видами (лінійною та повітряною) та основними законами; виробляти вміння аналізувати предмети та будувати їх на площині відповідно до законів перспективи;

сприяти розвитку творчої фантазії, спостережливості, художньо-естетичному вихованню, мовної діяльності студента і вмінню застосувати свої здібності в ході підготовки і проведення уроків мистецтва в початковій школі;

виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- ознайомити з перспективою, її видами та законами;
- формувати вміння будувати предмети на площині відповідно до законів перспективи;
- продовжувати розвивати окомір шляхом детального аналізу натури.

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- мистецьку термінологію: перспектива (лінійна, повітряна), закони перспективи;
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;
- особливості побудови предметів відповідно до законів перспективи;

вміти:

- аналізувати природу та розкласти її на прості геометричні фігури;
- будувати конструктивний рисунок на площині будь-якого предмета;
- організовувати освітній процес та створити розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

– самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

– використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

– системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;

– вміннями побудови конструктивного рисунка з урахуванням законів перспективи;

– навичками зображення натурної постановки та композиційного вирішення її на площині.

Ключові поняття теми: *перспектива, лінійна перспектива, повітряна перспектива, закони перспективи, лінія горизонту, точка сходу.*

План

1. Знайомство з перспективою.
2. Особливості лінійної перспективи.
3. Особливості повітряної перспективи.
4. Конструктивний рисунок куба.

Методичні рекомендації

1. Знайомство з перспективою

Предмети оточуючої дійсності можуть бути плоскими та об'ємними, наділені певним розміром, формою та кольором. Однак з різних відстаней, враховуючи також різну віддаленість, предмети можуть сприйматися неоднаково: коли предмети віддаляються від спостерігача, вони здаватимуться меншими за розмірами, тьмяніє яскравість предметів, кольори набувають відтінків сірого. Віддалено повинні зійтися в одній конкретній точці декілька паралельних ліній. Причому чим ближче знаходиться спостерігач, тим більше дрібних деталей предметів помічає, чим далі – все сприймається як силуети.

Отже, насправді предмети ми бачимо не такі, якими пам'ятаємо та знаємо зі свого життєвого досвіду. Ще в епоху Відродження німецьким художником Альбрехтом Дюрером було запропоновано цікавий метод при зображенні видимих предметів на площині, суть якого полягала у такому: затримуючи погляд, художник на прозоре скло наносив контури предметів, які споглядав через скло.

Пізніше замість скла використовував сітку із квадратів, на якій позначав точки відповідних предметів, потім переносив їх у відповідну квадратну сітку на площині картини. Запропоновані А. Дюрером прийоми роботи демонструють суть перспективного зображення.

Перспектива означає «дивитись крізь», «правильно бачити», вона надає тривимірності плоским зображенням на площині. У мистецтві перспективу розглядають як систему способів зображення оточуючих предметів на площині. Перспектива виступає основою при створенні не тільки будь-якого ескіза або малюнка, а й картин. Вона є аксіомою, яку необхідно усвідомити, засвоїти та практично застосувати для передачі реалістичності зображення.

Перспектива (від франц. *perspective*, від лат. *perspicio* – чітко бачити) є системою, в якій зображуються об'ємні об'єкти на певній площині чи іншій поверхні, при цьому враховується їхня просторова структура та відстань, на яку віддалені від спостерігача певні елементи об'єктів. Якщо формулювати коротко, то перспективою називають техніку, яка може передати зображення на площині об'ємних тіл.

Виділяють види перспективи: **лінійну та повітряну**.

2. Особливості лінійної перспективи

Лінійною перспективою називають один зі способів побудови прямими лініями геометричних предметів у просторі та на певній площині. Лінійній перспективі притаманна особливість: наявна нерухома точка або декілька точок, в які сходять лінії, що віддаляються, вони проходять крізь предмети або слугують додатковими лініями у побудові предметів. Ключовими поняттями лінійної перспективи є: «лінія горизонту», «точка сходу».

З поняттям горизонту в перспективі ототожнюється визначення **дійсного горизонту**, тобто горизонтальної уявної лінії, яка знаходиться на одному рівні з нашими очима.

У відкритому просторі моря, степу ця лінія і є горизонтом, тоді як у деяких випадках дійсний горизонт може не проглядатися, оскільки закритий будівлями, горами та іншими оточуючими предметами – в таких випадках його слід вирахувати. Іноді це дуже непросто, але на площині жодних проблем не виникає.

Лінії моря відповідають лініям дійсного горизонту. У напрямку дерев, які зростають, ми можемо продовжити через пагорби цю лінію і пунктиром зобразити на ескізі.

Лінія горизонту залежить від спостерігача, від його рівня очей залежить і її розташування. Визначивши лінію горизонту на площині, слід враховувати, що об'єкти, які знаходяться вище рівня очей художника, розташовуватимуться вище лінії горизонту на площині, і навпаки, нижче рівня очей – під лінією горизонту на площині.

Перевіримо твердження перспективи: у міру віддаленості предмети здаються меншими за розмірами, ніж є насправді, навіть якщо в реальному житті вони всі однакові за розмірами. Для прикладу, на малюнку зображено ряд вертикальних стовпів однакових розмірів, які знаходяться на одному рівні. Помітно, що їх розміри зменшуються з віддаленням від спостерігача, навіть в один момент зменшуються настільки, що виглядають як точка, яка і називається **точкою сходу** (ТС). В цьому випадку вона знаходиться точно на лінії горизонту.

Наступний рисунок ілюструє, що станеться, якщо ми проведемо лінії через кінці стовпів (верхню і нижню точки стовпа). Ці лінії будуть сходитися в одній точці (ТС), і вони виступають **лініями сходу**.

Рис.2.1. Приклад сходження в точку сходу

Отже, **лінія горизонту** є горизонтальною лінією, яка місцем знаходження має рівень очей спостерігача, а **точкою сходу** називають точку, яка в перспективі є точкою сходження паралельних ліній зображуваного предмета. Сукупність паралельних ліній матиме свою іншу точку сходу.

При фронтальному положенні предмета до глядача точка сходу буде одна (такий випадок називається фронтальною перспективою), при положенні предмета «під кутом» – точок сходу буде дві (це випадок кутової перспективи).

Розглядаючи будь-яку прямокутну будівлю у перспективному зображенні, верхні і нижні сторони її підкорятимуться законам перспективи (права верхня і нижня сторони сходяться на площині у правій точці сходу, інші – ідентично в лівій).

За допомогою цього способу побудови перспективного зображення прямокутної побудови можна зобразити будь-який прямокутний об'єкт. При правильному перспективному вирішенні обидві точки сходу знаходяться на лінії горизонту.

Більшість будівель мають складну конструкцію, але будь-яку надскладну будівлю можна «розкласти» на певну кількість простих прямокутних форм, працюючи в подальшому з кожною окремо.

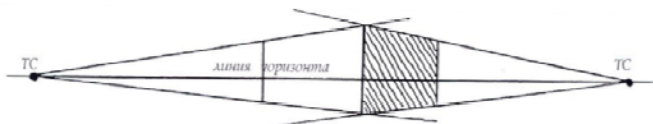

Рис.2.2. Приклад зображення прямокутної будови

Для прикладу розглянемо складнішу конструкцію будівлі. Як помітно з ілюстрації, кожен окремий елемент (двері, вікна, димар, дах) піддається перспективній побудові, як і звичайна прямокутна конструкція.

Цей принцип перспективної побудови малюнка застосовується буквально до всього, навіть якщо предмет неправильної форми, його все одно можна розкласти на прості геометричні фігури, які в будь-якому випадку можна побудувати відповідно до законів лінійної перспективи.

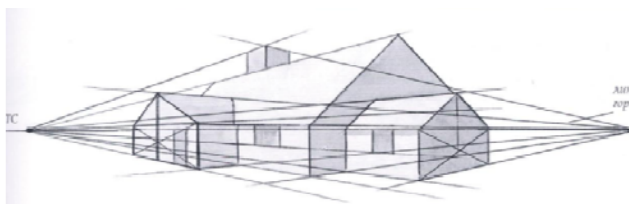

Рис.2.3. Приклад побудови складної будови

Малювання тіней також підпадає під закони лінійної перспективи. Зазвичай падаючі від предметів тіні досвідчені художники малюють просто на око. Якщо тіні лягають на розпушену або нерівну землю, то невелика похибка буває практично непомітна.

Проте, щоб уникнути грубих помилок, дуже важливо знати головні правила побудови перспективи тіней. Вся складність при побудові перспективи тіней здебільшого полягає в тому, що необхідно постійно враховувати місце розташування джерела світла – при роботі на пленері це сонце – і точку на лінії горизонту, яка знаходиться прямо під ним.

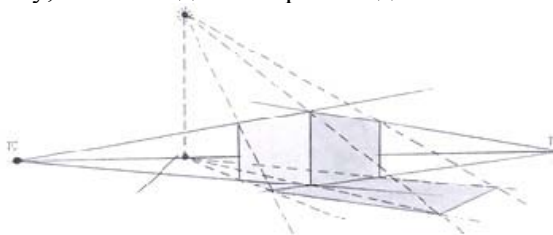

Рис.2.4. Побудова тіней

Отже, відповідно до **законів лінійної перспективи**:

– при віддаленні від спостерігача паралельні лінії зближуються і сходяться в одній точці на лінії горизонту (пригадаємо залізничну колію);

– однакові за розмірами предмети та об'єкти при віддаленні від спостерігача здаватимуться меншими за розмірами і сходитимуться в одній точці на лінії горизонту (пригадаємо стовпи вздовж дороги).

Рис.2.5. Приклад ілюстрації законів перспективи

3. Особливості повітряної перспективи

Відомо, нас оточує повітря, яке здається прозорим, але насправді має щільність і колір. Наприклад, пригадайте похід в гори (або фото гір), гори і всі дерева, які знаходяться ближче до нас мають яскраві кольори, чіткі обриси, а ті, що подалі – ледь помітні. Це повітря змінило все. Таке явище називається **повітряною перспективою**.

Рис.2.6. Ілюстрування повітряної перспективи

Повітряна перспектива має визначення способу просторового зображення, при якому враховується вплив повітря, яке відокремлює натуру від спостерігача.

Закони повітряної перспективи:

- чим далі предмет знаходиться від спостерігача, тим світлішим він стає, а білі предмети починають сіршати;
- предмети по мірі віддалення втрачають чіткість;
- тіні й контрасти слабшають.

4. Конструктивний рисунок куба

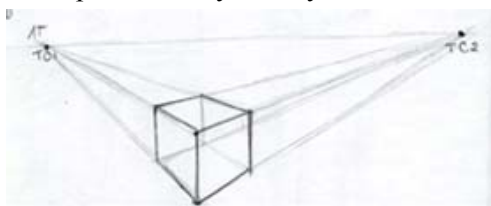
Фронтальна перспектива. Для початку спробуємо замалювати куб у фронтальній перспективі, тобто ми бачимо тільки його передню і верхню сторони. В цьому випадку точка сходу буде одна і знаходиться чітко віддалено від центра куба. На аркуші паперу намітимо лінію горизонту вище середини аркуша, дещо нижче лінії горизонту намітимо квадрат (відповідно до пропорцій нашого куба), який буде передньою стороною.

Від середини сторони куба на лінії горизонту намічаємо точку сходу. Від кожної вершини квадрата проводимо прямі, які будуть потрапляти у точку сходу.

Проводимо лінії, паралельні до верхньої і нижньої сторін квадрата, які будуть закінчуватися на щойно утворених променях, і проводимо перпендикуляр через їхні кінці.

Отже, у нас побудований куб відповідно до законів лінійної фронтальної перспективи.

Кутова перспектива. При кутовому положенні куба до спостерігача побудова ускладнюється двома точками сходу.

Відповідно до попереднього варіанта побудови куба, намічаємо лінію горизонту і дві точки сходу, в довільному місці нижче лінії

горизонту креслимобічну грань (перпендикулярну лінію до лінії горизонту).

Потім з вершин грані проводимо прямі до кожної з точок сходу і на утворених прямих проводимо перпендикуляри, паралельні до першої грані (важливо враховувати пропорції куба з натури). На завершальному етапі від двох нових перпендикулярів проводимо прямі, тепер до протилежної точки сходу.

Повітряна перспектива. Положення куба у повітряній перспективі найбільш складне у побудові, адже в цьому випадку у нас буде три точки сходу (дві на лінії горизонту і одна віддалено знизу або зверху від куба) – здається ніби куб підвис у повітрі.

Побудова буде проходити етапи ідентично до двох попередніх випадків, тільки все розпочнеться з точки куба.

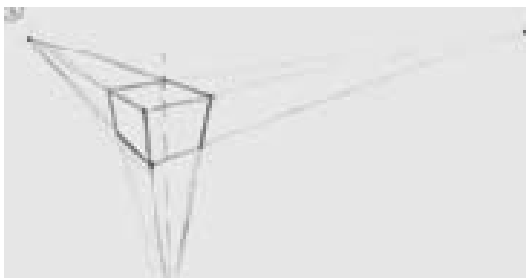

Рис.2.7. Побудова куба у повітряній перспективі

Рекомендовані відео про побудову перспективи в образотворчому мистецтві

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Суть та специфіка знайомства з перспективою.
2. Особливості лінійної перспективи.
3. Особливості повітряної перспективи.
4. Характеристика конструктивного рисунка куба.

Завдання для самостійної роботи студентів

Виконати конструктивну побудову різних предметів відповідно до законів перспективи.

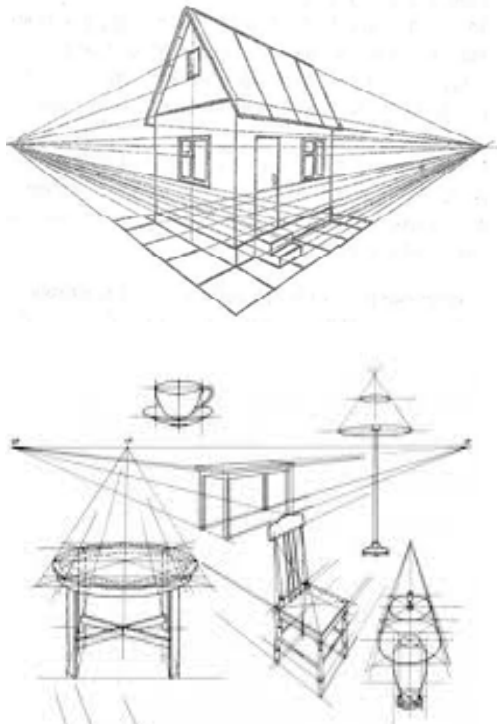

Рис.2.8. Приклади побудови різних конструкцій

ТЕМА 3.ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Мета: розширити знання студентів про графіку та її види, основні засоби виразності графіки (крапка, лінія, штрих, пляма); узагальнити та систематизувати знання студентів про графічні матеріали й інструменти в образотворчому мистецтві, особливості їх використання на уроках мистецтва в початковій школі; виробляти вміння правильно підтісувати олівець, тримати правильно олівець в руці, створювати рівномірні штрихи; аналізувати натурну постановку та передавати пропорції предметів, вміння застосовувати різні види штрихування;

розвивати навички охайного виконання композиції; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- розширити знання про виражальні засоби графіки;
- формувати вміння створювати рівномірні штрихи (різного напрямку та тону) та виконувати готову графічну композиції з простих геометричних тіл;
- поглиблювати знання передачі світлотіньової градації об'ємного предмета в просторі;
- продовжувати розвивати окомір шляхом детального аналізу природи.

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- термінологію та засоби художньої виразності графіки;
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;
- особливості графічних матеріалів, інструментів та їх використання в початковій школі;
- світлотіньову градацію об'ємного предмета в просторі

вміти:

- розрізняти види та виражальні засоби графіки;
- створювати рівномірне штрихування (різного напрямку та тону);
- передавати світлотіньову градацію предмета на площині відповідно до натурної постановки;
- організовувати освітній процес та створити сприятливе середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;
- самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;
- використовувати різні матеріали та інструменти для виконання творчих графічних робіт;
- організовувати натурну постановку для малювання графічної композиції з природи;
- використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

- системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;
- вміннями передавати за допомогою штриха об'єм реалістичного предмета на площині;
- навичками зображення натурної постановки та композиційного вирішення її на площині.

Ключові поняття теми: *графіка, рисунок, крапка, лінія, штрих, пляма, ескіз, етюд, начерк, графічні інструменти та матеріали, світло, тінь, відблиск, рефлекс, напівтінь, власна тінь, падаюча тінь.*

План

1. Поняття про графіку.
2. Інструменти та матеріали для графіки.
3. Практичні вправи зі штрихування.
4. Особливості виконання графічного малюнка з природи.

Методичні рекомендації

1. Поняття про графіку

Графіка (від грец. *grapho* – пишу, малюю) – один із видів образотворчого мистецтва, основними засобами виразності якого є **крапка, лінія, штрих, пляма**.

Графіка поділяється на:

– **Рисунок** (твір, виконаний в єдиному екземплярі від руки).

– **Друковану графіку** (відбитки авторських творів шляхом тиражування).

Друкована графіка має різні види:

– *книжкова*;

– *плакатна* (мета творів: агітація та реклама; до них відносять: оголошення, флаєр, плакати та ін.);

– *прикладна* (широкий спектр застосування: марки, листівки, етикетки тощо).

Рис.3.1. Види друкованої графіки

Рисунок – зображення, яке за допомогою ліній і точок передає головні ознаки предметів.

Рисунок поділяється на:

– *академічний* – реалістичне зображення предметів за допомогою конструктивної побудови та світлотіньового вирішення, яке ґрунтується на класичних канонах.

– *навчальний (конструктивний)* – рисунок, у процесі якого освоюються певні етапи малювання;

– *творчий* – в даних роботах художник відтворює свій внутрішній світ;

– *начерк* – це швидкий лаконічний малюнок (з натури, з пам'яті або з уяви) невеликого розміру, створений для передання головних особливостей зображуваного;

– *етюд* – завершена, відносно невелика за розміром саме натурна робота, яка виконана на пленері (пейзаж) або, скажімо, в майстерні (натюрморт, портрет) і є цілком самостійним твором;

– *ескіз* – попередній начерк окремих частин картини або майбутнього твору в цілому (виглядає як чітко промальована деталь частини картини).

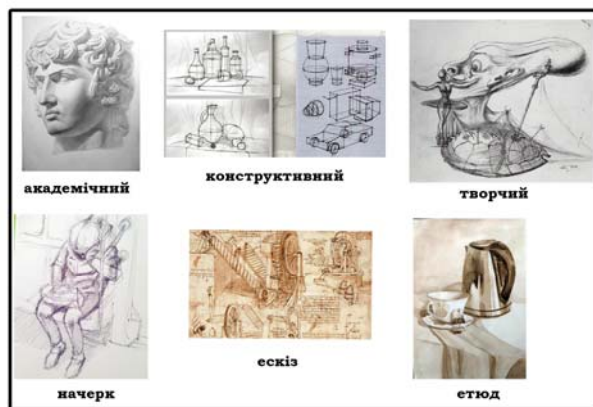

Рис.3.2. Види рисунка

Основними засобами виразності графіки є:

– *Крапка* – слід від дотику інструмента до поверхні.

– *Лінія* – рух точки на площині; пряма, крива, ламана, що утворюється від руху олівця або інших інструментів.

– *Штрих* (від нім. *schtrich*) – риска, лінія, яка виконується одним рухом руки та є складовою частиною певної лінійно-зображувальної системи; сукупність ліній різної товщини та напрямку.

– *Пляма* – замкнена лінія, що характеризується двовимірністю, фактурою та тональністю.

Рис.3.3. Основні засоби виразності графіки

У художників-графіків зображення створюється за гри ліній, світла й тіні, кольорових плям. Важливого значення набуває колір фону, на якому створене графічне зображення.

Графіка тісно переплітається з живописом, іноді вони так схожі, що твір важко визначити: чи він живописний, чи графічний. Графічний малюнок може бути виконаний кольоровими олівцями або пастеллю й містить не менше кольорів, ніж живописне полотно.

2. Інструменти та матеріали для графіки

Для малювання не обов'язково використовувати спеціальний папір; можна малювати на будь-якому папері, головне, щоб він не був занадто тонким або м'яким. У магазині можна знайти папір різних видів, якості та розмірів.

Найбільш оптимальним вибором для графіки є офсетний папір, що виробляється на заводі серіями і великими партіями; серед паперу більш високої якості можна відзначити такі марки, як Грамбахер, Шоллер або Кенсон, вони виробляються з особливою ретельністю.

Паперу для малювання властиві нижченаведені **характеристики текстури та оздоблення**.

Папір сатиновий. Такий папір практично не має зернистості, використовується головню для малювання пером

або свинцевим олівцем. На сатиновому папері виходять гарні тіні й розтушовування.

Папір дрібнозернистий. Як і сатиновий, підходить для затемнень, освітлень і розтушовування, трохи підкреслюючи зернистість основи. Придатний для використання свинцевого олівця, кольорових олівців або воскової крейди.

Папір середньозернистий. Папір, до складу якого входять сірі домішки і частинки, його якість нижча, ніж у дрібнозернистого паперу. Враховуючи, що такий папір не підходить для олівця великої жорсткості, він використовується зазвичай для малювання м'якими інструментами, наприклад пастеллю, сангіною, крейдою або аквареллю для письма.

Папір крупнозернистий. Відповідно до його характеристик, варто використовувати для письма аквареллю або тушшю.

Папір рифлений білий. Має особливу структуру у вигляді сітки, яка проявляється під час малювання. Призначений спеціально для малювання олівцем або вугіллям.

Папір рифлений кольоровий. Володіє тими ж технічними характеристиками, що й папір рифлений білий, але при цьому відрізняється різною гамою кольорів. Призначений для малювання сангіною, пастеллю або кольоровою крейдою.

Папір Кенсон кольоровий середньозернистий і грубозернистий. Призначений спеціально для малювання вугіллям і сангіною з виділенням білою крейдою, пастеллю або кольоровою крейдою. Для такого паперу характерна наявність крупнозернистої поверхні з одного боку і середньозернистої – з іншого, що дозволяє застосовувати широкий вибір кольорів.

Серед спеціального паперу слід також виділити картон, призначений для малювання пером, або рисовий папір, який використовують для східної акварелі. Товщина паперу визначається вагою паперу в грамах на квадратний метр. Розмір паперу визначається фабричним форматом.

Папір для малювання продається окремими листами або блоками листів. Стандартні розміри такого паперу такі: чверть аркуша: 35x50 см, половина: 50x70 см, цілий: 70x100 см. Можна купити папір у рулонах, максимальна ширина якого 2 метри, а довжина до 10 метрів. Він може бути складений в блоки по 20

або 25 аркушів, об'єднаних спіральним кріпленням або склеєних за допомогою твердого картону.

Необхідно знати, що весь папір, який призначений для акварелі, підходить також для малювання графічними матеріалами, за винятком пера. Потрібно тільки відзначити, що серед такого паперу для малювання виділяється крупнозернистий і папір з особливою фактурою.

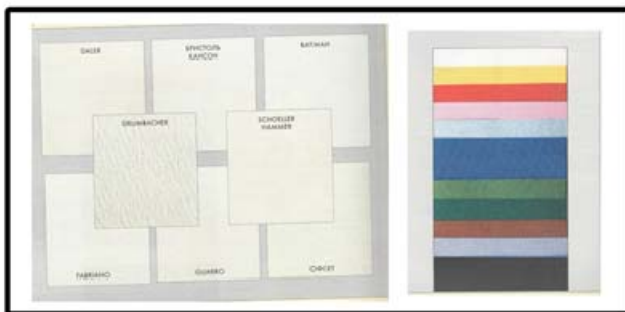

Рис.3.4. Види паперу для малювання

Одним з основних інструментів графіки є **простий олівець**. Маркування на ньому літерою «Т» (або «Н» від англ. *hardness*) вказує на твердість грифеля, а літера «М» (або «В» від англ. *blackness*) – на м'якість. Окрім літери, є цифра, яка вказує на ступінь твердості та м'якості.

Щоб зробити малюнок або штрих малопомітним – потрібно скористатися твердим олівцем, для виконання тіней, темних ділянок малюнка, товстих ліній знадобиться м'який грифель.

Рис.3.5. Олівці різної твердості

Грифель – пресована графітна паличка в дерев'яному футлярі.

Графітний олівець – це звичний для всіх «простий» олівець, зроблений на основі графіту з мінеральними домішками. З його допомогою легко створити сірий тон і так само легко видалити все гумкою. Однак чорного кольору з нього не домогтися.

Кольоровий олівець – грифель містить кольоровий пігмент (фарбу) та спеціальний віск. Якісний кольоровий олівець наділений яскравим кольором та створює м'яку лінію. Такий олівець складно витерти гумкою.

Вугільний олівець – створений шляхом обпалення березових гілок, має кращу покривну властивість, ніж графітний. Зображення матове і досить чорне, піддається легкому розтушуванню.

Автоматичний олівець – виглядає як ручка з графітним кінцем, графітний стержень не потребує підтісування, адже під час списування його можна поступово висувати. Однак створити лінію різної товщини майже неможливо.

Акварельні олівці – грифель містить у собі фарбу, яка є водорозчинною. Створювати малюнок можна двома способами: створити звичайний малюнок олівцями, а потім змочити водою для розчинення фарб або під час малювання постійно змочувати олівці. В техніці малювання акварельними олівцями можна створювати як живописні, так і графічні зображення, і навіть комбінувати техніку, змочуючи тільки певну частину зображення.

Сангіна – похідна крейди – суміш, що складається з оксиду заліза, вапняку і каучуку; буває двох або трьох кольорів, від коричневого до теракотового червоного. Гарячий відтінок сангіни надає малюнку, виконаному, як правило, на папері, «кремowego» кольору або теплих тонів, особливу виразність.

Пастель – це художня різнокольорова крейда, виготовлена з додаванням пігментів та сполучних матеріалів.

Графічними інструментами вважаються й воскові олівці, фломастери, перо і туш, воскова крейда та ін.

Рис.3.6. Різноманітність графічних інструментів

Існує чимало *допоміжних матеріалів та інструментів* для малювання, які виявляються дуже зручними під час малювання, а саме:

Папки. Вони служать найкращим засобом для збереження паперу і отримання завершених малюнків. Папки бувають різних розмірів, різної якості залежно від міцності й оздоблення.

Дерев'яна підставка. Використовується як жорстка опори при малюванні. Найчастіше йдеться про дерев'яну дошку товщиною приблизно 6 мм.

Підстругачка для олівців.

Ніж або лезо. Використовується для обрізування паперу і підтісування олівців. Для професіоналів олівець, підтесаний лезом, набагато зручніший у використанні, ніж підстругачкою.

Затискачі. Дуже зручні для прикріплення паперу для малювання до дошки або папки. Варто купувати найширші затискачі, які найбільш зручні у використанні.

Упаковка кнопок. Використовуються для закріплення паперу для малювання на дерев'яній підставці, що є одним із численних способів закріплення паперу.

Клейка стрічка. Дає ще один спосіб закріплення паперу на підставці, який дозволяє залишити невеликий чистий простір

по периметру аркуша паперу. По закінчуванні малюнка вона легко відділяється, залишаючи білий простір.

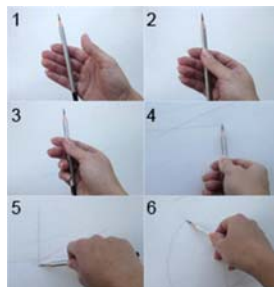
3. Практичні вправи зі штрихування

У графіці дуже важливо володіти вміннями правильно накладати на площину лінії та їх сукупність.

Олівці різної твердості, сила натиску, щільність нанесення ліній – усе це дає можливість створювати різноманітні штрихи, з переходом відтінків від світлого до темного і навпаки.

Майстерність та досконалість штрихування приходить з практикою, тому варто тренувати руку у вправлянні створення штрихів.

При правильному положенні під час малювання (погляд перпендикулярно до площини – зазвичай при малюванні за мольбертом) ми повинні правильно тримати олівець в руках, не так як ми звикли при письмі, при регулярному вправлянні рука досить швидко звикає до такого положення.

На початковому етапі важливо навчитися правильно виконувати штрихування, адже у новачків завжди є труднощі у створенні рівномірного штриха. Варто спробувати на одному аркуші хаотично створювати різні види штрихів, поступово набираючи тон, змінюючи напрям штрихів та силу натиску.

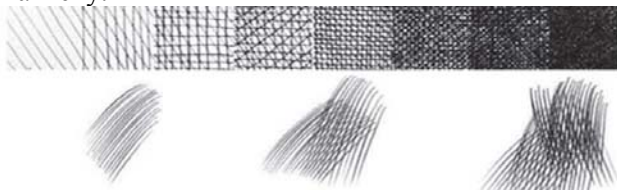

Рис.3.7. Приклад штрихування

4. Особливості виконання графічного малюнка з природи

Найпростішим геометричним тілом для ознайомлення з поняттям перспективи та світлотіньової градації є циліндр.

Циліндр є геометричним тілом обертання, основна проблема при побудові циліндра полягає не в побудові в перспективі еліпсів, а в осьових лініях, тобто в знаходженні великих осей в основі циліндра.

Аналіз натури. Форма циліндра утворюється прямокутним перетином, обертанням у просторі на 360° навколо осі. Циліндр має два перерізи форми: одна з них являє собою прямокутник, а інша – коло.

Циліндр розташований у просторі нижче лінії горизонту. Процес зображення починається з вибору орієнтації аркушу паперу. Наприклад: циліндр, в положенні лежачи – горизонтальна орієнтація, в положенні «стоячи», – ймовірно, вертикальний, але на орієнтацію впливатиме точка зору та характер натурної постановки.

Перший етап. Композиційний

Композиція – це розміщення малюнка на образотворчої площині так, щоб вся поверхня була рівномірно заповнена.

Щоб грамотно скомпонувати зображення на обраному форматі, необхідно виконати три основні композиційні завдання:

Завдання №1. Визначити величину плями майбутнього зображення на площині (малювати потрібно в натуральну величину або трохи менше натуральної величини).

Завдання №2. Визначити положення плями майбутнього зображення на обраному форматі (рисунок повинен знаходитися приблизно в центрі аркуша).

Завдання №3. Визначити характер плями майбутнього зображення (характер плями майбутнього зображення визначається дотичними лініями, які з'єднують габаритні розміри предмета).

Другий етап. Конструктивна побудова циліндра

Дуже важливо в цьому випадку розкрити строго закономірність розташування осьових ліній відносно одна одної і щодо спостерігача. Цю закономірність можна сформулювати так: найбільшою віссю основи циліндра буде та,

яка перпендикулярна осі обертання циліндра і його утворюючих. Знаючи цю закономірність і переконавшись на практиці в її наявності, учні будуть правильно сприймати і будувати осьові лінії і форму циліндра, в якому б положенні він не знаходився.

Побудову рекомендується почати з вертикальних осей, куди вписується циліндр: визначивши чіткі пропорції висоти та ширини циліндра, помічаємо контури фігури, які нагадують куб, після чого у нижній і верхній основах (прямокутник в перспективі) вписуємо еліпси, які і є основою циліндра.

Малюнок циліндра повинен виглядати прозорим каркасом. На цьому етапі роботи необхідно намітити площину столу, на якому стоїть циліндр, і відповідно його падаючу тінь, яка чітко проєктується від форми циліндра відповідно до джерела світла.

Третій етап. Тональний

Завершення роботи – передача об'єму за допомогою світлотіньового моделювання форми.

На цьому етапі потрібно чітко бачити зображення.

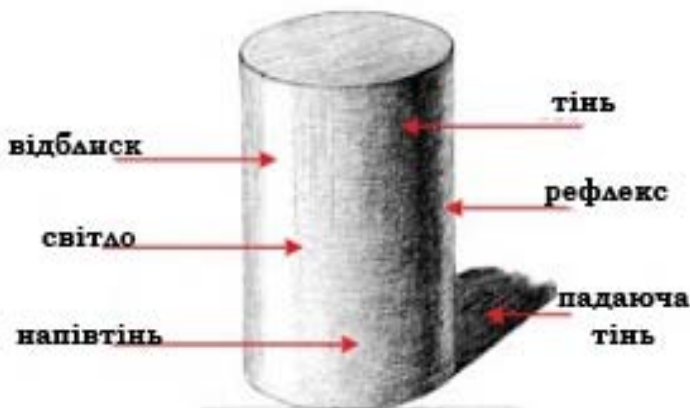

Рис.3.8. Світлотіньова градація по формі циліндра (джерело світла – зліва)

На завершальному етапі слід враховувати градацію світла і тіні не тільки на циліндрі, але й оточуючого простору (столу, стіни).

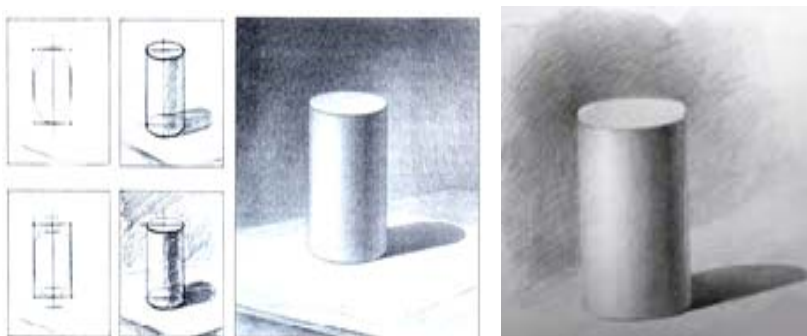

Рис.3.9. Етапи малювання циліндра

***Рекомендовані відео про 1-, 2- особливості штрихування;
3-, 4- малювання циліндра***

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Суть поняття «графіка» як виду образотворчого мистецтва.
2. Інструменти та матеріали для графіки.
3. Практичні вправи зі штрихування.
4. Особливості виконання графічного малюнка з натури.

Завдання для самостійної роботи студентів

Завдання № 1. *Попрактикуватися у штрихуванні: аркуш А4 рівномірно розділити на сектори, які заповнити різними штрихами (різна тональність і вид штрихування).*

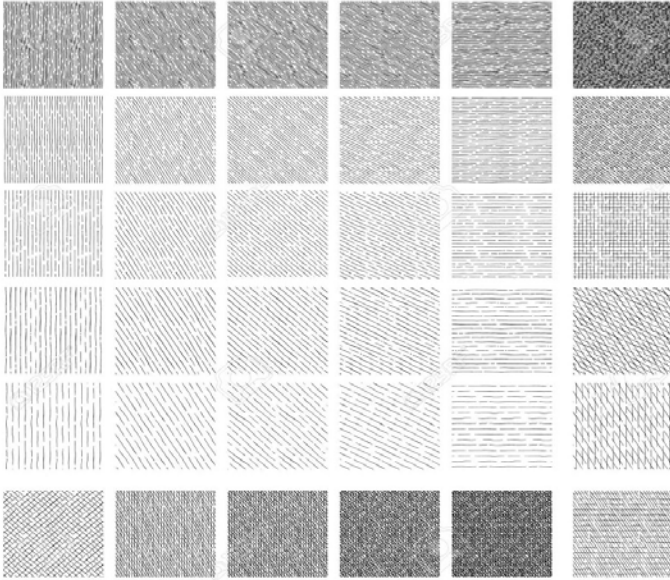

Рис.3.10. Приклад штрихування

Завдання №2. *Виконати композицію, яка складається з простого геометричного тіла.*

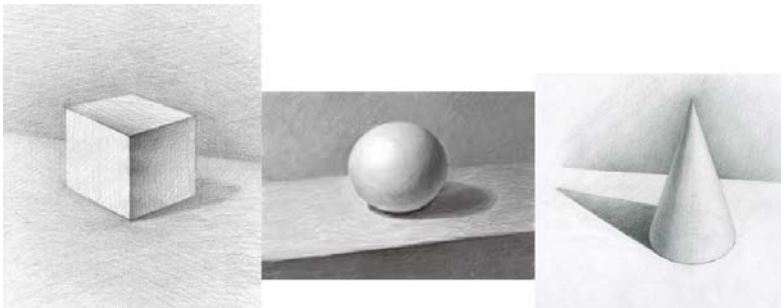

Рис.3.11. Приклади композицій

ТЕМА 4. КОЛІР ЯК ЗАСІБ ВИРАЗНОСТІ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мета: розширити знання студентів про основи кольорознавства (класифікацію кольорів: хроматичні, ахроматичні, теплі і холодні, основні та похідні; характеристику кольору: колірний тон, насиченість і світлота); виробляти вміння та навички змішувати основні кольори, утворюючи похідні, створювати послідовно темніший і світліший кольоровий тон; уміння композиційно правильно використовувати площину робочої основи (папір), акуратно працювати з фарбами, рівномірно зафарбовувати необхідну ділянку площини;

розвивати навички охайного виконання композиції; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- розширити знання про основи кольорознавства;
- формувати вміння змішувати кольори, утворювати спектр похідних кольорів з основних;
- розвивати вміння та навички у роботі з фарбами.

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- термінологію кольорознавства (класифікацію кольорів, основні характеристики кольору);
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;

вміти:

- розрізняти кольори відповідно до класифікації кольорів;
- створювати й рівномірно заповнювати фарбою обмежений простір на площині;
- змішувати кольори, утворюючи похідні з основних;

– організувати освітній процес та створювати розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

– самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

– використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

– системою знань про цілі й завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;

– навичками роботи з фарбами.

Ключові поняття теми: *колір, холодні кольори, теплі кольори, хроматичні кольори, ахроматичні, світлота, насиченість, тон, засіб виразності, образотворча діяльність, змішування кольорів, колірний контраст, колірний тон.*

План

1. Класифікація кольорів.
2. Основні характеристики кольору.
3. Змішування кольорів.

Методичні рекомендації

1. Класифікація кольорів

Відповідь на питання: «Що таке колір і яка його природа? Що являє собою забарвлення оточуючих предметів? Чому одні предмети червоні, інші – зелені, треті – жовті?» виявляється в одній причині – це сонце, а саме його світлові промені, які здатні освітлювати все навкруги.

Ми не можемо бачити жодного кольору тільки у темряві. А виникає у нас відчуття кольорів, коли в очі потрапляють сонячні промені або електричне світло, які є світловими хвилями.

Усі зорові відчуття кольорів розподіляють на дві групи.

До однієї групи належать **ахроматичні кольори**: білий, чорний і всі сірі (від найтемнішого до найсвітлішого). Їх називають ще нейтральними кольорами.

Іншу групу становлять **хроматичні кольори** – це червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий.

Відзначимо, що при сприйманні чорного, білого та сірого кольорів, вони можуть мати незначний кольоровий відтінок, який складно розрізнити – зеленуватий, жовтуватий тощо, тоді вони належать до хроматичних кольорів. Тільки чисті чорний, білий і сірий кольори, без будь-яких домішок, називаються ахроматичними кольорами.

Сонячні промені володіють надзвичайними властивостями. Коли з'являється веселка, сонячні промені мають здатність заломлюватися під час дощу в краплях, у гранях скляної призми. Першим відкрив це явище англійський фізик Ісаак Ньютон, який розклав біле світло на різноманітні кольори спектра. Так він виокремив у спектрі *сім кольорів*.

Згодом ще один англійський фізик, Томас Юнг, здійснив експеримент, який дозволив йому встановити, що шість кольорів спектра можна об'єднати й утворити три основні кольори. Він спроектував промені світла трьох ламп через фільтри трьох основних кольорів, і вони з'єдналися у вигляді одного білого променя. Так Т. Юнгу вдалося відтворити світло. Крім того, він класифікував кольори спектра на первинні та вторинні.

Колірне коло зазвичай поділяється на дві частини: теплу та холодну.

Теплі кольори утворюють червоні, оранжеві, жовті кольори, а також відтінки кольорів, які мають хоча б частину цих кольорів. Теплі кольори асоціюються із сонцем, вогнем та ін., тобто тим, що в навколишній природі дає тепло.

Групу **холодних кольорів** становлять: блакитний, синій, фіолетовий, зелений і кольори, які ми можемо отримати при змішанні з цими кольорами. Холодні кольори в наших уявленнях нагадують дійсно щось холодне – лід, сніг, воду, місячне світло тощо.

Просторові властивості кольору. Коли ми намалюємо прямокутники однакових розмірів, але різними кольорами, то виникне відчуття, що одні фігури в прямокутниках розташовані ближче, а інші – ніби віддалені. Серед фігур найближчим здається нам прямокутник жовтого кольору, трохи далі – червоного, найвіддаленішим – темно-бордового кольору.

Рис.4.1. Ілюзія розміру

Кольори під час сприйняття, які здатні виступати ближче свого фактичного розташування, утворюють, переважно, теплі кольори, а до кольорів, які віддаляються на площині, – холодні. Зазначене дозволяє художникам використовувати це явище за допомогою кольорів при створенні враження глибини простору на площині.

Кольори, які ми не можемо отримати за допомогою змішування будь-яких кольорів, називають **основними** – це **червоний, жовтий і синій**. Вони розташовуються в центрі колірного кола та утворюють умовний трикутник.

Кольори, які одержуємо при змішуванні основних кольорів, називаються **похідними або складовими** кольорами – це зелений, оранжевий і фіолетовий. Вони розташовані у колірному колі, але віддалені від центра.

Якщо ми проведемо в колірному колі діаметр по середині жовтого кольору, то визначимо, що протилежний його кінець пройде по середині фіолетового кольору. У колірному колі навпроти оранжевого кольору розташовується синій. Таким способом досить легко визначити пари тих кольорів, які називаються **додатковими або контрастними**, тобто це

кольори, які розташовані у протилежних краях колірного кола. Так, червоний колір має додатковий – зелений і навпаки. Поєднання контрастних кольорів дає відчуття особливої яскравості кольору.

Однак будь-який червоний колір не завжди зможе поєднатися з будь-яким зеленим кольором. Може бути безліч відтінків червоного, оранжевого, зеленого, жовтого, синього, фіолетового та інших кольорів. Наприклад, якщо червоний наближений до синього, то контрастним до такого червоного буде жовто-зелений колір.

Колірне коло може складатися з 12 і 24 кольорів, відповідно, подібне коло дозволяє нам більш чітко виокремити відтінки додаткових або контрастних кольорів і пари до них.

Рис.4.2. Колірне коло

2. Основні характеристики кольору

Кожен колір має три основні властивості: колірний тон, насиченість та світлоту.

У нашій свідомості з поняттям *колірного тону* асоціюється забарвлення навколишніх об'єктів. Значна кількість назв кольорів з'явилися від предметів і явищ з відповідним кольором: вишневий, шоколадний, малиновий, вершковий, морської хвилі, кораловий, смарагдовий та ін.

Колірний тон, зазвичай, визначається конкретною назвою кольору (синій, червоний, жовтий тощо) і залежить від місця розташування його в спектральному колі.

Відзначимо, що очі при денному яскравому освітленні розрізняють до 180 колірних тонів і близько 10 градацій насиченості кольору. А в загальному очі людини здатні розрізнати приблизно 360 відтінків кольорів.

Насиченість кольору – відмінність хроматичних кольорів від зрівноваженого з ними за світлістю сірим кольором. Коли до будь-якого кольору додати сірий, то колір почне «згасати», відбудеться зміна його насиченості.

Ще однією ознакою кольору є **світлота**. Незалежно від колірного тону будь-які кольори та їх відтінки можна порівняти за світлотою, тобто здійснити визначення з них темнішого та світлішого. Якщо додати до кольору білу фарбу або воду, можна змінити його світлоту, в такому випадку синій стане блакитним, зелений – салатовим, червоний – рожевим тощо.

Світлота є якістю, яка властива хроматичним та ахроматичним кольорам. Її не потрібно порівнювати з білизною, яка є якістю кольору оточуючих предметів.

Світлові відношення художники називають тональними, відповідно потрібно розрізняти колірний і світловий тони, колірне і світлотіньове сприйняття художнього твору. Коли картина створена світлими тонами, означає, що це світлові відношення, а за кольорами вона може сприйматися й рожево-жовтою, сіро-білою, світло-бузковою тощо.

Будь-які кольори та їх відтінки можна порівнювати за світлотою, зокрема: червоний із фіолетовим, світло-зелений із темно-зеленим та ін. Цікавий при сприйнятті кольорів факт, що зелений, червоний, коричневий, рожевий та інші кольори можуть бути як світлими, так і темними кольорами.

Коли ми сприймаємо та запам'ятовуємо кольори предметів, які нас оточують, ми при цьому уявляємо й їхню світлоту. Отже, жовтий лимон завжди буде світлішим синьої скатертини, на якій він лежить, і тому пам'ятаємо, що жовтий колір завжди буде світліше синього.

Білі, чорні та сірі ахроматичні кольори основною характеристикою мають світлоту. Суть різниці за світлотою в

тому, що одні кольори світліші, а інші – темніші. Звичайно, будь-який хроматичний колір за світлотою може зіставлятися з конкретним ахроматичним кольором.

Світловий та колірний контраст. Залежно від умов, в яких знаходиться предмет, його колір постійно змінюється. У цьому процесі вагоме значення відіграє освітлення. Коли світло предмета має холодний відтінок, його тінь може здаватися теплою та навпаки.

Найбільш чітко контраст світла та кольорів сприймається нами на «зламі» форми, тобто це місце повороту форми предметів, а також на межі перетину з контрастним тлом.

Підкреслюючи при зображенні різний колірний тон предметів, художники застосовують поняття контрасту за світлотою. Цьому сприяє розташування світлих об'єктів поруч із темними, що підсилює контрастність і яскравість кольорів, досягається виразність форми.

Якщо порівняти сірі однакові квадрати, які розташовані на білому та чорному тлі, вони виявляться різними. На білому тлі сіре здається більш темним, а на чорному – більш світлим. Це явище називається контрастом за світлотою або світловим контрастом.

Суть явища колірного контрасту у зміні кольору під впливом кольорів, які його оточують, або, коли на колір впливають кольори, які раніше спостерігалися.

Наявні зміни в сусідстві один з одним додаткових кольорів, які стають більш насиченішими та яскравішими. Те саме може відбуватися з основними кольорами – червоним, жовтим і синім. Наприклад, жовтий банан буде виглядати ще жовтішим поруч із фіолетовим баклажаном, а червоний помідор поруч із зеленою петрушкою.

Контраст червоних і синіх кольорів є першоосновою контрасту теплих та холодних кольорів. Він знаходиться у колориті значної кількості художніх творів світового живопису та завдяки йому створюється драматична напруга в картинах видатних художників Тиціана, П.Рубенса, Н.Пуссена та ін.

У будь-якій картині контраст є основним прийомом художнього сприйняття та мислення як протиставлення певних кольорів.

Вплив одного кольору на інший у навколишньому світі дещо складніший, ніж у зазначених прикладах, але знання суті впливу контрастів за кольором і світлотою допоможе художнику чітко побачити ці співвідношення кольорів у природі та сміливо використовувати при зображенні отримані знання, створюючи практичну роботу.

Підвищує можливості засобів образотворчого мистецтва застосування колірної та світлового контрастів. Значну роль у досягненні виразності в декоративній роботі відіграють колірний і тоновий контрасти.

Локальний колір. Коли ми дивимося на предмети у кімнаті або виглядаємо у вікно, все, що бачимо, має і певну форму, і певний колір. Їх можна легко та швидко визначити: стіни – жовті, яблуко – червоне, скатертина – блакитна, чашка – синя тощо.

Локальним кольором предмета називаються ті незмішані та чисті тони, які в нашому сприйманні й уявленні пов'язуються з конкретними предметами, як їх незмінні, об'єктивні властивості.

Локальний колір є основним кольором будь-якого предмета, при якому не враховуються зовнішні впливи. Локальний колір певного предмета може бути одного тону, а може складатися з різних тональних відтінків. Так, основним кольором троянд є червоний або білий, але ми також можемо побачити декілька відтінків локального кольору в кожній квітці троянди.

Однією з особливостей при малюванні з натури або з пам'яті є передача характерних рис локального кольору предметів, його конкретні зміни на світлі та у тіні. Один і той самий локальний колір під впливом світла у поєднанні з іншими кольорами набуває зовсім інший тон як на світлі, так і в тіні.

При яскравому сонячному освітленні колір предметів найкраще сприймається в тих місцях, де розташовуються півтіні предмета. А гірше локальний колір ми бачимо там, де на предметі лежить його повна тінь, яка піддається висвітленню та знебарвленню на яскравому світлі. Показуючи у власних картинах красу навколишніх предметів, художники чітко можуть визначити зміни локального кольору на світлі та у тіні.

Коли художник-початківець ґрунтовно оволодіє теорією та практикою використання основних, похідних і додаткових кольорів, він зможе легко передавати при зображенні локальний колір предмета, його світлові та тіньові відтінки.

Так, у тіні, яка падає від зображуваного предмета, завжди буде присутній певний колір, що є додатковим до основного кольору предмета. Наприклад, при малюванні тіні червоного яблука потрібно зобразити присутній там зелений колір, який є додатковим до червоного. Кожна тінь має власний тон, дещо темніший від кольору предмета.

Не потрібно також забувати, що оточення предмета впливає на його локальний колір. Якщо поруч із жовтим яблуком виставити драпірування зеленого кольору, то на яблуці з'явиться кольоровий рефлекс, тобто власна тінь яблука, безсумнівно, буде мати відтінок зеленого кольору.

3. Змішування кольорів

Результатом змішування спектральних кольорів є видимі в навколишніх природних умовах кольори. Серед основних способів змішування кольорів виокремлюють три: оптичне, просторове та механічне змішування.

Колір розглядається як фізичне явище і є основою науки «кольорознавство». Звичайно, оптичний і просторовий способи змішування кольорів суттєво відрізняються від механічного способу їх змішування.

Так, при оптичному змішуванні кольорів основними кольорами є *червоний, синій і зелений*.

При механічному змішуванні основні кольори – це ***червоний, синій і жовтий***.

При оптичному змішуванні додаткових кольорів – двох хроматичних – вийде ахроматичний колір.

Суть *просторового способу змішування* кольорів полягає у сприйманні невеликих колірних плям предмета на певній відстані, які торкаються одна одної. Ці плями зливаються в одну-єдину пляму, і вона має забарвлення кольору, який отримується від змішування кольорів менших частин предмета. Поясненням злиття кольорів на певній відстані є процес розсіювання світла, особливості будови ока людини та може

відбуватися за правилами оптичного способу змішування кольорів.

Поняття *колірно-повітряної перспективи* розкривається у змінах певних ознак предметів, які зазнають впливу простору та повітряного середовища, зміни кольорів, контурів і освітленості предметів. Ці особливості можуть виникати по мірі віддалення натури від очей того, хто спостерігає.

Відповідно, всі наближені предмети здатні сприйматися чітко з фактурою та багатьма деталями, а віддалені будуть узагальнені, без чітких деталей. Контури предметів, які ближче, сприймаються різко, а контури дальніх предметів ми бачимо м'яко. Близькі предмети мають світлотінь за контрастом і здаються об'ємнішими, а усі віддалені предмети мають нечітку світлотінь і здаються при сприйнятті плоскими.

Кольори віддалених предметів завдяки повітряному прошарку можуть бути менш насиченими та набувають молочно-білого, сіро-фіолетового, сіро-блакитного кольорів тощо. Усі наближені до спостерігача предмети сприймаються багатокольоровими, а віддалені – мають один колір.

Художнику важливо враховувати вказані зміни при зображенні певного стану освітленості та реального простору. Колірний тон об'єкта на відстані від глядача буде змінюватися в залежності від кольору того навколишнього середовища, в якому він знаходиться. Враховується також кількість і величина частинок пилу та вологи в повітрі, які перешкоджають проходженню колірних променів і мають значний вплив на зміну кольору предмета.

Механічне змішування кольорів здійснюємо тоді, коли змішуємо на палітрі, папері, полотні фарби. Треба чітко розрізняти, що фарба та колір – це різні поняття. Колір містить у собі фізичну або оптичну природу, а фарба має хімічну.

У природі кольорів набагато більше, ніж фарб у певному наборі. У фарбах кольори значно менше насичені, ніж кольори багатьох оточуючих предметів. Найсвітлішою фарбою є білило, яка світліше за найтемнішу чорну фарбу в 25-30 разів.

Складною проблемою, що може виникнути, є передача в живописі усього багатства та різноманітності колірних відтінків навколишньої природи такими легкими засобами. Художники

досить успішно долають ці проблеми, коли використовують знання з кольорознавства, обирають певні колірні та тональні відношення.

У залежності від поєднань один і той самий колір у живописі можна передати різними фарбами, і, навпаки, використовуючи одну фарбу – різноманітні кольори. Незвичайний ефект досягається, коли до кожного кольору додати незначну кількість чорної фарби.

Механічним способом змішування фарб інколи можна отримати результат, який буде схожий на оптичне змішування кольорів, однак, зазвичай, вони не мають збігів. Яскравим прикладом є змішування на палітрі всіх фарб, які дають не білий колір, як при оптичному змішуванні, а сірий, чорний або коричневий.

Рекомендовані відео про 1-колірне коло, 2- градація кольорів

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Класифікація кольорів.
2. Основні характеристики кольору.
3. Особливості змішування кольорів.

Завдання для самостійної роботи студентів

Завдання №1. Створити «колірний трикутник» шляхом змішування тільки основних кольорів (акварельний папір, формат А3, акварельні фарби).

Рекомендації до виконання: Правильно розмістіть аркуш паперу – вертикально або горизонтально. Знайдіть композиційний центр і, відштовхуючись від нього, олівцем створіть систему співвідношення «трикутники – сегменти кола». Треба врахувати, що: центральний трикутник правильний; над кожними двома вершинами центрального трикутника розміщений рівнобедрений трикутник; навколо всіх трикутників розташовані сегменти кола так, що навпроти кожної вершини трикутника знаходиться відповідний сегмент кола.

Колірне вирішення композиції:

– в центральному трикутнику – основні кольори (у верхній частині – жовтий, у лівій – червоний, у правій – синій);

– інші трикутники зафарбовуйте у похідні кольори, які утворюються при змішуванні відповідних основних кольорів (якщо трикутник знаходиться біля жовтого і червоного кольору центрального трикутника, то він буде оранжевого кольору тощо);

– сегменти кола зафарбуйте в основні та похідні кольори: навпроти вершин центрального трикутника – відповідний основний колір сегмента кола; навпроти вершин інших трикутників – відповідні похідні кольори; всі решта сегменти – колір, який утворюється на основі змішування кольорів сусідніх сегментів кола.

Рис.4.3. «Колірний трикутник»

Завдання №2. Створити колірну градацію (акварельний папір, формат А3, акварельні фарби).

Рекомендації до виконання:

– зобразити на аркуші паперу олівцем коло або прямокутник, поділіть його на сегменти або сектори;

– за принципом колірного трикутника (спочатку червоний, жовтий, синій через однаковий інтервал), почніть заповнювати сегменти від краю до центру, висвітлюючи тон кольору додаванням води.

Рис.4.4. Градація кольорів

ТЕМА 5. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЖИВОПИСНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про живописні матеріали в образотворчому мистецтві та особливості їх використання на уроках мистецтва в початковій школі; виробляти вміння працювати з фарбами, аналізувати натурну постановку та передавати пропорції предметів, вміння застосовувати різні прийоми малювання фарбами («по вологому», «по сухому», «аля-прима»);

розвивати навички охайного виконання композиції; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- розширити знання про особливості фарб та їх застосування в початковій школі;
- ознайомити з прийомами роботи фарбами та удосконалення вмінь їх застосовувати;
- продовжувати розвивати окомір шляхом детального аналізу природи;
- поглиблювати знання основ кольорознавства.

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- термінологію та засоби художньої виразності, що застосовуються в процесі образотворчої діяльності;
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;
- особливості видів фарб та їх використання в початковій школі;
- особливості прийомів малювання акварельними фарбами («по вологому», «по сухому», «аля-прима»);

вміти:

– організувати освітній процес та створити розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

– самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

– використовувати різні матеріали та інструменти для виконання творчих живописних робіт;

– організувати натурну постановку для малювання живописного натюрморту з природи;

– використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

– системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;

– прийомами і методами малювання живописними матеріалами, в тому числі реалістичного зображення в різних художніх матеріалах;

– навичками зображення натурної постановки та композиційного вирішення її на площині.

Ключові поняття теми: *живопис, фарба, акварель, гуаш, колір, лесування, прийом «по вологому», прийом малювання «по сухому», прийом малювання «аля-прима».*

План

1. Використання живописних матеріалів у початковій школі.
2. Прийоми малювання фарбами.
3. Особливості виконання живописного малюнка з природи.

Методичні рекомендації

1. Використання живописних матеріалів у початковій школі

Фарба – речовина, яка використовується для забарвлення у той або інший колір зображуваних предметів, для малювання різних композицій.

Фарби для малювання є головним інструментом художників і всіх, хто улюбленим своїм заняттям вважає малювання. Обов'язкове в навчальних програмах початкової школи використання *акварельних і гуашевих фарб*.

Однак одні з найперших фарб, які рекомендовані для дітей молодшого віку – *пальчикові фарби*. Ці фарби, безсумнівно, підійдуть дитині для її творчості, навіть якщо вона володіє ще недостатніми вміннями правильно тримати пензлик. Для використання пальчикових фарб необхідні тільки пальці, фарба та вода.

Відрізняються пальчикові фарби в'язкістю та мають здатність не розтікатися по пальцях, що досить зручно. Склад цих фарб піддається дуже ретельній перевірці та тестуванню, містить харчові добавки та барвник із неприємним специфічним смаком. Тому, якщо навіть дитина спробує цю речовину, більше не матиме бажання її знову смакувати.

До складу *акварельних фарб* входять вода та мед, а самі фарби використовуються тільки для малювання на папері. Для занять професійним живописом акварельні фарби навряд чи підійдуть, а для творчості дітей та для уроків з мистецтва в початковій школі вони незамінні. Проте, все ж таки за їх допомогою і професійні художники малюють власні пейзажі, натюрморти та портрети.

Акварельні фарби через свою рідку складову миттєво вбираються в папір та деформують його. Тому для роботи з ними доцільно користуватися мольбертом. Речовина фарб за текстурою напівпрозора та досить легка, без зайвих проблем можна змішувати всі наявні кольори, що дозволить створити безліч нових колірних відтінків.

Оскільки існує потреба у великій кількості води для використання акварельних фарб, покривна площа паперу має бути цупкою. Під час обрання альбому для малювання саме акварельними фарбами треба зважати на зернистість і щільність паперу. Найкращим вибором є акварельний папір для малювання.

Для користування акварельними фарбами підійдуть також круглі м'які пензлі натурального походження, переважно, з ворсу білочки, які дуже добре вбирають воду.

Гуашеві фарби

значно щільніші за акварельні фарби і відрізняються від них більшою насиченістю кольорової гами. При повному висиханні гуаш

утворює яскравий матовий малюнок.

Зважаючи на різний рівень навичок, художники можуть використовувати гуашеві фарби для створення своїх картин, а молодші школярі в школі використовують гуаш для виконання практичних робіт на уроках мистецтва та в гуртках з мистецького напрямку.

Гуаш поділяється на такі види:

- призначена для дітей – має нетоксичний склад і використовується для малювання на площині паперу;
- призначається для художників, які створюють за її допомогою справжні художні шедеври;
- призначена для плакатів, з метою використання в наочних кольорових малюнках певного характеру.

Випускаються гуашеві фарби в баночках і компактні в користуванні. Окремі з речовин фарби одразу готові для використання, а інші потребують розведення з водою та клеєм. Малювати гуашшю можна на різних поверхнях, зокрема на папері, картоні, тканині тощо. Придбати гуашеві фарби завдяки зручному пакуванню можна поштучно або в наборі.

Малювати занадто товстим шаром гуашевих фарб не рекомендується, щоб не з'явилися після висихання на папері тріщини, не варто також залишати фарбу на довгий час розведеною.

Доцільно для гуашевих фарб використовувати різні пензлі, тому що в'язка текстура гуаші наноситься на площину паперу шляхом накладання. Відповідно круглі та плоскі, натуральні та синтетичні пензлики можна застосовувати у процесі роботи гуашевими фарбами.

Акрилові фарби є одними з найпопулярніших для художників видів фарб. Вони допомагають малювати на папері, полотні, дереві, кераміці, склі та металі. Колірна гама акрилових фарб відрізняється насиченістю й яскравістю відтінків кольорів, їх складно змити водою і вони переважно не стають тьмяними.

Акрил випускається у вигляді тюбиків, а до початку роботи фарби потрібно розбавити водою або розчинником. Акрилові фарби можуть бути густими та рідкими, які не потребують розбавлення.

Олійні фарби, які використовували художники ще в XVI столітті, містили соняшникову, рідше лляну або горіхову олію. Сучасні олійні фарби мають вигляд тюбиків з окремим кольором.

Для малювання олійними фарбами необхідні якісні

пензлики, полотно, розчинник, палітра та мольберт. Речовина олійних фарб дуже добре покриває папір, полотно, картонні та дерев'яні поверхні. Малюнки з використанням олійних фарб мають яскравий вигляд, відрізняються щільністю речовини, що дозволяє створювати реалістичні художні композиції. Ще однією перевагою є те, що картини, які написані цими фарбами, довговічні та не тьмяніють.

Отже, для використання на уроках мистецтва в початковій школі найбільш доцільні *акварельні та гуашеві фарби*.

2. Прийоми малювання фарбами

Приєм малювання фарбами залежить від певного виду фарб та поставленого практичного завдання. Так, при створенні малюнка гуашевими фарбами бажано використовувати прийом *багатшарового накладання фарби*, тому що щільність гуаші має здатність перекривати будь-який колір, і такий прийом найбільш притаманний саме цій фарбі.

Однак для більш прозорої акварельної фарби застосовують такі прийоми малювання:

- *малювання «по сухому» або метод лесування;*
- *малювання аквареллю «по вологому»;*
- *«аля-прима».*

Метод лесування ґрунтується на використанні прозорості акварелі, її властивості швидко змінювати колір, коли один прозорий шар фарби наноситься на інший шар. Для нерозмивання нижнього шару перед наступним перекриттям фарбою йому треба дати добре підсохнути.

Зміни кольору можуть відбуватися в розвитку певного колірною тону – від меншої насиченості до більшої і при утворенні складних колірних тонів. Наприклад, коли на жовтий колір наноситься прозорий синій, ми отримаємо зелений відтінок кольору, червоний перекривається жовтим – вийде оранжевий відтінок тощо. Зміна кольору шляхом накладання одного прозорого шару іншим засновується на оптичному способі змішування кольорів.

Рис.5.1. Приклад етапів малювання прийомом лесування

Малювання «по вологому» є найбільш ефектною та непередбачуваною технікою малювання акварельними фарбами, коли аркуш паперу повністю змочується водою, а ступінь вологості паперу має регулювати художник залежно від власного творчого задуму. Залежно від того, як розтікається та змішується фарба, можуть утворюватися досить цікаві відтінки кольорів, відчувається прозорість і легкість живопису.

Майстри з досвідом створюють картину в один сеанс, не даючи змогу паперу просохнути в процесі роботи. Часто художники можуть використовувати техніку малювання «по мокрому», поєднуючи з іншими техніками, починати працювати на вологому аркуші, а деталі опрацьовувати «по сухому».

Рис.5.2. Зразок малюнка в техніці «по вологому»

Суть прийому *малювання «по сухому»* у попередньо продуманих кольорах, які потрібно підготувати до роботи. Акварельну фарбу варто нанести на сухий аркуш паперу в один шар.

Переважа цієї техніки в тому, що художник може керувати формою мазка, його тональністю. Рекомендується використовувати цей метод при створенні графічних робіт, що дозволяє зберегти зображення чітким і яскравим.

Прийом «аля-прима» або малювання «в один прийом» – суть цієї техніки у виборі та в написанні художником одразу всіма кольорами потрібної сили без подальшого домальовування.

Цей прийом звичайно використовується досвідченими художниками, однак молодші школярі також можуть використовувати потрібні насичені кольори фарби при створенні швидких і цікавих малюнків.

Рис.5.3. Зразок малюнка в техніці «Аля-прима»

3. Особливості виконання живописного малюнка з природи

На уроках мистецтва в початковій школі ми навчаємо учнів малюванню з природи, здійснювати спостереження та аналіз

особливостей природи. Так, коли практичним завданням на уроці є малювання натюрморту, вчитель пропонує намалювати осінній натюрморт з овочів, фруктів або квітів. Однак на початкових етапах доцільно запропонувати тільки один предмет для природи з метою більш детального його вивчення.

Пропонуємо детальніше ознайомитися з малюванням яблука з природи живописними матеріалами.

Рис.5.4. Приклад натурної постановки

Коли ми розміщуємо постановку з природи пам'ятаємо про те, щоб усі учні могли за нею спостерігати. Тому, зважаючи на можливість сучасного оснащення кабінетів мультимедійним проектором, телевізором або інтерактивною дошкою, натурну постановку доцільно висвітлити також на екрані.

Не варто також забувати, що головною особливістю малювання з природи є спроможність підійти ближче до натурального предмета, здійснити його аналіз з різних боків, виокремлюючи особливості.

Отже, перед початком практичної роботи треба запропонувати учням уважно розглянути яблуко з природи, дати аналіз його формі, відзначити на ньому світло, виявити місця, де з'являється власна та падаюча тіні предмета.

Першочерговим завданням на першому етапі зображення на папері яблука є знаходження композиційної рівноваги – щоб яблуко не було занадто великим чи маленьким, не зміщувалося в бік падаючої тіні. Потрібно відобразити гармонійність композиції, в чому допоможе простий олівець, яким треба намітити контури малюнка, чітко врахувати форму яблука та його тіні. Коли на цьому етапі нам вдалося втілити композиційний задум, можна виконувати роботу фарбами.

Залежно від прийому роботи фарбами, який ми обираємо, можна по-різному розпочати роботу кольором – наприклад, одразу набирати колір потрібної сили як у прийомі «аля прима». Проте на початкових етапах такої роботи доцільно використати прийом багатшарового нанесення фарби на раніше просохлий шар.

Починати роботу в кольорі потрібно від найсвітліших тонів і поступово, виконуючи композицію, переходити до темніших відтінків кольорів. Застерігаємо від накладання в одному місці пензликком фарби декілька разів, тоді фарба втрачає свій колір, тон і аркуш паперу пошкоджується, доцільно зачекати, коли шар підсохне, а потім доопрацювати роботу.

У процесі роботи аквареллю, яка найчастіше використовуються на уроках мистецтва з молодшими школярами, пам'ятайте, що фарбу треба накладати одразу потрібного для предмета кольору. При роботі з гуашшю окремі недоліки можна перекрити, коли нанести новий шар фарби, навіть якщо він іншого кольору.

Рис.5.5. Продовження роботи над натюрмортом у кольорі

Рекомендовані відео-уроки про особливості малювання яблука з натури акварельними фарбами

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю:

1. Специфіка використання живописних матеріалів у початковій школі.
2. Прийоми малювання фарбами.
3. Особливості виконання живописного малюнка з натури.

Завдання для самостійної роботи студентів

Зробити серію живописних начерків натюрмортів.

Рис. 5.6. Приклади начерків овочів та фруктів

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ПЛАСТИЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про пластичні матеріали (види, прийоми, способи ліплення) в образотворчому мистецтві та особливості їх використання на уроках мистецтва в початковій школі; виробляти вміння працювати з пластичними матеріалами, вміння застосовувати різні техніки, прийоми та способи ліплення (конструктивний, пластичний і комбінований);

розвивати навички охайного виконання композиції; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва, повагу до ремісничих професій.

Завдання:

– розширити знання про пластичні матеріали та використання їх на уроках мистецтва в початковій школі;

– формувати вміння створювати об’ємні композиції із застосуванням різних способів ліплення (конструктивного, пластичного і комбінованого);

– поглиблювати знання про послідовність виконання технології виготовлення скульптурного виробу на уроках мистецтва в початковій школі;

– продовжувати розвивати окомір та навички передачі об’ємних просторових відношень предметів.

Компетенції:

знати:

– теоретичні основи образотворчого мистецтва;
– термінологію та засоби художньої виразності скульптури;

– основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;

– особливості пластичних матеріалів, інструментів та їх використання в початковій школі;

– техніки, способи та прийоми ліплення;

вміти:

- розрізняти техніки та способи ліплення;
- передавати реалістичність та творчий задум за допомогою тривимірності;
- організувати освітній процес і створити розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;
- самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;
- використовувати різні матеріали та інструменти для виконання творчих скульптурних виробів;
- використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

- системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;
- вміннями передавати об'ємні просторові відношення предметів у виробках;
- навичками застосування різних способів роботи з пластичними матеріалами.

Ключові поняття теми: *скульптура, ліплення, пластичні матеріали, види, пластилін, форми скульптури, прийоми, способи ліплення.*

План

1. Скульптура як вид образотворчого мистецтва.
2. Пластичні матеріали та їх властивості.
3. Технологічні прийоми роботи з пластиліном, пластичним тістом.
4. Послідовність виконання скульптурного виробу.

Методичні рекомендації

1. Скульптура як вид образотворчого мистецтва

Скульптура є видом образотворчого мистецтва, за допомогою якого створюється просторовий образ, заснований на принципі об'ємного та тривимірного зображення. Зазвичай в скульптурі об'єктом відображення є людина в портреті і тваринний світ в анімалістичному жанрі.

Назва скульптури (від лат. *sculpro*) означає «вирізаю», також скульптуру ще називають пластикою – від грец. *plaste*, тобто «ліплю». Зазначені назви цього виду образотворчого мистецтва висвітлюють існування різних технік, за допомогою яких створюються образи в скульптурі.

Скульптура зрозуміла, проста та переконлива, в різні часи вона втілювала уявлення про ідеальну красу людини та особливості зображення морально-естетичних якостей конкретної епохи. Важливо, що під час сприйняття скульптурного твору участь беруть не тільки очі, але й усе тіло людини.

Існують такі види скульптури за змістом і функціями: *монументальна, монументально-декоративна, станкова та скульптура малих форм (статуетки)*.

Монументальна скульптура як вид скульптури завжди пов'язана формою, ідеєю, художнім змістом з архітектурою. Розвиток різновидів скульптури, *монументальної та монументально-декоративної* у тісній взаємодії, має певні особливості. Вони розраховані на конкретну архітектурну споруду, простір або навколишнє середовище, адресовані масовим глядачам, розміщені переважно у місцях загального перебування, на майданах, площах міст.

У свою чергу, монументальна скульптура може бути у вигляді:

- монументу або пам'ятника;
- декоративної скульптури, яка прикрашає споруди, парки, мости, сади тощо;
- надгробника та меморіальних комплексів.

Станкова скульптура виокремлюється самостійним художнім значенням і виконується на спеціальному пристрої. Вона не пов'язується з архітектурними спорудами, має більш

камерний характер, переважно розміщена у приміщеннях музеїв, виставкових залах та інших інтер'єрах.

Відповідно відбувається визначення особливостей пластичної мови, а саме: розміри скульптури та її жанри (портрет, анімалістичний і побутовий жанри). Станкова скульптура більшою мірою, ніж монументальна, відтворює в собі інтерес до думок людини, втілює її внутрішній світ, тонкі психологічні риси.

Скульптура малих форм включає досить широке коло скульптурних творів, які призначаються для інтер'єрів житлових будинків і мають спільні риси з витворами декоративно-прикладного мистецтва. Сюди відносять статуетки, різні фігурки-талісмани тощо, які відомі з найдавніших часів і різних епох.

Рис.6.1. Кругла та рельєфна скульптура

Важливим у скульптурі є розподіл на: *круглу*, об'ємну з усіх боків, вільно розміщену в просторі, середовищі, ту, яка сприймається завдяки круговому огляду, та *рельєфну*, що має об'ємне зображення, яке виступає з площини і створює його фон.

Різноманітними також можуть бути і рельєфи:

- барельєф у вигляді зображення, яке виступає над площиною менше половини об'єму;
- горельєф має виступ з площини більше половини;
- контурний рельєф або койланогриф занурюється в площину, є ніби ввігнутим зображенням на поверхні стіни.

Скульптура відрізняється також за способом, яким створюється скульптурний образ: з *натури*, з *пам'яті* або за *поданням*, тобто за словесним описом, схемою чи малюнком.

Ще однією ознакою, яка виокремлюється при створенні скульптури, є спосіб організації учнів і характер їхньої діяльності при створенні скульптурного твору – може бути індивідуальною, колективною або комплексною, коли процес ліплення може поєднуватися з іншими видами художньо-пізнавальної діяльності, дидактичними іграми тощо.

Залежно від того, яка частина тіла людини зображується, кругла скульптура має такі *форми*:

- голова;
- погруддя або портретний бюст, що відтворює зображення верхньої частини фігури, зображення до колін зустрічається досить рідко;
- статуя або статуетка – це скульптурний витвір у повний зріст об'єкта зображення;
- торс зображує постать без голови, верхніх і нижніх кінцівок, походження цієї форми простежується від існування найдавніших цивілізацій;
- скульптурна група найскладніша за своєю композицією та містить у складі дві постаті або їх групи, кожна з яких має самостійне значення, однак вони пов'язані між собою за сюжетним і духовним задумом.

2. Пластичні матеріали та їх властивості

Скульптура виокремлюється також за *технікою виготовлення та матеріалами*. **Глина** є одним з найдавніших скульптурних матеріалів. Усе, що вироблено з глини, називається керамікою. А глина, яка випалюється для міцності, має назву «теракота».

Одним зі способів покриття виробів із глини є поливи свинцем, який дійшов до нас з острова Майоліка, звідки має походження назва таких скульптурних витворів. Пізніше ця техніка почала використовуватися у місті Фаянсі, де виготовляли фаянсовий посуд. Одним з різновидів кераміки є фарфор, який винайдений в Японії. Довгий період часу

фарфоровий посуд не відігравав естетичної ролі. Тільки з відкриттям виробництва посуду з фарфору він починає сприйматися придатним для скульптури матеріалом.

Глина має нейтральний колір і відрізняється більшою еластичністю, піддатливістю та слухняністю. Добувається вона на берегах річок, озер. Глину варто перевіряти на пластичність, бо не будь-яка глина може використовуватися для ліплення. Під час перевірки шматок глини треба розкачати і зігнути. Якщо поверхня буде гладкою, без тріщин, глина придатна для ліплення.

Доцільно глину очистити від бруду, подрібнити, помістити у ємність і залити водою так, щоб була рідка маса, далі процідити крізь сітчасту тканину в інший посуд і залишити для випаровування. Коли глина стане густою, її треба вимісити, поділити на шматки, скласти в пакети або загорнути в клейонку, щоб не було її пересихання. Саме так глину зберігають, при цьому не забуваючи інколи збризкувати її водою.

У скульптурі, крім глини, використовуються інші *матеріали*: мармур, гіпс, різні метали, граніт, бронза та ін. Поступово у процесі розвитку світу збільшувалася палітра скульптурних матеріалів, а також зазнали змін способи обробки. Так, виготовлення скульптурних виробів з чавуну, сталі, різних сплавів здійснюється у техніках викарбовування, виливання тощо.

Виокремлюють головні *способи виразності у скульптурі* – це розміщення постаті в просторі, її поза, жести, рухи, вибір пропорцій, фактура матеріалу, характер силуету, світлотіньове моделювання.

Об'ємна скульптура створюється в реальному середовищі за законами рівноваги, ритму та гармонії, взаємодії з природним оточенням або навколишньою архітектурою, а також на особливостях будови моделі.

Враховуючи існування різних скульптурних технік і матеріалів, видів і форм скульптури, художній образ у цьому виді мистецтва може створюватися таким набором *специфічних засобів*:

– головним засобом є реальний об'єм, а не ілюзорний, який створюється у живописних творах;

- вирішальним засобом є силует, тобто ідея витвору схоплюється з будь-якої відстані, ракурсу;
- фактура твору досить важлива, бо ідея та матеріал взаємопов'язані;
- зазвичай скульптурні твори повинні ніби долати власну статичність за рахунок демонстрації мотиву руху, тобто витвір має сприйматися проміжним між статичністю та динамічністю;
- при створенні монументальної скульптури значення має характер п'єдесталу витвору.

Пластилін (від *італ. plastilina, дав.-гр. – ліпний*) є одним з найпопулярніших матеріалів для ліплення, основною речовиною якого є очищений і подрібнений порошок глини з домішками воску, жиру та інших речовин, які мають здатність перешкоджати висиханню пластиліну. Він може бути різнокольоровим і використовується для виконання скульптурних творів, їх ескізів, невеликих фігур і моделей, виробів малих скульптурних форм.

Досить спірним є питання про те, хто винайшов пластилін. Так, Німеччина називає винахідником Франца Колба у 1880 р., а Великобританія вважає Вільяма Харбута у 1899 р.

Як незамінний матеріал для дрібного ліплення пластилін звичайно використовується дітьми. Проведення різноманітних ігор з пластиліном для дітей сприятиме розвитку

координації їхніх пальців і рук. Він також може бути використаний у процесі пошуку певної скульптурної форми перед початком роботи над готовим виробом із застосуванням ескізних моделей.

Пластилінова анімація виокремлюється як один із видів анімації, основу якого складають фігури, виліплені з пластиліну.

На відміну від глини, пластилін не надто пластичний, але ним можна створювати різні кольорові композиції з конкретних предметів, іграшок тощо. Він потребує обов'язкового розігрівання, складно піддається обробці та змиванню водою,

завжди залишає на робочій поверхні жирні плями. Для тривалого збереження форми виробів з пластиліну доцільно їх обсипати борошном, тоді пластилін не забруднює руки і стає твердішим. Коли борошно вбирає в себе пластиліновий жир, виріб розфарбовують і покривають лаком.

У процесі роботи з пластиліном чи глиною треба користуватися *стекою*, якою можна робити певні надрізи, згладжувати нерівності, знімати залишки матеріалу, з'єднувати або виокремлювати дрібні деталі виробу тощо. Стеки переважно доступні у торгових мережах, але їх можна виготовити й самостійно, коли з одного боку дерев'яну паличку загострюють, а другий кінець має вигляд лопатки. Для того, щоб згладити поверхню виробу, треба користуватися мокрими ганчірками або поролоном, які вчитель кладе у ємність для кожного учня. Пластилінові вироби вирівнюють пальцями або стекою.

Сьогодні більш популярним стає ліплення з *пластичного (солоного) тіста*. Прийомами ліплення з пластичного тіста є такі ж самі, які використовуються під час ліплення з пластиліну.

Рецепт приготування солоного тіста для скульптурних виробів: беремо 2 склянки борошна, додаємо, 1 склянку дрібної солі, заливаємо приблизно 125 мл води, враховуємо, що кількість води залежить від виду борошна. Варто також додати 1 ложку рослинного масла, крему для рук або сухого клею. Далі 10 хвилин тісто добре розминаємо, щоб воно було м'яким і без тріщин, не залишалось на руках. Учитель може запропонувати розмісити тісто й учням.

Коли завершили, треба зібрати в одну масу все тісто, накрити вологою ганчіркою, а після кожного етапу роботи з тістом мокрим рушником витирати руки.

Звичайно, можна розпочинати роботу з тістом одразу, не ставлячи його в холодильник. А з інструментів для цього потрібні: дошка, яка вкрита папером чи фольгою для духовки, ніж, склянка з водою, качалка, губка або ганчірка.

Застосовують два способи фарбування виробів з пластичного тіста:

1. Тісто фарбують на етапі замішування, коли додають харчові барвники, фарби різних кольорів або чорнило.

2. Фарбування готового виробу, який зафарбовують після повного висихання гуашшю та покривають для збереження лаком.

Процес висушування виробів з тіста відбувається в духовці при температурі 80 градусів, в межах години або більше, що залежить від розмірів виробу. Або можна висушувати вироби на батареї. Для збереження залишків тіста протягом декількох днів треба накрити його, забезпечити непотрапляння повітря, покласти у холодильник або інше прохолодне місце.

Що ж можна виліпити з солоного тіста? Це можуть бути казкові герої, фантастичні істоти, іграшки, глечики, вази. Наприклад, для ліплення до свят Діда Мороза спочатку створюємо конус із картону, далі обліплюємо його тістом, зверху прилаштовуємо кульку – голову. Далі з трьох кульок, які настролюємо на сірнички або зубочистки, виліплюємо сніговика, стекою витискаємо рот і ніс. Закріпити всі деталі бажано клеєм ПВА.

Готовий виріб досить добре висихає протягом декількох днів при кімнатній температурі. Потім його розфарбовуємо гуашшю або аквареллю. Коли фарба висихає, наносимо на виріб лак, який використовується для дерев'яних виробів. Коли закінчили роботу, виріб відкладаємо для висихання лаку, що дозволить йому зберігатися декілька років. І, нарешті, прикрасою з солоного тіста можна прикрасити ялинку.

3. Технологічні прийоми роботи з пластиліном, пластичним тістом

Конструктивний, пластичний і комбінований способи ліплення переважно називають основними у роботі зі скульптурними матеріалами.

Найпростіший з них – *конструктивний*, коли виріб виліплюється з окремих частин. Коли ліпимо пташку, то починаємо з тулуба, голови, підставки, на якій її розмістимо, а потім треба з'єднати усі ці частини і надати пташці її характерних рис і ознак.

Один із найскладніших способів – *пластичний*. В його основі – ліплення з цілого шматка пластиліну або тіста, з якого

потрібно витягувати частини тіла виробу, його дрібні деталі та ін. Цим способом зазвичай молодші школярів починають роботу з ліплення фруктів, овочів, іграшок тощо. Наприклад, коли ліпимо мишку з цілого шматка глини, учневі треба утворити необхідну форму, витягнути мордочку, вуха, хвіст, лапки та стекою надати мишці характерних рис.

Спосіб, який поєднує в собі ліплення з цілого шматка та окремих його частин, називається *комбінований*. Наприклад, з цілого шматка пластиліну потрібно виліпити частину котика – це тулуб і голова тварини, а окремо ліпимо дрібні деталі та підставку для виробу, далі їх з'єднуємо. Комбінованим способом можна виліпити крокодила, півника, зайчика, курочку, черепаха тощо.

У процесі виготовлення тварин, птахів, людини варто використовувати прийоми рельєфного ліплення, коли невеликі окремі шматки пластиліну накладаються на основну форму виробу, а потім пальцями чи стекою їх примазують. Далі готовому виробу треба надати характерної форми. Так, можна виліпити цим прийомом синичку, виноград, снігура та ін.

У ліпленні виокремлюють також *основні прийоми формоутворення*: розкочування, коли долоні ми з'єднуємо човником і почерговими рухами сплющуємо розкочуваний шматок; скочування – рухами напівзігнутих долонь скочуємо кульку; прищипування; згинання; сплющення; витягування; скручування; відтягування; вдавлення; відгинання та защипування країв. Додатковими прийомами формоутворення є: видавлення, вирізування, просікання, насічка, розріз або надріз, віддруковування, стругання.

Прийоми з'єднання окремих деталей в ціле: примазування, притиснення, врізання, вдавлення, з'єднання за допомогою джгута, насаджування на каркас.

Обробка форми виробу здійснюється прийомами декорування або згладжування за допомогою різних пристосувань та інструментів, також пластиліном чи іншими скульптурними матеріалами та прийомами, які передають фактуру.

Відзначимо можливість певного прийому переходити в конкретну групу, наприклад, прийом вдавлення може бути

основним прийомом утворення форми і, водночас, – прийомом з'єднання, а віддруковування як додатковий прийом формоутворення може бути прийомом декорування.

При роботі конструктивним або комбінованим способами особливо необхідні знання базових елементів ліплення – це такі форми, як кулька та валик або куля та циліндр, які є основою майбутніх скульптурних образів. Можемо отримати безліч образів, комбінуючи їх між собою. Застосовуючи різні прийоми ліплення, з кульки та валика можна зробити додаткові елементи – конус, джгутик тощо. Учні починають самостійно створювати вироби, коли оперують вказаними формами, поступово вдосконалюють власну техніку ліплення.

У галузі мистецтва *техніка* (з грец. «*techné*» *мистецтво, майстерність*) є сукупністю спеціальних прийомів, способів і навичок, які допомагають виконувати художній твір. У цьому випадку техніку розглядаємо в аспектах використання художніх особливостей матеріалів. Виділимо такі *техніки*: пластиліновий живопис, ліплення на певній формі, ліплення з пластин і кілець, продряпування, віддруковування.

У техніці *пластилінового живопису* можна виліпити цілісні зображення декоративного та реалістичного змісту, плоскі та рельєфні твори. У цій техніці можна використовувати:

- роботу пластиліновими мазками або «налепами» у вигляді окремих різнокольорових шматочків, кульок, крапельок, джгутиків тощо;

- вливання одного кольору в інший, створення способом змішування нових кольорів і їх відтінків.

Застосування пластиліну як фарби добре знайоме дітям з дошкільного закладу. Проте й ті діти, які вперше знайомляться з пластиліном-«фарбою», із задоволення включаються в роботу.

Можуть бути такі варіанти проведення роботи:

1. Спочатку пластилін добре розминаємо, коли він легко розмазуємо, накладаємо його на цупкий картон. Так створимо фон майбутньої зображення. Далі пластиліновими «налепами» промальовуємо необхідні деталі малюнка. Якщо з'являються невідлі місця, їх можна швидко виправити стекою, прибрати зайвий пластилін і наліпити інший. У цьому випадку роботу

проводимо «пошарово», що досить ефективно при вивченні жанру пейзаж: коли починаємо рухатися від дальнього плану площини до ближнього й усе, що ближче до нас, створюємо яскраво та чітко, а віддалені елементи є нечіткими; або при створенні елементів пейзажу або рельєфних декоративних панно.

2. На картоні окреслюємо контури твору, які заповнюємо пластиліном потрібного кольору всередині контуру, а ззовні контуру робимо колір фону. Щоб не порушувати межі зображення, необхідно бути акуратним і точним при заповненні. Використовується під час вивчення силуетного зображення в жанрах пейзажу, натюрморту, анімалістичного, портрета, малювання від плями. Цей варіант може бути фоном для попереднього варіанта та продряпування.

3. Комбінований варіант поєднує в собі перший і другий. Основою для зображення може бути картон, скло тощо. Ця техніка містить багато різних завдань у пластиліні, які допоможуть учням розширити кольорову палітру. Єдине: розміри пластилінових робіт мають бути меншими, бо для дітей їх виконання складне.

Процес змішування пластиліну: повний, коли утворюються різні сполучення, плями, та неповний – з отриманням нових кольорових відтінків. Доцільно проводити знайомство з отриманням нових кольорів і їх відтінків у пластиліні, спираючись на набутий досвід учнів змішувати фарби. У вигляді експерименту з фарбами можна зробити припущення про можливість подібної роботи в пластиліні. Потім варто продемонструвати раціональні операції змішування кольорів. Головне те, що не треба одночасно змішувати багато кольорів, оскільки при змішуванні двох кольорів у певних пропорціях отримуємо досить багато відтінків.

На уроках мистецтва, коли учні ліплять, треба робочі столи накрити клейонкою. Передбачити для школярів також підкладну дошку розміром 20 x 20 см, на якій виліплюють і просушують готові вироби. Виготовляють таку дошку з цупкого паперу, а вироби, які на ній ліплять, досить зручно повернути з різних боків до дитини, що сприяє наданню об'ємності скульптурному виробу.

Для підсушування виробу виставляються на спеціальні полицьки, на шафу або підвіконня на декілька годин. Оскільки це сприяє їхній міцності. Коли пластичні вироби висихають, їх треба покрити густим шаром гуаші білого кольору, згодом розфарбувати різними кольорами. Використовуємо й акварельні фарби з домішками гуашевих.

Вчитель повинен мати наочні засоби для роботи з ліплення: ілюстрації, малюнки, іграшки, моделі, муляжі. Унаочнення може бути у вигляді натуральних предметів: овочів, фруктів, посуду тощо.

На уроці з ліплення треба завжди повторювати *правила роботи з пластиліном*: починати роботу пластиліном з розігрівання, розминаючи його руками; ліпити виріб тільки на дошці, яку після роботи потрібно очистити від залишків пластиліну; руки в процесі роботи витирати серветками, а в кінці вимити з милом і водою.

Для виставки робіт учнів використовується пересувний стенд або його прикріплюють до стіни. Він має містити вузькі полицьки на конкретній відстані, що дозволить розмістити всі готові вироби школярів. Стенд розміщується у класній кімнаті так, щоб батькам було зручно до нього підійти. Вироби учнів зберігаються певний час на окремій полиці або в шафі для можливості дітям їх розглядати.

Отже, на уроках ліплення молодші школярі мають оволодіти такими технічними вміннями та навичками:

– чітко знати особливості виготовлення виробу з пластиліну, пластичного тіста або глини;

– вміти виготовляти вироби різними способами ліплення: конструктивним (ліплення виробу з окремих частин), пластичним (усі частини виробу формуються з одного шматка матеріалу) або комбінованим (поєднувати у виробі конструктивний і пластичний способи ліплення).

4. Послідовність виконання скульптурного виробу

При послідовності виготовлення молодшими школярами скульптурного виробу доцільним буде таке пояснення:

1. Для ліплення крокодила ми використаємо зелений, білий і червоний пластилін.

2. Спочатку від шматка зеленого пластиліну відрізаємо стекою більшу половину та з неї зробимо ковбаску. Далі пальчиками формуємо голову крокодила, для цього вдавлюємо трохи пластилін і розкатуємо ковбаску так, щоб інша її частина стала значно тоншою.

3. Беремо меншу частину зеленого пластиліну і знову робимо з неї ковбаску, потім поділяємо її на 4 рівні частини.

4. З кожної рівної частини робимо лапи крокодила. Далі прикріпимо до тулуба всі лапи.

5. Потім пальцями видавлюємо і формуємо на спині хребет, а стекою робимо шкірний покрив.

6. З білого пластиліну відрізаємо і скатуємо маленькі кульки для очей крокодила та ще одну тонку ковбаску.

7. Далі розрізаємо стекою мордочку, навпіл ріжемо білу ковбаску та у середину розрізу її кріпимо, утворюючи зуби.

8. Язик формуємо з червоного пластиліну і в середину пащі його прикріплюємо.

9. Білі кульки прикріплюємо до голови, до їх центру ліпимо чорні кульки, їх треба трохи приплюснути та утворити очі.

Крокодил наш готовий.

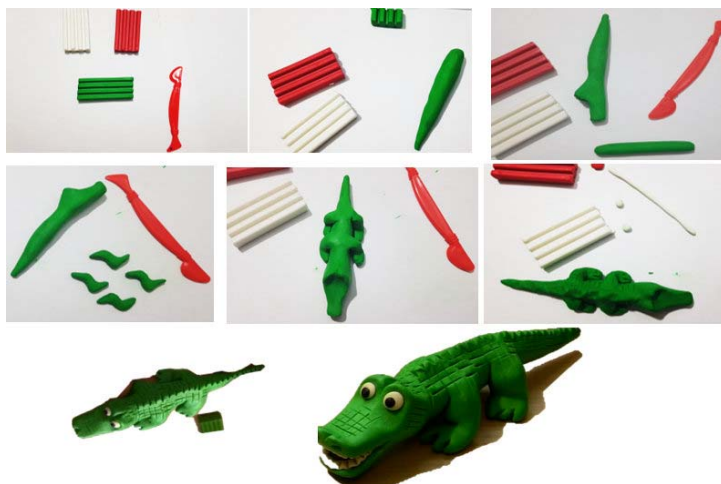

Рис.6.2. Послідовність ліплення крокодила

Рекомендовані відео-уроки послідовності ліплення тварин

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Скульптура як вид образотворчого мистецтва.
2. Пластичні матеріали та їх властивості.
3. Технологічні прийоми роботи з пластиліном, пластичним тістом.
4. Послідовність виконання скульптурного виробу.

Завдання для самостійної роботи студентів

Виконати скульптурні композиції:

- 1) *круглу;*
- 2) *рельєфну.*

Рис.6.3. Приклади скульптурних композицій

ТЕМА 7. ВИДИ ЗАНЯТЬ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Мета: розширити знання студентів про види занять з образотворчого мистецтва (малювання з натури, малювання з пам'яті, малювання з уяви) та особливості їх організації на уроках мистецтва в початковій школі; виробляти вміння аналізувати натурну постановку та передавати пропорції предметів, вміння створювати лінійно-конструктивний малюнок; розвивати навички малювання з пам'яті та з уяви; розвивати креативне мислення, логіку, увагу, уяву;

виробляти навички охайного виконання композиції; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- розширити знання про особливості малювання з натури, з пам'яті та з уяви;
- виробляти вміння добирати тренувальні вправи на розвиток навичок малювання з натури, з пам'яті та з уяви;
- продовжувати розвивати окомір шляхом детального аналізу натури, творчу уяву та пам'ять.

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- термінологію та види занять з образотворчого мистецтва (малювання з натури, малювання з пам'яті, малювання з уяви);
- основи підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;
- особливості організації різних видів занять з образотворчого мистецтва;

вміти:

- розрізняти види занять з образотворчого мистецтва;

– добирати тренувальні вправи до відповідного виду занять (малювання з природи, малювання з пам'яті, малювання з уяви);

– створювати лінійно-конструктивний малюнок натурної постановки;

– організовувати освітній процес та створити розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

– самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

– використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

– системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;

– вмінням виявляти здібності у процесі виконанні творчих завдань;

– навичками зображення натурної постановки та композиційного вирішення її на площині.

Ключові поняття теми: *натура, малювання з природи, малювання з пам'яті, малювання з уяви, пам'ять, творча уява, фантазія, увага.*

План

1. Малювання з природи.
2. Малювання з пам'яті.
3. Малювання з уяви.

Методичні рекомендації

1. Малювання з природи

Малювання з природи (від латин. «*natura*» – природа, реальна дійсність), за сприйняттям, характерне тим, що об'єкт

чи реальна дійсність, що зображуються, в процесі малювання знаходиться перед художником.

Малювання з натури привчає до свідомої дисципліни й організованості, розвиває емоції, поглиблює розуміння естетичних якостей реальних предметів.

Важливою умовою малювання з натури є *постійна, цілеспрямована увага*, яка забезпечує повноту й глибину зорового сприймання, активність мислення, концентрацію вольових зусиль на вивченні того чи іншого об'єкта, явища.

Існує багато засобів, що допомагають затримати увагу учня на потрібному предметі. Це, насамперед, цікава композиція постановки, вдале її освітлення, що чітко виявляє об'ємність предмета, створює живу гру світла й тіні.

Активізації уваги сприяє і виразний колір моделі, гра колірних рефлексів. Учні починають уважніше дивитися на природу, прагнучи відобразити багатство її кольорів. Велике значення для затримання уваги на якомусь предметі має також переміщення предмета з одного положення в інше.

На успішність оволодіння основам мистецтва впливає *розвиток спостережливості*.

Під спостережливістю розуміють вміння бачити та аналізувати природу, як виділяти головні особливості, так і підмічати дрібні деталі, тобто це вміння визначити пропорції предмета, передавати конструктивну будову предмета, світлотіньову градацію, колір, відтворювати його просторове розміщення.

Будь-який вид зображувальної діяльності потребує добре розвинутої *зорової пам'яті*. Систематичне, цілеспрямоване малювання з натури – головний засіб розвитку зорової пам'яті, адже при постійному спогляданні природи, її детальному вивченні та аналізові тренується пам'ять, розвивається мозок, загострюється зір.

Малювання з натури – це метод наочного навчання, що впливає на результативність і успішність не тільки у навчанні мистецтву, а й на загальний розвиток школяра. Цей вид малювання привчає до систематичного та цілеспрямованого ведення спостережень, активізує мисленнєві процеси,

пробуджує цікавість до природи та її аналізу й одночасно готує учня до подальшої навчальної роботи.

Учитель повинен враховувати, що **мета вивчення природи** – це ознайомлення із зовнішнім вираженням через форму, її різновиди, важливі при вивченні інших навчальних предметів.

На пізнання об'єктивної реальності впливає ступінь розвиненості зорового апарату дитини, рівень її здібностей і вмінь аналізу та синтезу отриманих зорових вражень.

Під час цілеспрямованого малювання з природи розвивається логічне мислення, формується світогляд молодшого школяра, виробляється звичка свідомого сприйняття навколишньої дійсності, виховується художній смак.

Основне завдання навчання малювання з природи у початковій школі – навчання школярів малюванню з передачею співвідношень висоти та ширини, частини та цілого.

На таких уроках важливо виробити у школяра потребу постійного порівняння природи та свого малюнку. При цьому необхідно розвивати у дітей вміння будувати елементарний конструктивний малюнок (середня (осьова) лінія і найпростіші допоміжні (додаткові) лінії) для правильності передачі пропорцій природи у малюнку.

Варто привчати учнів до свідомого бачення і аналізу природи, її змін залежно від змін точки зору, освітлення, перспективи тощо.

Метод лінійно-конструктивної побудови малюнка допомагає учням засвоїти основне правило роботи – від загального до окремого. Світло, тіні, напівтіні тепер не здаються учням безмістовними плямами, вони вміють передавати їх штрихами, що виявляють матеріал і форму предмета.

Організація систематичних занять з природи привчає молодших школярів не тільки до поглиблення розуміння будови та форми предмета, засвоюються й особливості зображення: розуміння послідовності зображуваних дій, постійне порівняння з природою, виправлення помилок у процесі порівняння, бачення природи завершеною на своєму малюнку.

У процесі малювання з природи вчителю варто розподілити роботу на етапи і дати школярам можливість збагнути *послідовність роботи*:

– *Композиційне вирішення зображення на площині*, що виконується швидкими рухами та легкими лініями, без використання гумки, з виправленням помилок і доопрацюванням.

– *Виявлення основних форм*. На цьому етапі вчителю важливо навчити школяра бачити та уловлювати загальне без дрібниць. Наприклад, при малюванні метелика з природи учні повинні, перш за все, виявити його основну форму – трапецію, і тільки потім його деталі: візерунок крил, голівка, уточнення форми крил.

– *Уточнення пропорцій форм предмета*, використання допоміжних ліній, що полегшить передачу пропорцій частин і цілого.

– *Перехід від загального до окремого*: аналіз малих форм, встановлення їх зв'язку з основними, відбувається робота над дрібними деталями.

– *Деталізація зображення природи*: передача особливостей фактури та текстури предметів, для надання реалістичності малюнку.

– *Завершення роботи*: порівняння малюнка з природою, виправлення недоліків, розбіжностей з натурною постановкою, уточнення малюнка у світло-тіньовому вирішенні, тоні та кольорі.

У процесі роботи вчитель повинен постійно стежити за технікою виконання: правильністю штрихування, роботою в кольорі тощо. Тому варто з учнями систематично виконувати підготовчі тренувальні вправи (як графічні, так і живописні).

На успішність роботи впливає організація робочого місця молодшого школяра. Незалежно від того, чи є спеціально організований кабінет образотворчого мистецтва, вчитель повинен мати необхідне оснащення для організації уроків малювання з природи (2-3 динамічні підставки, на яких можна виставити натурну постановку; натуру малих форм).

Постановка має бути розміщена так, щоб кожен учень зі свого робочого місця міг добре споглядати її.

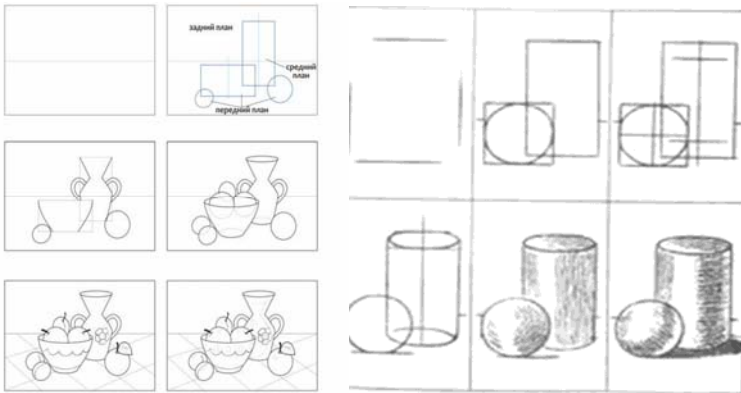

Рис.7.1. Приклади послідовності роботи над композицією

2. Малювання з пам'яті

Малювання з пам'яті – це відтворення будь-якого об'єкта в тому просторовому положенні, в якому він був під час його зорового сприймання.

Наприклад, учитель ставить перед учнями предмет і пропонує уважно розглянути його форму, пропорції, розподіл світлотіні, а через кілька хвилин він забирає предмет і пропонує учням відтворити його.

Майстрами мистецтва доведено, що систематичність вправ з малювання з пам'яті впливає на здатність збереження вражень оточуючої дійсності та відтворення її у дрібницях у своїй інтерпретації.

Твори майстрів засвідчують чіткість спостережливості та розвинену зорову пам'ять митців, що творили з уяви життєві образи.

Спостережливість і запам'ятовування побаченого при постійному тренуванні успішно розвивається. Розвиток зорової пам'яті та спостережливості не повинен відбуватися стихійно, тренування мають бути взаємопов'язані з активною діяльністю школяра у композиції, живописі, графіці, і не тільки з мистецтвом, а й з іншими видами діяльності на уроках інших навчальних предметів.

Серед регулярних вправ малювання з пам'яті та за уявою (короткочасного і тривалого характеру): виконання ескізів, етюдів, начерків, педагогічний малюнок.

Повторення програмних завдань з пам'яті проводиться зазвичай відразу ж після їх завершення. При такому підході учні часто намагаються відновити в пам'яті і скопіювати тільки що виконаний з натури етюд. Щоб уникнути копіювання свого етюду можна повторювати завдання по пам'яті, але з іншої точки зору, в іншому ракурсі або через декілька днів.

Тоді учні дійсно більше спиратимуться на пам'ять натури і уміння запам'ятовувати і передавати її тонально-кольорові особливості, характер, пропорції, рух. Такі вправи корисно проводити безпосередньо після завершення завдання з натури.

На уроках мистецтва в початковій школі для розвитку навичок малювання з пам'яті доцільно систематично використовувати тренувальні вправи, які полягають у нетривалому спогляданні зразка, який необхідно відтворити на папері. Звичайно, не варто використовувати складні малюнки, для таких вправ підходять геометричні малюнки.

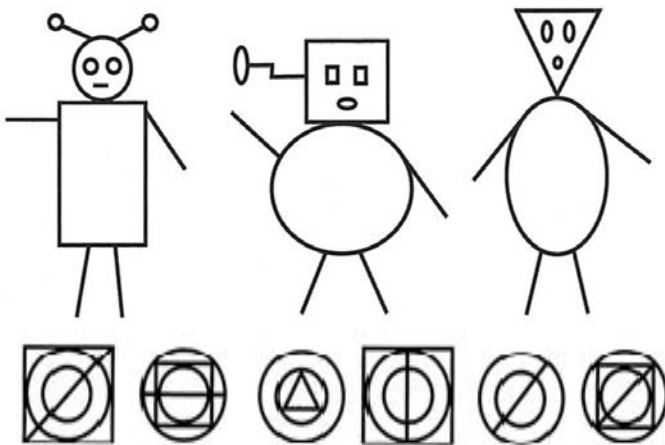

Рис.7.2. Зразки тренувальних вправ для малювання з пам'яті

3. Малювання з уяви

Малювання з уяви передбачає довільне відтворення на площині будь-якого предмета, об'єкта реальної або неіснуючої дійсності. Малюванню з уяви притаманна відсутність об'єкта зображення перед очима художника, образи створюються з уяви чи за описом.

При малюванні з уяви відбувається творчий порив, картині притаманна логічність композиційного вирішення, тоді як обмеженість лише малюванням з натури може внести «вигаданий калейдоскоп деталей». Художник, якому властиві добра зорова пам'ять, уява, запас спостережень і життєвий досвід, немає потреби у замальовуванні знайомих деталей, оскільки вони збережені в його пам'яті та втілюються в образи при необхідності.

Уявлення та втілення композиційних ескізів виступає важливим засобом розвитку спостережливості, пам'яті та уяви. Як школяр вправляється у композиційних завданнях – можна відповідно стверджувати, наскільки ці здібності розвинені в особистості. Не варто вбачати в композиційних вправах єдиний спосіб розвитку здібностей молодшого школяра у малюванні з пам'яті та уяви. Для роботи над композиційними завданнями характерні свої цілі, завдання та методика.

Навчальні завдання, самостійна робота над собою з розвитку зорової пам'яті та вміння малювати з уяви можуть бути різноманітні:

- швидкі етюди та начерки після споглядання натури; повторне спостереження й подальше уточнення етюду;
- етюди з пам'яті після тривалої перерви у спостереженні; повторне виконання етюду з пам'яті після завершення навчальної роботи з натури;
- паралельне виконання навчального завдання в класі та етюду з пам'яті вдома.

До тренувальних вправ по малюванню з уяви належать незавершені ілюстрації або частково виконані фрагменти, які потребують творчого доповнення.

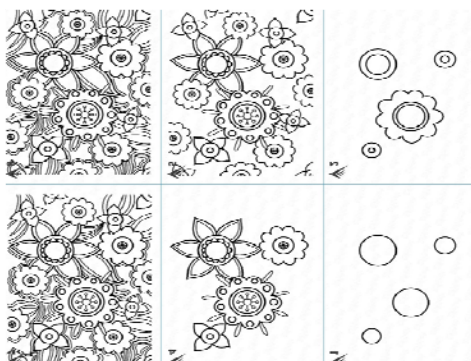
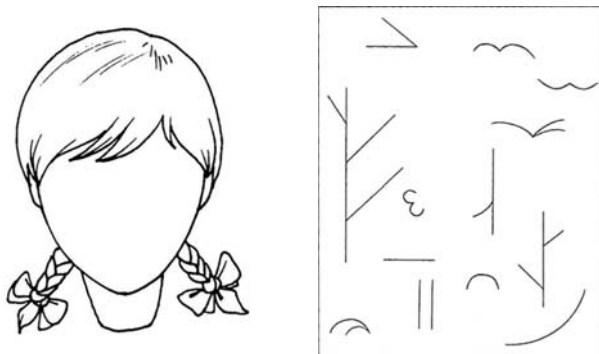

Рис. 7.3. Зразки тренувальних вправ для малювання з уяви

Рекомендовані відео для перегляду по темі

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю:

1. Особливості малювання з натури.
2. Специфіка малювання з пам'яті.
3. Особливості малювання з уяви.

Завдання для самостійної роботи студентів

Дібрати комплекс образотворчих вправ для розвитку навичок:

- 1) малювання з пам'яті;
- 2) малювання з уяви.

ТЕМА 8. НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ

Мета: узагальнити та систематизувати знання студентів про класифікацію нетрадиційних технік малювання та особливості їх використання на уроках мистецтва в початковій школі; виробляти вміння добирати нетрадиційні техніки до відповідних тем уроків мистецтва, вміння застосовувати різні види нетрадиційних технік малювання на практиці, вміння комбінувати нетрадиційні техніки;

розвивати креативне, образно-асоціативне мислення, логіку, увагу, уяву; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

– розширити знання про особливості використання нетрадиційних технік на уроках мистецтва в початковій школі;

– формувати вміння добирати нетрадиційні техніки малювання та застосовувати їх на практиці;

– продовжувати розвивати вміння вправлятися у виконанні композиції з використанням нетрадиційних технік малювання.

Компетенції:

знати:

– теоретичні основи використання нетрадиційних технік малювання (класифікацію, матеріали та інструменти, особливості застосування);

– основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;

вміти:

– розрізняти види нетрадиційних технік малювання;

– визначати вид нетрадиційної техніки за зображенням;

– застосовувати нетрадиційні техніки малювання на практиці;

– організовувати освітній процес та створювати розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

– самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

– використовувати різні матеріали та інструменти для виконання творчих робіт шляхом нетрадиційних технік малювання;

– використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

– системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про особливості нетрадиційних технік малювання;

– вміннями реалізовувати творчий задум під час використання нетрадиційних технік малювання;

– навичками застосування нетрадиційних технік малювання.

Ключові поняття теми: *техніки малювання, нетрадиційні техніки малювання, монотипія, ниткографія, плямографія, гратаж, воскографія.*

План

1. Поняття про нетрадиційні техніки малювання.
2. Класифікація нетрадиційних технік малювання.
3. Особливості використання нетрадиційних технік на уроках мистецтва в початковій школі.

Методичні рекомендації

1. Поняття про нетрадиційні техніки малювання

У початковій школі на уроках мистецтва, крім традиційних видів роботи з малювання, з метою мотивації, зацікавленості й активного залучення учнів до образотворчої діяльності доцільно використовувати *нетрадиційні техніки малювання.*

Нетрадиційними техніками малювання є способи використання художніх матеріалів, інструментів і різних

пристосувань, враховуючи їхні властивості й образотворчі здібності, а також сукупність прийомів, які застосовуються в малюванні, вміння користуватися художніми можливостями цих матеріалів.

Нетрадиційні техніки малювання передбачають процес малювання різноманітними, незвичайними «інструментами». До них належать: руки, пальці, стопи ніг, нитки, мотузка, віск, штампи різної форми, клей, свічка, целофан, соломка, тісто, піпетка, поролон, ватні палички, зубні щітки, листя дерев, квіти, пористі губки та ін. Відповідно під час нетрадиційного малювання молодші школярі можуть оволодіти різними способами роботи із цими матеріалами.

На думку Г.Давидової: «використовуючи нетрадиційні техніки малювання, дитина вчиться формулювати задум і утримувати його протягом діяльності. Однак, на відміну від традиційного малювання, у них формуються нові, оригінальні образні уявлення про предмети та їх властивості, вміння бачити їх типові й індивідуальні ознаки, тобто нетрадиційне малювання виступає своєрідним способом пізнання навколишньої дійсності» (Г.Давидова, 2013).

Робота з нетрадиційними техніками та прийомами малювання, перш за все завдяки своїй новизні, сприятиме ще більшому розвитку в учнів інтересу до образотворчої діяльності. Зацікавленість дітей лежить в основі глибокого та стійкого інтересу, який допомагає розвинути творчість школярів.

Метою використання у процесі малювання нетрадиційних технік є створення в учнів стійкої мотивації до реалізації художньо-творчої діяльності, прагнення передати власне ставлення та настрої у художньому образі.

Нетрадиційні техніки – поштовх до розвитку ініціативності, творчої уяви, самостійних умінь, вираження індивідуальності дитини. Коли учні застосовують і комбінують в одному малюнку різні способи зображення, вони навчаються міркувати, самостійно обирати техніку, яка б надала найбільшої виразності створеному художньому образу.

Відзначимо, що оперування дітьми різними художніми матеріалами дозволяє отримувати задоволення, бажання створювати незвичайні, нові, фантастичні композиції.

2. Класифікація нетрадиційних технік малювання

Останніми роками нетрадиційні художні техніки набувають значної популярності, стають більш різноманітними, тому пропонуємо їх класифікацію за матеріалами, які доцільно використовувати у процесі малювання, і за способами отримання зображення (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація нетрадиційних технік малювання за матеріалами та способом отримання зображення

Нетрадиційні техніки		
За матеріалами	<i>Робота з папером</i>	рвана аплікація, квілінг, декупаж, айрис фолдинг
	<i>Нетрадиційні прийоми малювання</i>	монотипія, набрызк, ниткографія, гратаж, плямографія
	<i>Робота з викидним матеріалом</i>	артишок, колаж, асамбляж
	<i>Робота з природними матеріалами</i>	біокераміка, карвінг, флористика, колаж, ошибана
	<i>Робота з волокнистими матеріалами</i>	батик, аплікація з тканин різного гатунку, плетиво «павутина», ізонитка
За способом отримання зображення	<i>Плямографія</i>	ниткографія, аерографія, видування з трубочки, накрупування з пензлика, ложки, акватипія
	<i>Робота зі свічкою, восковими олівцями</i>	малювання восковими олівцями, предметів і фону свічкою, гратаж
	<i>Тонування паперу</i>	фарбою на зволоженому папері, олійними фарбами за допомогою води, часм на зім'ятому папері
	<i>Відбитки фарбою (друкування)</i>	акватипія, малювання пальцями, долоньками, штампами з фруктів і овочів, листям та іншими природними формами, поролоном, зім'ятим папером, монотипія

3. Особливості використання нетрадиційних технік на уроках мистецтва в початковій школі

Використання на уроках мистецтва нетрадиційних матеріалів і технік сприяє появі жвавого інтересу в молодших школярів до самого процесу малювання, забезпечує оволодіння необхідними знаннями та вміннями, розвиток творчості, надає можливість повніше ознайомитися зі специфікою образотворчого мистецтва. Здатність малювати нетрадиційними техніками забезпечує також естетичне виховання учнів.

Нетрадиційні техніки здатні зацікавити дітей на уроках мистецтва, виявляти їхню активність, формувати інтерес до виконання власного малюнка, розвивати увагу, дрібну моторику рук, виховувати посидючість, акуратність.

Пропонуємо використовувати такі **нетрадиційні техніки малювання**: малювання пальчиками або долоньками, плямографія, монотипія, набризкування, ниткографія, малювання ватними паличками, грифонаж, гратаж, малювання за допомогою воскових олівців.

Малювання пальчиками або долоньками сприятиме розвитку вільної творчості дитини, відбувається взаємодія безпосередньо з фарбою без застосування пензлика. У цій техніці учні отримують незвичайне відчуття задоволення та насолоди у тактильному контакті з фарбою, водою та папером.

Інструменти та матеріали: папір, фарба, пензлик, шматочки губки, вода.

Спосіб виконання: спочатку на губку пензликом нанесемо фарбу, потім притискаємо до губки палець і на папері залишаємо відбитки яскравих кольорів.

Рис.8.1. Зразки робіт у нетрадиційній техніці «малювання пальчиками»

Плямографія у своїй суті означає довільне нанесення значної кількості фарби у вигляді кольорових плям, які потрібно видувати на поверхні аркуша і цим самим створювати несподівані зображення.

Ця техніка є своєрідною грою з фарбами та розвиває в учнів окомір, уяву, творчість, наполегливість, мислення, дрібну моторику, виховує впевненість молодших школярів у власних силах і любов до образотворчості.

Інструменти та матеріали: аркуш паперу, трубочка, акварельні фарби, пензлики, ємність з водою.

Спосіб виконання: пензликом довільно крапаємо фарбу, розведену водою, на аркуш паперу, потім трубочкою роздуваємо кольорові плями фарби в різних напрямках, при цьому в процесі виконання малюнок фантазуємо миттєво та сміливо.

Рис.8.2. Зразки робіт у нетрадиційній техніці «плямографія»

Суть техніки **моноптій** у створенні відбитку, який є непередбачуваним.

Інструменти та матеріали: фарби, папір, скло або гладка поверхня, вода, пензлі.

Спосіб виконання: хаотично наносимо кольорові плями на скло або гладку поверхню площини, потім на аркуш паперу «відбиваємо» скло або іншу поверхню. Альтернативним

способом створення малюнка у цій техніці є такий: відбиток робимо, складаючи аркуш паперу навпіл, лінію згину згладжуємо. Наносимо на лінію згину аркуша декілька плям фарби різного кольору, далі знову складаємо папір, згладжуємо так, щоб плями розтеклися на площині аркуша.

Коли розгорнемо аркуш, можемо отримати несподівані образи, в яких треба впізнати знайомі зображення. Для їхньої виразності ми домальовуємо необхідні елементи та деталі. Також на одній половині зображуваної площини аркуша малюємо зображення або наносимо яскраві кольорові плями фарбою, притискаємо іншою половиною та отримуємо однакові образи.

Монотипія досить цікава своїми непередбачуваними композиціями, які допрацьовуються завдяки фантазії й уяві.

Рис.8.3. Зразки робіт у техніці «Монотипія»

Техніка **набризкування** у своїй суті складає процес розбризкування фарби на вирізаний певний силует, який є площиною, прикрашений візерунком, конкретним сюжетом або композицією. Однак ця техніка вимагає терпіння, витривалості, процес роботи захоплює учнів, а результат завжди вражає.

Інструменти та матеріали: папір або картон, для фону обираємо кольоровий картон, зубна щітка, лінійка, гуашева фарба.

Спосіб виконання: спочатку готуємо силует зображення з аркуша паперу або картону (можна й завчасно), далі розводимо нерідку фарбу, накладаємо на аркуш силует і, нарешті, наносимо пензликом фарбу на зубну щітку, робимо зі щетини набризки на папір.

Рис.8.4. Зразки робіт у нетрадиційній техніці «набризування»

Ниткографією створюють різноманітні зображення з використанням переважно товстої нитки.

Інструменти та матеріали: аркуш паперу, фарба, нитка, ємність з водою.

Спосіб виконання: нитку вмочуємо в гуашеву фарбу, притискаємо до паперу так, щоб аркуш можна було зігнути навпіл, а нитку витягуємо швидким рухом.

Ця техніка дозволяє утворювати цікаві композиції, більшою мірою використовується при малюванні різних рослин.

Рис.8.5. Ниткографія

Техніка **«малювання ватними паличками»** ґрунтується на використанні ватних паличок під час створення художньої композиції.

Інструменти та матеріали: аркуш паперу, гуашеві фарби, ватні палички, пензлики, ємність з водою.

Спосіб виконання: за допомогою пензлика, якщо необхідно, робимо ескіз малюнка, далі розмішуємо на палітрі потрібні фарби та наносимо фарбу однією або пучком ватних паличок у вигляді крапок чи групи крапок.

Рис.8.6. Композиція виконана у техніці «Малювання ватними паличками»

Техніка **«грифонаж»** походить від французького *griffonner* – писати карлючками, малювати нашвидкуруч, відповідно має й другу назву – **«каракулі»**.

Серед багатьох учених і письменників в чернетках їхніх творів зустрічалися швидкі імпровізаційні начерки в цій техніці. У техніці «грифонаж» художники та дизайнери сучасності створюють оригінальні композиції у картинах і скульптурних витворах.

Інструменти та матеріали: аркуш паперу, олівці простий і кольорові, фломастери.

Спосіб виконання: спочатку простим олівцем на аркуші паперу проводимо в будь-якому напрямку довгу лінію, далі

потрібно вільно «покружляти» на аркуші паперу, малюємо різні вигини та петлі, перетинаємо новими лініями вже намальовані, намагаємося під час роботи не відривати олівець від аркуша. Зупинитися у малюванні можна, коли ліній зображено достатньо. У результаті виходять «каракулі».

Потрібно уважно розглянути каракулі, які утворилися, «увімкнути» власну уяву та серед ліній пошукати квіти, птахів, тварин, морських мешканців та ін.

На одному аркуші можемо знайти одночасно декілька об'єктів або зустрітися нам може тільки одна фігура. Коли ми знаходимо певний образ, щоб він серед ліній не загубився, його виділяємо фломастером.

Рис.8.7. Зразок роботи у нетрадиційній техніці «грифонаж»

Гратаж, або воскографія (від франц. *grater* – шкребти, дряпати) є способом створення зображення продряпуванням гострим інструментом або пером цупкого аркуша паперу, картону, який спочатку заливають тушшю.

Композиції, які виконуються в техніці гратаж, мають специфічні особливості – це чіткий контраст білих або кольорових ліній зображення та чорного фону площини, вони схожі на літографію та ксилографію.

Інструменти та матеріали: цупкий папір, картон, фарби, емність з водою, віск, туш, мило, загострена дерев'яна паличка, або зубочистка.

Спосіб виконання. Відповідно до зразка на картоні м'яким пензликом малюємо кольорові плями фарби. Потім чекаємо, коли фарба висохне повністю, і щільно натираємо всю площину картону воском, не залишаючи жодного місця.

Беремо туш і змішуємо її з рідким милом, ретельно все перемішуємо, утвореною сумішшю покриваємо картон. Коли поверхня, яку покриваємо тушшю, виходить не достатньо темною, доцільно процес повторити.

Далі, здійснивши повне та щільне покриття площини аркуша картону розчином, залишаємо композицію на певний час, щоб вона повністю висохла.

Роботу продовжуємо загостреним інструментом (дерев'яною паличкою чи зубочисткою), яким продряпуємо контури зображення за зразком, який попередньо продуманий і готовий.

Кінцевим етапом цієї техніки є продряпування по формі зображення, композицію більш деталізуємо та зберігаємо контраст.

Рис.8.8. Зразки робіт у нетрадиційній техніці «гратаж»

Малювання за допомогою воскових олівців є досить простою нетрадиційною технікою, протилежною до техніки гратаж, бо основа малюнка – нанесення восковим олівцем різноманітних візерунків, згідно із задумом.

Інструменти та матеріали: аркуш паперу, фарби, пензлик, воскові олівці або свічка, ємність з водою, сіль.

Спосіб виконання: на аркуш паперу, де фарби не має бути, восковим олівцем білого кольору наносимо певний візерунок.

Далі аркуш паперу покриваємо фарбою різних кольорів, потім для створення ефекту крупинок фарби посипаємо аркуш сіллю.

Рис.8.9. Зразок роботи виконаної за допомогою воскових олівців

Зазначені техніки досить часто комбінують між собою. Так, під час малювання ватними паличками можуть використовуватися різні матеріали – пористі губки, зім'ятий папір тощо, які мають текстуровану поверхню.

Отже, ми запропонували одні з найбільш популярних нетрадиційних технік малювання, які постійно доповнюються новими.

Рекомендовані відео для перегляду по темі

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Малювання ватними паличками

Ниткографія

Плямографія

«Набризування»

Гратаж

Грифонаж

Питання для самоконтролю

1. Поняття про нетрадиційні техніки малювання.
2. Класифікація нетрадиційних технік малювання.
3. Особливості використання нетрадиційних технік на уроках мистецтва в початковій школі.

Завдання для самостійної роботи студентів

Виконати практичну роботу з використанням нетрадиційної техніки малювання на вибір.

ТЕМА 9. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

Мета: розширити знання студентів про поняття художнього сприймання й особливості його організації на уроках мистецтва в початковій школі; узагальнити та систематизувати знання студентів про методичні прийоми навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів, про алгоритм аналізу художнього твору; виробляти вміння добирати картини для художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі та підбирати музичний супровід до них, аналізувати художні твори різних жанрів;

розвивати креативне мислення, логіку, увагу, уяву; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

– розширити знання про особливості організації художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі;

– виробити вміння добирати картини для художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі та підбирати музичний супровід до них, аналізувати художні твори різних жанрів.

Компетенції:

знати:

– теоретичні основи художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі;

– методичні прийоми навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів;

– алгоритм аналізу художнього твору;

вміти:

– створювати добірку картин для художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі;

– добирати гармонійний музичний супровід до конкретних мистецьких творів;

- аналізувати художні твори різних жанрів;
- організовувати освітній процес та створювати розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів;

- самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

- використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

- системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;

- вміннями організації художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі.

Ключові поняття теми: *сприймання, аналіз, художнє сприймання, художній твір, картина, методичні прийоми художнього сприймання.*

План

1. Художнє сприймання на уроках мистецтва в початковій школі.

2. Методика аналізу художніх творів різних жанрів на уроках мистецтва в початкових класах.

3. Методичні прийоми навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів.

Методичні рекомендації

1. Художнє сприймання на уроках мистецтва в початковій школі

Надзвичайно важливим у художньому становленні та розвитку молодших школярів є сприймання творів образотворчого мистецтва. Становлення всебічно розвиненої особистості неможливе без спроможності розуміти та шанувати

витвори мистецтва, пробудження творчої активності учнів, виховання поваги до художніх цінностей української та світової культури.

Вчителю саме образотворче мистецтво допомагає в розвитку пізнавальних інтересів учнів до прекрасного, формує на основі їхнього сприймання початкові уявлення про навколишній світ. Отже, мистецтво сприяє:

- глибокому емоційно-естетичному оцінюванню художніх творів;
- осмисленню задуму зображення;
- розумінню гармонійності краси природи та людських відносин;
- узагальненню в процесі аналізу творів мистецтва, дійсності та формулюванню власних суджень.

Важлива послідовність ознайомлення з творами мистецтва, яка:

- задовольняє інформативні та пізнавальні інтереси, формує уявлення про роль певного виду образотворчого мистецтва в життєдіяльності людини та суспільстві, впливає на загальну й естетичну культуру дитини;
- відзначає специфіку практичної діяльності майстрів різних видів мистецтва;
- виокремлює значення образотворчого мистецтва як одного з унікальних видів мистецтв.

Досить складний процес сприйняття художнього твору школярами, оскільки тільки тривалий розвиток художньо-естетичних почуттів у результаті формує цілісність зображення художнього твору.

Звичайно, коли учні розглядають художнє полотно, їх хвилюють сила створених образів, виразність постаті героїв, певних подій, атмосфери навколишньої природи та життя, творчий задум і майстерність художника. Вони захоплені колоритом картини. Тоді чуттєвість такого сприймання може перетворитися в розуміння значення окремих деталей і елементів композиції художнього твору, їм чітко зрозуміла передача образу. Зазначене досягається тільки при умові постійного споглядання витворів мистецтва.

2. Методика аналізу художніх творів різних жанрів на уроці образотворчого мистецтва в початкових класах

На уроках мистецтва молодші школярі сприймають та аналізують художні твори обмежену кількість часу. Однак завданням вчителя при підготовці є чітко та вдало підібрана методика аналізу картин різних видів і жанрів образотворчого мистецтва. Коли проводиться система цілеспрямованих бесід з учнями, тоді можна дійсно наблизити дітей до ґрунтового розуміння змісту художніх творів.

Сьогодні пропонуються різні методичні поради до аналізу художніх різножанрових картин. Учителю доцільно діяти за *універсальним алгоритмом*, який сприятиме уникненню малоефективних і недоречних методичних підходів в аналізі. Він складається з:

1) *короткого вступу до картини* – є обов'язковим при сприйманні сюжетних композицій, в якому зазначається час і місце подій, що зображені;

2) *аналізу змісту художнього твору*, в якому зосереджується увага на головних елементах композиції, встановлюються особливості передачі характеру та взаємних зв'язків між персонажами, з'ясовується значення інших дійових осіб, які мають роль другорядних у картині, та характерні ознаки конкретних подій, які висвітлюються;

3) *аналізу певних закономірностей художньої композиції*.

Для усвідомлення та розуміння учнями особливостей образної мови мистецтва картин різних видів і жанрів, сприймання єдності та цілісності їх форми та задуму, вчителю слід користуватися схемами аналізу творів образотворчого мистецтва, які сприятимуть оволодінню специфікою зображення певного виду чи жанру.

Прикладами зазначених мистецтвознавчих схем аналізу художніх творів можуть бути наступні. Зокрема, при *аналізі казкового, побутового, історичного, релігійного чи батального жанрів живописних творів*, спочатку вчитель повідомляє прізвище художника та назву картини. Далі пропонує таку бесіду:

– Визначте найголовніше в зображенні картини?
(окреслення художником смислового композиційного центру)

– Як саме художник виділив центр композиції?
(розміщенням, кольором, будовою, тоном)

– Назвіть, що зображено автором поруч із головним персонажем (додаткові деталі композиції твору). Як поєднуються з героєм ці елементи?

– Як ви відчуваєте, чи художник передає красу своєю картиною?

– Які думки, спогади та почуття у вас виникають, коли дивитесь на художній твір?

Коли відбувається *аналіз живописного твору портретного жанру*, також повідомляється прізвище майстра та назва картини. Потім ставляться чіткі питання:

– Хто зображений на цій картині?

– Чи можемо і що саме розповісти про персонажа картини? Що можуть «розповісти» очі людини, її обличчя, уста, руки, наявний одяг?

– Визначте, як виразність художнього образу підсилюється елементами пейзажу, деталями інтер'єру, побутовими предметами?

– Розкрийте колорит цієї картини. Яка її тональність? Чи підсилює колорит виразність художнього образу?

– Опишіть власне враження від картини.

Аналіз живописного твору, на якому зображується пейзаж, також розпочинається з повідомлення вчителем прізвища художника та назви художнього твору. Далі алгоритм аналізу такий:

– Що зображено на картині? Конкретизуйте пору року, місяць і час доби з побаченого.

– Деталізуйте передачу плановості: переднього та заднього плану.

– В який спосіб художник показав дерева, річку, воду, поле, небо на картині як головні елементи природи?

– Назвіть особливості загального колориту твору. Які кольори переважають – теплі чи холодні?

– Який, на вашу думку, настрій картини переданий автором? Які ваші відчуття від її споглядання?

– Запропонуйте назву цій картині.

3. Методичні прийоми навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів

Під час вивчення, сприймання та інтерпретації змісту різних видів і жанрів творів образотворчого мистецтва вчителю доцільно також застосовувати *методичні прийоми*, які сприятимуть перевірці та контролю рівня розуміння та усвідомлення молодшими школярами задуму та почуттів художника, ролі засобів виразності у картині, а саме:

1. *Вербальне або словесне малювання картини*, коли відбувається розповідь учня про одну з двох зображених картин, які сприймаються, а інші діти відгадують, про яку саме картину говориться.

2. *Озвучування змісту картини* у вигляді уявного діалогу або монологу персонажів художнього твору.

3. *Добирання синонімів, які допоможуть визначити настрій персонажів*. Зокрема, радісний, добрий або гарний, доброзичливий, безрадісний, сумний чи невеселий, злий або сердитий та ін.).

4. *Придумування узагальненої назви картини* – доречність прийому визначається, коли діти змогли усвідомити сюжет і композицію картини.

5. *Домислення зображуваної ситуації: «Що може відбуватися з героями картини?»*. Використання цього прийому логічне під час вивчення сюжетних картин казкового, історичного та побутового жанрів.

6. *Встановлення конкретних наслідків із задуманої події та певних причин за наслідками*. Так, за картиною А.Герасимова «Після дощу»: «Яким був перед дощем пейзаж у художньому творі?». За картиною Ф.Васильєва «Перед дощем»: «Коли дощ закінчиться, яким буде небо на картині?». За твором Ф.Решетнікова «Знову двійка»: «Чому у хлопчика, який стоїть, видно на обличчі провину?». За картиною І.Саврасова «Граки прилетіли»: «Яким може бути пейзаж, коли його намалювати влітку чи восени, а не ранньою весною?».

7. *«Уявна присутність»*. Наприклад, за пейзажами І.Левітана та А.Куїнджі «Березовий гай»: «Уявіть, що ми увійшли до цієї картини, давайте станемо біля цієї берізки, підніміть голову та подивіться. Якого кольору небо ви бачите

над головою? Давайте прислухаємося, чи чуємо і які саме звуки навкруги? Як потрібно поводити себе в цьому лісі? Треба в лісі голосно розмовляти, бігати чи спокійно, тихо прогулюватися?».

Приклад аналізу художнього твору

Іван Костянтинович Айвазовський (**Ованес Айвазян**) народився 17 (29) липня 1817 року в м. Феодосії в сім'ї вірменського крамаря Костянтина Айвазовського (Геворка Айвазяна). Дитячі роки, які видатний художник-живописець провів на узбережжі Чорного моря, визначили його головні художні інтереси. За своє життя

І. Айвазовський створив понад 6 тисяч картин, в яких головним у зображенні було море.

Рис.9.1. Іван Айвазовський «Дев'ятий вал», 1850

– Назва картини «Дев'ятий вал» з'явилася з народного повір'я про те, що в загальному ритмі хвиль, які утворюються під час шторму, дуже помітно серед усіх виділяється одна хвиля своїми розмірами та потужністю. Саме вона у моряків має назву «дев'ятий вал».

– Над цією картиною І.Айвазовський працював у м. Феодосії у власній майстерні. У ній художник зобразив момент морської бурі, яку він особисто бачив і запам'ятав, у Біскайській затоці в 1844 році.

– Корабель з І.Айвазовським потрапив у жахливий шторм і врятуватися йому вдалося тільки дивом. У кількох газетах уже навіть повідомили про загибель художника. Проте судно, яке було сильно пошкоджене, через декілька днів повернулося все ж у порт.

– У процесі створення цієї картини І.Айвазовський використовував тільки 4 кольори – зелений, жовтий, червоний і коричневий. А різноманітна кольорова гама фарб, яку ми бачимо, – це надзвичайна майстерність самого художника вміло їх змішувати.

– На картині майстром зображено море, яке сильно хвилюється після нещодавнього шторму. Однак буря ще не стихла, має з'явитися легендарний «дев'ятий вал» – найпотужніша та руйнівна хвиля, апогей штормів і бур.

– Ми бачимо декількох знесилених людей, уцілілих після корабельної аварії, які чіпляються за уламок щогли судна, що затонуло. Художник зображує промені сонця, які ледь опромінюючи небо, ніби підбадьорюють людей, дають незначний шанс на порятунок. Проте темна, майже чорна вода моря хоче все ж поглинути мореплавців, як уже зробила це з їхнім кораблем.

– З високою майстерністю та художньою силою І.Айвазовський передав враження пишності моря, яке хвилюється, і від цього здається нам ніби «живим». Верхня частина картини створена в червоно-жовто-фіолетових тонах, коли ледь помітні промені сонця проходять через хмари, які схожі на туман. Нижня частина художнього твору передає тривожне синьо-зелене та коричнево-чорне море, гребені хвиль якого переливаються безліччю відтінків кольорів.

– Барвистість сонячного ранку над бурхливим морем І.Айвазовський зображує з притаманною йому чудовою сміливістю, коли з'єднує цілісно золотисті, зелені, бузкові, сині, червоні кольори та тони. У картині всі елементи знаходяться в

русі, та інколи здається, що кольори змінюються між собою та разом з хвилями моря.

– І. Айвазовський, безперечно, є великим майстром пейзажу та мариністом, який звеличує силу морської стихії різними відтінками та, разом з тим, зображує у картині героїчних і відважних людей, які зіштовхнулися зі стихією у морі.

– Очевидно, те, як майстерно художник зміг передати усі дрібниці явищ природи та людські почуття, що стало можливим завдяки значному досвіду видатного живописця.

Рекомендовані відео для перегляду по темі

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Особливості художнього сприймання на уроках мистецтва в початковій школі.
2. Методика аналізу художніх творів різних жанрів на уроках мистецтва в початкових класах.
3. Методичні прийоми навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Створити добірку картин із музичним супроводом для аналізу на уроках мистецтва в початковій школі.
2. Запропонувати аналіз художнього твору на уроках мистецтва в початковій школі.

ТЕМА 10. ВИКОРИСТАННЯ АЛЬБОМІВ-ПОСІБНИКІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Мета: розширити знання студентів про особливості використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі, ознайомити з функціями робочих зошитів, розкрити переваги та недоліки їх використання під час уроків, узагальнити та систематизувати знання студентів про структуру альбомів-посібників; виробляти вміння працювати з альбомом-посібником, планувати та розробляти фрагменти уроків з використанням альбомів-посібників, добирати додатковий матеріал до пропонованих тем у альбомах-посібниках;

розвивати креативне мислення, логіку, увагу, уяву; виховувати повагу до особистості та результатів її творчості, любов до мистецтва.

Завдання:

- розширити знання про особливості використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі;
- формувати вміння працювати з альбомом-посібником (планувати фрагменти уроків, добирати додатковий матеріал).

Компетенції:

знати:

- теоретичні основи образотворчого мистецтва;
- функції робочих зошитів;
- особливості побудови та використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі;
- основні підходи до відбору змісту, засобів, методів і прийомів формування художньо-творчої активності дітей;

вміти:

- організовувати освітній процес та створити розвиваюче середовище для розвитку образотворчої діяльності молодших школярів з використанням альбомів-посібників;
- самостійно відбирати зміст, методи і прийоми роботи, орієнтуючись на сучасні технології художньо-естетичного розвитку дітей;

- складати та демонструвати фрагменти уроків з використанням альбомів-посібників;
- добирати додатковий матеріал до теми уроку альбома-посібника;
- використовувати мистецтво як засіб естетичного виховання і художньої освіти молодших школярів;

володіти:

- системою знань про цілі і завдання естетичного розвитку молодшого школяра; про форми, методи, прийоми розвитку в учнів творчих здібностей;
- вміннями працювати з альбомами-посібниками.

Ключові поняття теми: *робочий зошит, альбом-посібник, зошит з друкованою основою.*

План

1. Поняття про робочий зошит.
2. Особливості використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі.

Методичні рекомендації

1. Поняття про робочий зошит

У системі загальноосвітньої підготовки школярів при вивченні різних навчальних предметів постійно використовуються робочі зошити або зошити з друкованою основою, які відносять до обов'язкової складової навчально-методичного комплексу. У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців робочі зошити не мають широкого застосування, однак актуальне сьогодні питання їх розробки та впровадження в освітній процес.

Під час здобуття професійної освіти у процесі підвищення ефективності навчання застосування робочих зошитів може відігравати багатоаспектну та значну роль, враховуючи методичні особливості їхньої побудови та специфіку у використанні. Завдання, які поставлені при впровадженні

робочих зошитів в організації практичної діяльності учнів в освітньому процесі:

- ґрунтовніше оволодіти теоретичними положеннями;
- розвинути різні види мислення;
- набути практичних умінь і навичок під час виконання завдань різного змісту;
- оволодіти схемами реалізації основних завдань з теми певного предмета;
- сформувати вміння та навички самоперевірки й самоконтролю;
- здійснювати контроль учителем за результатами навчання.

Серед функцій робочих зошитів виокремлюють:

– навчальну, що полягає у використанні вчителем зошита для допомоги скеровувати навчальною діяльністю школярів, ґрунтується на формуванні необхідних знань, практичних умінь і навичок учнів;

– розвивальну, що розглядає робочий зошит як інструмент у процесі розвитку мислення дітей, зокрема творчого, за допомогою чітко поставлених практичних завдань і вправ, які мають чіткі творчі характеристики; працюючи із зошитом, педагог прагне сприяти формуванню стійкої уваги та спостережливості в учнів на уроці;

– виховну, при систематичному заповненні робочого зошиту відбувається формування в дітей таких якостей, як: акуратність, організованість, працьовитість, дисциплінованість, наполегливість, дбайливість, сумлінність. Відповідно, проведення роботи у зошиті вимагає від учнів відповідальних дій, коли виконані ними завдання чітко відповідають задуму щодо значущості;

– контролюючу, коли робочий зошит використовується під час перевірки та контролю здобутих школярами знань і умінь;

– раціоналізуючу, адже застосування робочого зошита сприяє раціональній навчальній діяльності дітей і вчителя, може забезпечити чіткий розподіл необхідного часу.

Звичайно, робочий зошит не замінить підручник, який є основним засобом навчання, хоча й може вмещувати вагомі науково-теоретичні відомості з певного навчального предмета. Тому, на думку дослідників, серед засобів навчання за функціональним призначенням та специфікою використання підручник і робочі зошити можуть доповнювати один одного.

Спрямованість підручника характеризується висвітленням навчального матеріалу з конкретної теми. А роль робочого зошита – в більш ґрунтовному усвідомленні матеріалу з певної теми. Зошит з друкованою основою є засобом, який сприяє вдосконаленню методики навчання, може бути доповненням використовуюваного підручника.

Відмінність робочих зошитів від підручника – у відсутності значного обсягу тексту з теми, що компенсується поданням різноманітних завдань і вправ. Однак організація та проведення вчителем одночасної роботи з підручником і робочим зошитом може підвищити ефективність процесу навчання, посилити його розвивальну та виховну функції, розвинути інтерес у школярів.

2. Особливості використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі

Існують фактори, від яких залежить специфіка використання альбомів-посібників на уроках мистецтва з учнями початкової школи, зокрема:

- вікові та психологічні особливості школярів;
- багатство їхнього життєвого досвіду;
- уміння дітей зосереджуватися на запропонованому практичному завданні; чітке планування власної діяльності;
- характер взаємодії під час роботи з учителем та однокласниками.

Вчителю необхідно зважати на ці фактори, оскільки їх активізація допоможн учням швидко включитися в творчу практичну діяльність. Потенціал кожної дитини в тому, що вона є творцем різних художньо-естетичних цінностей: малюючи будинок, діти проявляють власну творчість в архітектурі, у ліпленні та малюванні фарбами – діти є скульпторами та

живописцями, школярі також мають схильність до танців, співів, інсценізацій і різноманітних перевтілень.

Серед *методичних прийомів* застосування альбому-посібника під час проведення уроку мистецтва, доцільно виокремити: індивідуалізацію навчання; вплив на емоційно-чуттєву сферу учнів; поєднувати в організації образотворчості різні форми; використовувати сучасні інтерактивні методи навчання мистецтву.

В альбомах-посібниках, які розроблені згідно з Типовими освітніми програмами МОН України, пропонуються репродуктивні, художньо-творчі вправи та завдання для проведення уроків мистецтва.

Наведений в альбомах матеріал має зручний формат вигляду – на одному розвороті вміщено один урок. Одна сторінка має такі підказки: зазначені інструменти та матеріали, необхідні для роботи, пропонується техніка малювання, потрібна для використання.

На іншій сторінці відводиться місце для творчості учнів. Альбоми-посібники мають заготовки та зразки аплікацій, витинанок і тематичних листівок.

Рис. 10.1. Альбом-посібник «Маленький художник» (автори: С. Демчак, Т. Чернявська, 1-й клас)

2. ПОРТРЕТНА ГАЛЕРЕЯ

1. Придумай «музичні портрети» персонажів казки про Буратіно. Поєднай лініями трьох кольорів.

танцювальна сумна швидка наспівна

батьора ритмічна тиха гучна повільна

2. Розшифруй ребус. Упиши слово і поєни.

3. Познач, де ми можемо «зустрітися» з героями казки про Буратіно чи Піннокіо.

музичні твори картини скульптури
кінofilmи мультфільми аптека стадіон

4. Познач з-поміж ілюстрацій портрет.

5. Намалюй портрет улюбленого героя з казки «Пригоди Буратіно» (слайс).

Варіант 1. Засмучений П'єро

Варіант 2. Веселий Буратіно

*Рис. 10.2. Альбом-посібник «Мистецтво»
(автори: Л. Масол, О. Гайдамака, О. Колотило, 3-й кас)*

Відзначимо також проблеми, які можуть виникнути на практиці при використанні альбомів-посібників на уроках мистецтва:

- вчителі під час проведення уроку можуть активно використовувати альбом-посібник у запланованій структурі, при цьому надають йому вагомого значення, але не застосовують інших видів роботи з вивчення мистецтва, а саме: малювання композицій з натури, з пам'яті або уяви;

- здійснюючи пояснення послідовності виконання композиції, вчитель оперує виключно зразком в альбомі, і цим «обмежує» молодших школярів створенням зображення тільки цього твору, без прояву власної творчої думки;

- наявне формальне здійснення репродуктивної практичної роботи учнями, яка не сприяє розвитку їхньої уяви, творчих здібностей та мислення.

Наголошуємо, що застосування альбомів-посібників доцільне в аспекті допомоги вчителю в проведенні уроків

мистецтва та не містять в собі вирішення питань підвищення якості викладання навчального матеріалу.

Отже, під час використання на уроці мистецтва альбому-посібника необхідний підбір вчителем додаткових наочних засобів і матеріалу, особливо коли відбувається демонстрація зразків практичних робіт на певну тему.

Фрагмент уроку мистецтва з використанням альбому-посібника

Тема. *Малювання на воценому папері. Композиція «Лиш айстра у саду цвіте».*

Мета: продовжувати ознайомлювати учнів із графікою як видом образотворчого мистецтва, основними засобами виразності у графіці; поглиблювати знання учнів про графічні способи передачі форми, характеру поверхні та декору об'єктів зображення; формувати початкові вміння роботи у техніці гратажу; розвивати спостережливість, дрібну моторику; стимулювати допитливість; виховувати естетичні почуття у сприйнятті навколишнього світу.

Обладнання: альбом-посібник, друкована наочність, технічні засоби, зразки робіт.

Хід уроку

3. Вивчення нового матеріалу.

3.3. Робота з альбомом-посібником.

– Діти, відкрийте свої альбоми на сторінці 43. Розгляньте уважно малюнок. Що на ньому зображується?

– Яку назву, на вашу думку, мають ці квіти? (*айстри*)

– Зверніть увагу на послідовність створення роботи. Скільки етапів вона має? (*чотири*)

– Так, розглянемо послідовність на кожному з етапів. Чи знайшли ви перший етап?

– Отож, на першому етапі послідовності зображення квітів спочатку наносимо на папір необхідні фарби різних кольорів. Потім трішки чекаємо, щоб фарба підсохла, і починаємо працювати на другому етапі, коли натираємо свічкою весь аркуш паперу.

– Далі, зверніть увагу на третю ілюстрацію, де бачимо чорний аркуш – це третій етап створення композиції, під час якого заливаємо папір тушшю або чорною фарбою, періодично змочуємо пензлик у розчині з мила, щоб фарбою рівномірно покрити аркуш паперу.

– І останній етап: після висихання туші або чорної фарби на папері, продряпуємо за допомогою зубочистки чи іншого гострого предмета візерунок – букет айстр.

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1. Поетапне зображення композиції вчителем з поясненням.

1. Беремо цупкий аркуш паперу або білого картону і позначаємо на ньому хаотичними лініями місця, які нами будуть зафарбовані різними кольорами. Далі, коли площа аркуша зафарбована, залишаємо до повного його висихання.

2. Свічкою натираємо папір товстим шаром воску, щоб продряпувати композицію було значно простіше.

3. Наносимо на папір туш або фарбу чорного кольору, а щоб вони не розтікалися вмочуємо пензлик у розчин мила.

4. Продряпуємо зубочисткою чи голкою задуману композицію.

Перед практичною роботою повторимо правила роботи з фарбами:

- Працюй акуратно з фарбою та водою, занурюючи пензлик у склянку тільки до половини ворсу.
- Періодично відтискуй залишки фарби об край ємності з водою.
- Не сильно натискай на пензлик, а ледь торкайся аркуша паперу.
- Коли завершив свою роботу або малюєш одним кольором, треба змінити воду, добре вимий пензлик, витри його серветкою та висуши.

4.2. Практична робота учнів.

– Діти, прошу, розпочинайте працювати в своїх альбомах, якщо потрібна буде моя допомога, звертайтеся пошепки, я допоможу звернути вашу увагу на помилки та при потребі їх виправити.

Рекомендовані відео для перегляду по темі

Для перегляду відео – проскануйте QR-code

Питання для самоконтролю

1. Поняття про робочий зошит.
2. Особливості використання альбомів-посібників на уроках мистецтва в початковій школі.

Завдання для самостійної роботи студентів

Розробити фрагмент уроку (тема, клас на вибір) з використанням альбома-посібника на уроках мистецтва.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Види та форми контролю

Поточний і тематичний види контролю знань студентів на практичних заняттях спрямовуються на визначення рівня опанування конкретної теми або декількох тем.

Основне завдання поточної та тематичної перевірки – створення передумов для опрацювання, розуміння та узагальнення достатньої за обсягом навчальної інформації.

Проведення тематичного контролю здійснюється на підсумковому занятті під час модульної або тематичної контрольної роботи, завдання до якої пропонуються так, щоб об'єктивно оцінити навчальні досягнення студентів за темами, які вивчалися.

Серед *форм поточного контролю* використовуються:

- усне фронтальне та індивідуальне опитування;
- письмове опитування – тестування, понятійні та термінологічні диктанти, реферативні повідомлення, робота над індивідуальними завданнями та ін.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- практичні роботи;
- тестові завдання;
- понятійні диктанти;
- модульні контрольні роботи;
- реферативні повідомлення, есе;
- мультимедійні презентації;
- індивідуальні проєкти та завдання;
- педагогічна преса;
- словник термінів до теми заняття.

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
35–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Низький рівень

1. *Мистецька освітня галузь реалізується через навчальний предмет:*

- А. «Я маюю світ»
- Б. «Живопис»
- В. «Я – художник»
- Г. «Мистецтво»

2. *До графічних матеріалів ми відносимо:*

- А. акварельні, гуашеві, олійні фарби, пензлі
- Б. пластилін, пластичне тісто, глина
- В. кольорові олівці, маркери, фломастери, гелеві ручки
- Г. кольоровий папір, картон, клей, ножиці

3. *Мистецтво створення будівельних споруд:*

- А. гравюра
- Б. скульптура
- В. мануфактура
- Г. архітектура

4. *До ахроматичних кольорів належать:*

- А. чорний, білий, сірий
- Б. червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий
- В. блакитний, синій, фіолетовий
- Г. білий, чорний, коричневий, сірий

5. *Жанр образотворчого мистецтва, що в перекладі з французької мови означає «мертва природа» – це:*

- А. натюрморт
- Б. мозаїка
- В. пейзаж
- Г. вітраж

6. *Художнє проєктування предметів і естетичного образу промислових виробів, естетичне та функціональне упорядкування довкілля людини – це:*

- А. декор
- Б. розпис
- В. орнамент
- Г. дизайн

7. *Стилізований художній візерунок (прикраса), що характеризується ритмічністю, повторенням однакових або чергуванням різних елементів візерунку:*

- А. декор
- Б. гравюра
- В. орнамент
- Г. ритм

8. *Живопис – це:*

- А. вид образотворчого мистецтва, що зображує фарбами предмети та явища навколишнього світу
- Б. вид образотворчого мистецтва, твори якого виконуються за допомогою пластичних матеріалів
- В. вид практичної діяльності вчителя у процесі навчання
- Г. жанр образотворчого мистецтва, твори якого виконуються за допомогою фарб

9. *Прямокутна чи овальна дощечка для змішування фарб художником – це:*

- А. пленер
- Б. пенал
- В. палітра
- Г. підставка

10. *Мистецтво створення об'ємних художніх творів засобами ліплення – це:*

- А. архітектура
- Б. живопис
- В. скульптура
- Г. графіка

11. *Вид пейзажу, на якому зображуються морські простори, має назву:*

- А. марина
- Б. мариніст
- В. художній
- Г. химера

12. *Мистецькі твори батального жанру – це зображення:*

- А. військових сцен
- Б. подій минулого
- В. предметів і квітів
- Г. сцен повсякденного життя

13. *Интер'єр* – це:

- А. житлова споруда, що належить до народної архітектури
- Б. внутрішня частина архітектурної споруди, приміщення
- В. зображення природи, міст, архітектурних споруд
- Г. образно-композиційна будова художнього твору

14. *Тип уроку образотворчого мистецтва, на якому здійснюється пояснення нового матеріалу з практичним закріпленням отриманих знань* – це:

- А. інтегрований
- Б. комбінований
- В. практичний
- Г. пояснювальний

15. *Жанр образотворчого мистецтва, в якому зображуються тварини* – це:

- А. анімалістичний
- Б. натюрморт
- В. скульптура
- Г. портрет

16. *Особливістю оцінювання учнівських робіт з образотворчого мистецтва є:*

- А. бальна оцінка
- Б. вербальна оцінка
- В. немає оцінювання
- Г. наочна оцінка

17. *Співвідношення фарб, кольорів за тоном, насиченістю, що створює художню єдність картини* – це:

- А. колорит
- Б. кольорознавство
- В. живопис
- Г. фактура

18. *Завершений твір образотворчого мистецтва, зазвичай виконаний з натури:*

- А. ескіз
- Б. етюд

В. начерк

Г. натюрморт

19. *Фактура поверхні в образотворчому мистецтві – це:*

А. технічні можливості графічних та живописних матеріалів, які накладаються на площину;

Б. особливості внутрішньої будови матеріалу, на якому виконується твір;

В. характер поверхні художнього твору, форм та методів її обробки;

Г. особливості поверхні матеріалу.

20. *До нетрадиційних технік малювання не належить:*

А. ниткографія

Б. воскове малювання

В. малювання з натури

Г. пальчикове малювання

21. *До дидактичних засобів навчання образотворчого мистецтва в початковій школі відносять:*

А. слово вчителя, навчально-методичний комплект; технічні засоби навчання

Б. художні приладдя й матеріали

В. підручники, програми з образотворчого мистецтва

Г. навчальний план.

22. *Індивідуальна риса особистості, яка характеризує здатність до творчості:*

А. відповідальність

Б. толерантність

В. інтелігентність

Г. оригінальність

23. *Вставте пропущене слово: _____*

– вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є рисунок, виконаний переважно на папері олівцем.

А. гризайль

Б. гратаж

В. графіка

Г. гравюра

24. *Побутовий жанр живопису – це твори мистецтва, у яких зображені:*

- А. історичні події, особи
- Б. сцени з повсякденного життя людей, їх побут, дозвілля тощо
- В. сцени з життя військових
- Г. навколишня дійсність, природа

25. Декоративна прикраса, виконана з білого або кольорового паперу методом вирізання за допомогою ножиць або різців:

- А. гравіювання
- Б. карбування
- В. витинанка
- Г. орнамент

26. Мистецтво створення побутових предметів художньо-естетичного призначення для практичних потреб людини:

- А. театральне мистецтво
- Б. музичне мистецтво
- В. декоративно-прикладне мистецтво
- Г. кіномистецтво

27. Побудова художнього твору, зумовлена його змістом, характером і призначенням:

- А. ілюстрація
- Б. композиція
- В. дизайн
- Г. жанр

28. Шкільні підручники з мистецтва укладено за:

- А. порадами науковців, вчителів-практиків
- Б. типовими освітніми програмами
- В. навчальними, методичними посібниками
- Г. інтересами молодших школярів і батьків

29. Під час самостійної практичної роботи учнів на уроці вчитель:

- А. проводить аналіз учнівських робіт
- Б. пояснює виконання роботи чи малюнку
- В. нагадує про час, виправляє помилки, спостерігає за роботою учнів, надає індивідуальну допомогу
- Г. надає навчальні відомості по темі

30. Малювання з натури – це:

- А. зображення предметів і об'єктів дійсності в реалістичній манері
- Б. таке малювання, при якому учень постійно спостерігає за предметом в процесі його зображення
- В. відображення предмета на площині в довільному просторовому розміщенні
- Г. правильне композиційне розміщення предметів на площині

Середній рівень

1. Види образотворчого мистецтва – це:

- А. живопис, театральне мистецтво, графіка, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво
- Б. живопис, графіка, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура
- В. графіка, скульптура, живопис, кіномистецтво, театральне мистецтво
- Г. живопис, графіка, скульптура, музичне мистецтво, архітектура

2. Методи навчання, які використовуються на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі:

- А. вербальні, навчальні, практичні
- Б. організаційні, наочні, зображувальні
- В. вербальні, практичні, наочні
- Г. аудіовізуальні, вербальні, практичні

3. Система наукових знань, умінь і навичок з образотворчого мистецтва, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя – це:

- А. малювання з натури
- Б. художньо-творча діяльність
- В. зміст навчання образотворчого мистецтва
- Г. закономірності навчання образотворчого мистецтва

4. Урахування вікових особливостей молодших школярів, програмно-методичне забезпечення дисципліни, створення сприятливих психологічних умов, використання організаційно-

технічних засобів для викладання образотворчого мистецтва – це:

- A. зміст навчання образотворчого мистецтва
- Б. педагогічні умови опанування образотворчим мистецтвом
- В. програмні вимоги з образотворчого мистецтва
- Г. принципи навчання образотворчого мистецтва

5. Основою якої навчальної програми є інтеграція змісту трудового навчання та образотворчого мистецтва:

- A. «Художнє довкілля»
- Б. «Художня праця»
- В. «Художня культура»
- Г. «Художнє декорування»

6. Доцільна тривалість етапу самостійної практичної роботи на комбінованому уроці образотворчого мистецтва у 2-4 класах становить:

- A. 5-10 хвилин
- Б. 35-40 хвилин
- В. 10-15 хвилин
- Г. 20-25 хвилин

7. До якого педагогічного поняття належать способи роботи вчителя та учнів, за допомогою яких засвоюються знання, формуються вміння, розвиваються пізнавальні здібності?

- A. принципи навчання
- Б. організаційні форми навчання
- А. зміст освіти
- Г. методи навчання

8. Функціональні зони кабінету образотворчого мистецтва – це:

- A. місце для роботи вчителя; місця для діяльності учнів; гігієнічний куточок; простір для зберігання та експонування художніх матеріалів, приладдя, спеціального оснащення, технічних засобів навчання
- Б. місце для розміщення художнього приладдя та роботи вчителя
- В. класна кімната, в якій проводиться урок образотворчого мистецтва

Г. місце роботи учнів та місце для виставки учнівських робіт

9. Для дітей 6-8-ми років характерний такий етап образотворчої діяльності:

А. етап схематичних малюнків, які складаються з форми та ліній

Б. етап створення перших конкретних зображень, які мають певні деталі

В. етап майже аналітичних, пунктуальних малюнків, надмірно деталізованих

Г. етап «кривуль» або «карлючок», малюнки складаються з хаотично розміщених ліній та істот «головоніг»

10. Специфічна форма відображення дійсності в мистецтві, основний продукт художньої творчості, який характеризується особливою здатністю естетичного впливу на людину:

А. художній стиль

Б. художній смак

В. художній образ

Г. художній матеріал

11. Образотворче мистецтво – це:

А. певне зображення на папері того, що бачимо

Б. сприймання і відображення навколишньої дійсності за допомогою кольорів

В. мистецтво відображення навколишньої дійсності у вигляді різних художніх образів на площині та в просторі

Г. мистецтво створення та демонстрації ілюстрацій

12. Основним державним документом, що визначає обсяг і зміст навчального матеріалу, коло знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти учні, є:

А. методичні рекомендації

Б. календарний план

В. підручник

Г. навчальна програма

13. Методи навчання молодших школярів образотворчого мистецтва передбачають:

- А. систему дій педагога, який організовує ігрову діяльність дітей, спрямовану на засвоєння елементарних знань про природу, мовленнєвий розвиток та розвиток дитячої творчості
- Б. способи взаємодії педагога та дітей у практичній діяльності, спрямовані на засвоєння знань графічної грамоти, розвиток зображувальної діяльності
- В. систему педагогічних положень, спрямованих на засвоєння учнями знань про різні види мистецтва та використання їх у дитячій життєдіяльності
- Г. способи взаємодії педагога з дітьми та батьками, спрямовані на розвиток естетичних почуттів та емоційних переживань дітей у ході ознайомлення з творами мистецтва

14. Методика «поліхудожньої освіти» передбачає:

- А. диференціацію навчання
- Б. інтеграцію видів мистецтва
- В. оцінювання творів мистецтва
- Г. індивідуалізацію навчання

15. Для дітей 8-12-ти років характерний такий етап образотворчої діяльності:

- А. етап схематичних малюнків, які складаються з форми та ліній
- Б. етап створення перших конкретних зображень, які мають певні деталі
- В. етап майже аналітичних, пунктуальних малюнків, надмірно деталізованих
- Г. етап «кривуль» або «карлючок», малюнки складаються з хаотично розміщених ліній та істот «головоніг»

16. Педагогічний малюнок, підготовчі справи, виконання ескізів – це:

- А. наочні методи
- Б. вербальні методи
- В. інноваційні методи
- Г. практичні методи

17. Вид бесіди, який використовують під час спостережень за об'єктами та явищами природи, розглядання

дитячих малюнків, ілюстрацій, аналізу художніх творів, виробів декоративно-ужиткового мистецтва:

- А. вступна
- Б. супроводжувальна
- В. підсумкова
- Г. поточна

18. Мозаїка – це:

- А. зображення із частинок кольорового скла, скріплених між собою
- Б. зображення із закріплених на поверхні різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців
- В. живопис фарбами по вогкій вапняній поверхні
- Г. живописне зображення за допомогою «полігонів»

19. Аплікацію як різновид декоративно-прикладного мистецтва класифікують за змістом на такі види:

- А. сюжетна, предметна, тематична
- Б. предметна, декоративна, тематична
- В. тематична, предметна, сюжетна
- Г. предметна, сюжетна, декоративна

20. Монохромний живопис – це:

- А. робота, виконана в об'ємі із застосуванням матеріалів різного забарвлення
- Б. робота, виконана акварельними фарбами за допомогою одного кольору
- В. робота, виконана графічними засобами
- Г. робота, виконана акварельними фарбами за допомогою чорного кольору

21. Малюнок на класній дошці та начерки в альбомі учня належать до:

- А. педагогічного малюнка
- Б. допоміжного малюнка
- В. ескізу
- Г. ілюстративного малювання

22. Виконання графічного малюнка шляхом продряпування гострим інструментом паперу чи картону, залитого тушією або покритого гуашією:

- А. гравюра
- Б. гризайль

В. грифонаж

Г. гратаж

23. *Яка форма організації пізнавальної діяльності школярів допомагає більш повно розкрити окрему тему програми, глибше ознайомити з видами образотворчого мистецтва:*

А. практичне заняття

Б. індивідуальне заняття

В. навчальна екскурсія

Г. виставка робіт

24. *Вид наочності, який полягає у використанні на уроках творів живопису, прикладів з художньої літератури, документів, моделей, макетів та ін.*

А. демонстрація

Б. ілюстрація

В. інструктаж

Г. дослідження

25. *Навчити дітей малювати, передаючи в малюнку співвідношення ширини та висоти, частин та цілого, і навіть конструкцію предметів – основне завдання навчання:*

А. малювання з натури

Б. малювання з уяви

В. малювання з пам'яті

Г. малювання за спогадами

Високий рівень

1. *Методика навчання образотворчого мистецтва в початковій школі – це:*

А. система знань, яка сприяє опануванню «технічного образу» через навчально-технічний рисунок

Б. складова дидактики, яка створює сприятливі психологічні умови для навчання образотворчого мистецтва

В. сукупність нормативних документів з мистецтва

Г. галузь педагогічної науки, яка вивчає мету, завдання, зміст, методи, засоби та форми організації освітнього процесу з образотворчого мистецтва

2. *Зображувальна діяльність дітей безпосередньо пов'язана з такими виражальними засобами:*

- А. рухом, ритмом, кольором, композицією
- Б. ритмом, кольором, формою, композицією
- В. кольором, формою, композицією, темпом
- Г. формою, матеріалом, рухом, композицією

3. *Напрямки художньо-естетичного розвитку учнів на уроках образотворчого мистецтва у початкових класах:*

- А. пізнавально-діяльнісний, художньо-естетичний, оцінювання та спостереження
- Б. пізнавально-творчий, емоційно-естетичний, сприймання та оцінювання
- В. пізнавально-діяльнісний, художньо-творчий, сприймання та оцінювання
- Г. колективно-творчий, сприймання та оцінювання, художньо-естетичний

4. *В якому з даних поєднань не порушена послідовність операцій в процесі засвоєння знань школярами:*

- А. осмислення, розуміння, узагальнення і систематизація знань, сприймання, застосування знань на практиці
- Б. сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення і систематизація знань, застосування знань на практиці
- В. сприймання, розуміння, осмислення, узагальнення і систематизація знань, застосування знань на практиці
- Г. сприймання, осмислення, розуміння, застосування знань на практиці, узагальнення і систематизація знань

5. *Основні навчальні проблеми, за якими здійснюється образотворча діяльність молодших школярів:*

- А. питання композиції та композиційна діяльність, колір, простір і об'єм, форма
- Б. простір і колір, композиційна діяльність, пропорції, форма
- В. питання композиції, композиційна діяльність, силует, пропорції і об'єм
- Г. художній образ, композиційна діяльність, конструкція, колір і об'єм

6. *Практичний метод мистецького навчання, що використовується для спонукання учня до творчої діяльності,*

активізації творчих здібностей, реалізується без попередньої підготовки, непередбачуваний розвиток творчого задуму:

- А. метод арт-терапії
- Б. імпровізаційний метод
- В. метод «мозкового штурму»
- Г. метод проєктів

7. В процесі аналізу учнівських робіт на уроці тематичного малювання, вчитель звертає увагу на:

- А. на правильність розкриття змісту теми; правильність рішення питань композиції
- Б. правильність скопійованого зразку
- В. правильність розташування декоративних елементів
- Г. на зовнішній вигляд учня

8. Вставте пропущене слово: _____ – це передання глибини простору завдяки зменшенню чіткості обрисів предметів, зменшенню кольорових відтінків під впливом повітряного шару, що розділяє предмет і спостерігача.

- А. повітряна перспектива
- Б. пропорція
- В. композиція
- Г. лінійна перспектива

9. Техніку нанесення фарб прозорим шаром на поверхню (або на сухий попередній шар фарби) роботи називають:

- А. багат шаровим живописом
- Б. лесуванням
- В. пастозним живописом
- Г. аля-пріма

10. Малювання – це:

- А. мистецтво відображення дійсності у вигляді різних образів на площині та в просторі
- Б. створення зображення на площині за допомогою формоутворювальних плям, ліній та кольору
- В. вид мистецтва, пов'язаний із сприйманням і відображенням навколишньої дійсності за допомогою кольорів
- Г. відображення дійсності в образах

11. Сюжетне малювання поділяють на такі види:

- А. малювання на теми та ілюстративне малювання

- Б. малювання з пам'яті та малювання на теми
- В. ілюстративне малювання та малювання з пам'яті
- Г. ілюстративне малювання та декоративне

12. Сприймання творів образотворчого мистецтва молодшими школярами включає в себе такі навчальні проблеми:

- А. екологізація навчальної програми з мистецтва
- Б. розвиток практичних умінь втілювати побачене
- В. ознайомлення з образною мовою різних видів образотворчого мистецтва; розвиток здібностей емоційного переживання у зв'язку зі змістом твору та вміння висловлювати своє ставлення до нього
- Г. формування вмінь використовувати мистецтвознавчу термінологію

13. Компетенції у сфері мистецтва:

- А. ціннісно-креативна, комунікативна, діяльнісно-інформаційна, самоосвіти
- Б. художньо-творча, пізнавально-діяльнісна
- В. інформаційно-пізнавальна, художньо-креативна
- Г. ціннісно-інформаційна, комунікативна, діяльнісно-креативна, самоосвіти

14. Мистецтвознавчі поняття формуються на основі:

- А. читання текстів
- Б. сприймання навколишньої дійсності
- В. аналізу репродукцій художніх творів, ілюстрацій, текстів
- Г. екскурсій в музеї, виставкові зали

15. Фронтальне опитування, групові, колективні та індивідуальні практичні завдання, ігрові ситуації – це:

- А. прийоми оцінювання
- Б. методи оцінювання
- В. види оцінювання
- Г. форми оцінювання

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анісімова, Я. М. & Гончар, І. В. (2018). *Нетрадиційні техніки малювання «Плямка та її друзі»*. Вінниця, 72.
2. Антонович, Є. А. & Проців, В. І. & Свид, С. П. (1997). *Художні техніки у школі: навч.-метод. посібник*. Київ: ІЗМН, 312.
3. Белкіна, Е. В. (1996). *Вчимося бачити прекрасне*. Київ: Ратибор, 74.
4. Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 376.
5. Городецька, М., ред. (2007). *Енциклопедія малювання*. Київ: Перо, 128.
6. Давыдова, Г. Н. (2013). *Нетрадиционные техники рисования в детском саду*. Москва.
7. Демчишин, М. С. (2006). *Довідник учителя художньо-естетичного циклу в запитаннях та відповідях*. Харків: Вид-во «Ранок», 608.
8. Жуликов, А. В. (2016). *Теоретические и методические основы преподавания изобразительного искусства в общеобразовательных учреждениях: Учеб. пособие*. Ростов-на-Дону, 259.
9. Кардашов, В. М. (2007). *Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посібник*. Київ: Вид. дім «Слово», 296.
10. Кириченко, М. А. & Кириченко, І. М. (2002). *Основи образотворчої грамоти: Навч. посібник*. Київ: Вища школа, 190.
11. Конаржевський, Ю. А. (2008). *Аналіз уроку*. Харків: Вид-во «Ранок», 336.
12. Коновець, С. В. (2000). *Образотворче мистецтво в початковій школі*. Метод. пос. Київ, 80.
13. Коновець, С. В. (2002). *Підготовка вчителя образотворчого мистецтва*. Рівне, 75.
14. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах (2004). *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 10, 32.*

15. Котляр, В. П. (2011). *Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей*: навч. посібник. Київ: Кондор, 200.
16. Красовська, О. О. (2016). *Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі*: навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 292.
17. Лукьянова, Н., ред. (2002). *Арт-класс. Школа живописи*. Москва: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 192.
18. Любарська, Л. М. (2004). Тлумачний словник термінів з образотворчого мистецтва. *Початкова школа, 12*, 15-19.
19. Масол, Л. М. (2019). *Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу*: Навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 208.
20. Масол, Л. М. (2006). *Методика навчання мистецтва у початковій школі*: Посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 256.
21. Никитина, А. (2016). *Нетрадиционные техники рисования в детском саду. Планирование, конспекты занятий*. Санкт-Петербург, 96.
22. Пасічний, А. М. (2003). *Образотворче мистецтво*. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 216.
23. Полякова, Г. А. (2001) *Образотворче мистецтво. 1-7 кл.* Харків: Скорпіон, 157.
24. Смит, Р. (2004). *Настольная книга художника: Оборудование, материалы, процессы, техники*. Москва: ООО Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 384.
25. Сокольникова, Н. М. (2013). *Методика преподавания изобразительного искусства*: учебник для студ. Москва: Изд. центр «Академия», 256.
26. Стармер, А. (2005). *Цвет: энциклопедия*. Москва, 256.
27. Трач, С.К. (2007). *Уроки образотворчого мистецтва. 1-4 класи*: Посібник для вчителя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
28. Шестобуз, О. С. (2016). *Образотворче мистецтво з методикою навчання*: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 232.

29. Шестобуз, О. С. (2011). *Кольорознавство*: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 100.

30. Шульга, А. В. & Тимирівська, Т. М. (2020). Формування інтересу молодшого школяра до образотворчої діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* Запоріжжя: КПУ, 99-103.

31. Яремків, М. & Кругляк, О. (2006). *Мистецтво : види, жанри. Словник-довідник образотворчих термінів*. Тернопіль: Підручники і посібники, 80.

32. Яремків, М. М. (2005). *Композиція: творчі основи зображення*: Навч. посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 112.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://nus.org.ua/>

<http://osvita.ua>

<http://www.googleartproject.com/>

<http://yakistosviti.com.ua/uk/Mistetstvo-1-klas>

<https://artsandculture.google.com/partner/moma-the-museum-of-modern-art>

<https://britishmuseum.withgoogle.com/>

<https://learningapps.org/>

<https://mon.gov.ua/ua>

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pidruchniki/elektronni-pidruchniki>

<https://pidruchnyk.com.ua/1514-mystectvo-3-klas-masol-nush.html>

<https://pidruchnyk.com.ua/1klas/mystectvo1/>

<https://prometheus.org.ua/>

<https://vseosvita.ua/>

<https://www.coursera.org/>

<https://www.google.com/search>

<https://www.louvre.fr/en/online-tours>

<https://www.ranok.com.ua/info-nush-mistetstvo-pidruchnik-2-klas-25977.html>

<https://www.uk.wikipedia.org>

<https://www.UkrProg.com>

ДОДАТКИ

Види та засоби образотворчого мистецтва

Живопис – вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є *колір*, який художньо передає навколишню дійсність на площині за допомогою фарб.

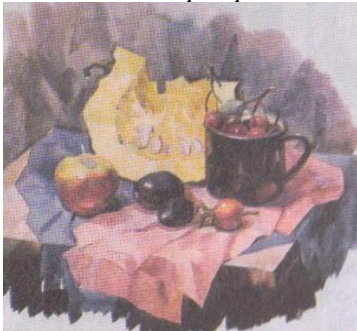
Розрізняють види живопису: монументально-декоративний (настінні розписи, панно) станковий (картина), декоративний (театральні декорації та кінодекорації), іконопис, діорама, панорама.

Станковий (картина)

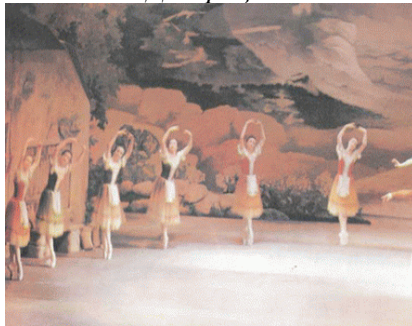

І.Левітан. «Золота осінь»

Натюрморт

Декорація

Т.Готье. Балет «Жизель»

Графіка – вид образотворчого мистецтва, у якому основними виражальними засобами є *лінія, штрих, пляма, крапка, світлотінь*.

Графіка ділиться на:

- станкову (малюнок, що не має прикладного значення – естамп).
- книжкову та газетно-журнальну (ілюстрування, оформлення та конструювання друкованих видань);
- прикладну (промислова графіка, поштові марки, екслібриси);
- плакат.

Станкова

Книжкова

Прикладна

Існують різні види друкованих графічних зображень – ліногравюра, гравюра, літографія.

Ксилографія

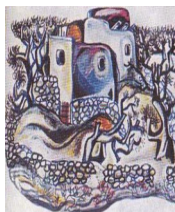
*Кольорова
ліногравюра*

*Чорно-біла
ліногравюра*

Офорт

*Л.Біляєв.
Ілюстрація*

*Н.Бабасєв.
Апшерон*

*С.Кузовкін.
Рибалки*

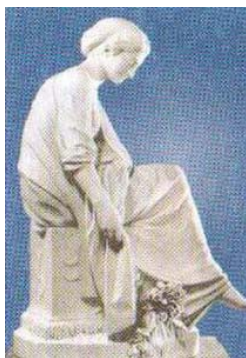

*Рембрант.
Фауст*

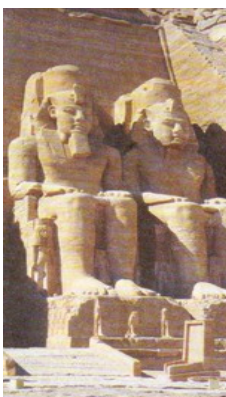
Скульптура – це вид образотворчого мистецтва, що дає об'ємно-просторове зображення предметів.

Скульптура, як вид образотворчого мистецтва, свою назву отримала від латинського слова «скульпо», що означає «вирізати», «висікати».

*Станкова
скульптура*

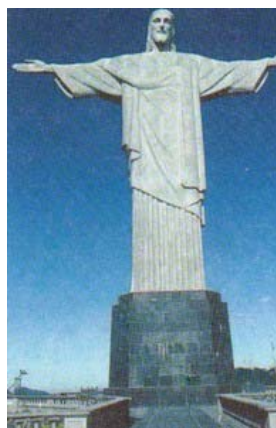

*Монументальна
скульптура*

*Статуї на фасаді
храму фараона.
Єгипет.*

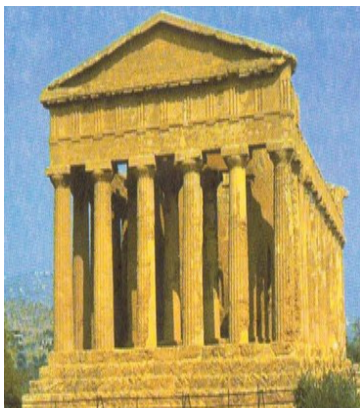
*Монументально-
декоративна
скульптура*

*Статуя «Христос
Спаситель» у Ріо-де-
Жанейро. Бразилія.*

Архітектура – вид образотворчого мистецтва, основним завданням якого є проектування та зведення споруд.

До виражальних засобів архітектури відносять: композицію, масштаб, ритм, пропорції, пластику об'ємів тощо.

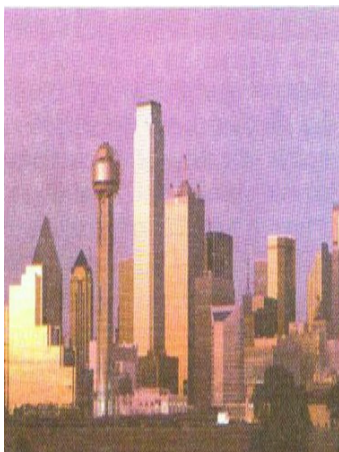
Парфенон. Афіни. Греція

Храм Кастільйо. Мексика

*Оперний театр. Сідней.
Австралія*

Хмарочоси. США

Декоративно-прикладне мистецтво – вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є *стилізація*. Декоративно-прикладне мистецтво покликане прикрашати, оздоблювати предмети повсякденного вжитку.

Найбільш розповсюджені предмети вжитку, які слугують основою для прикладної обробки – хатне начиння, меблі, посуд, тканини, одяг, іграшки, знаряддя праці тощо.

Види декоративно-прикладної діяльності: різьблення, розпис, вишивка, вибійка, литво, карбування, кування, ткацтво тощо.

Розпис, декор

*Витинанка.
Дерево життя*

Інкустація (дерево)

Вишивка

Кераміка, декор

Лозоплетіння, декор

Вітраж, декор

Кування, декор

Килим, декор

Посуд, декор

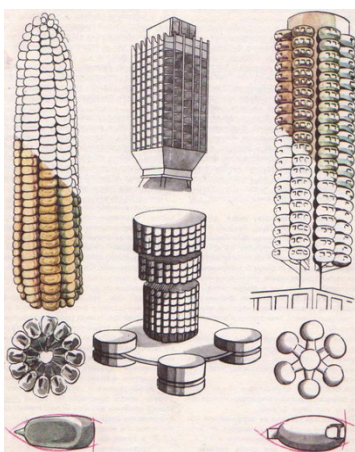
Дизайн – формування гармонійного предметного середовища засобами промислового виробництва для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей.

Промисловий дизайн включає в себе всі взаємозв'язки та взаємозалежності, які тільки існують між людиною та виробом.

Основним виражальним засобом дизайну є *формоутворення та композиція*.

Дизайн одягу

Дизайн будинків. Біоніка

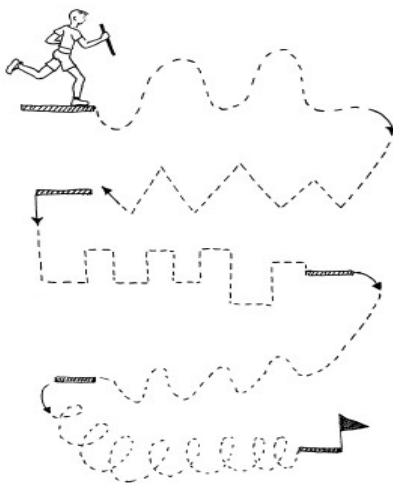

Дизайн інтер'єру

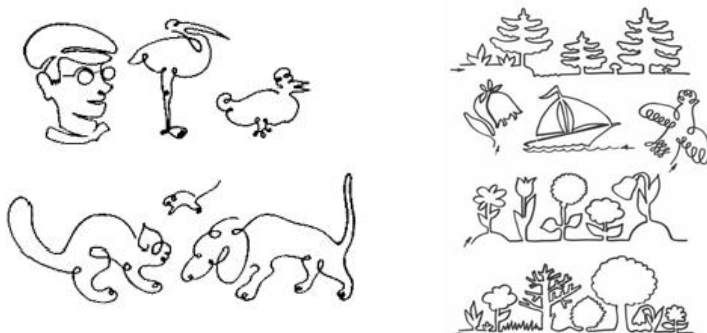
Тренувальні вправи для використання на уроках мистецтва

Фігурні доріжки

Зображуємо, не відриваючи руки від аркуша паперу.

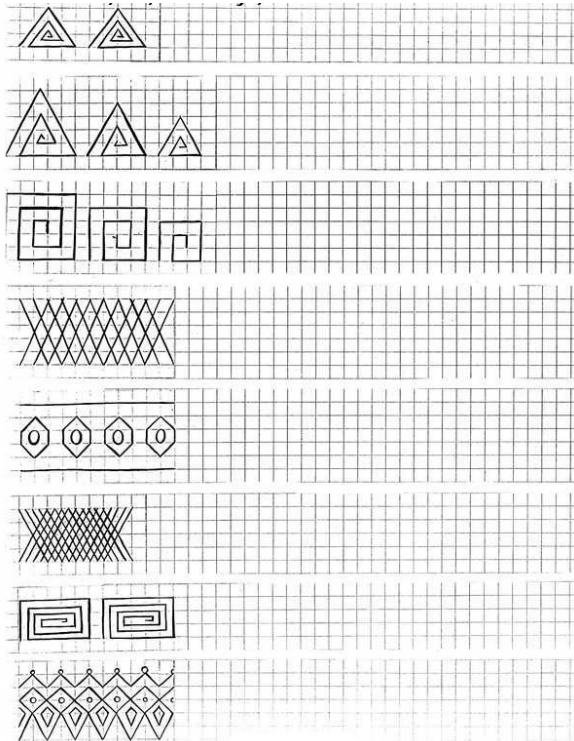
Лінійні образи

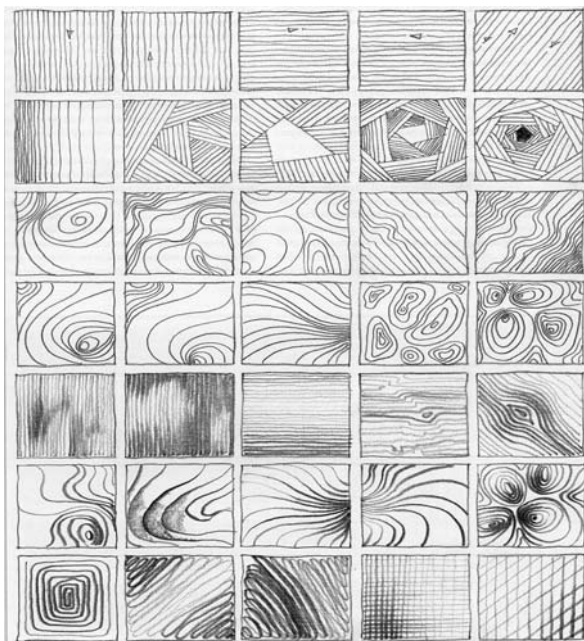
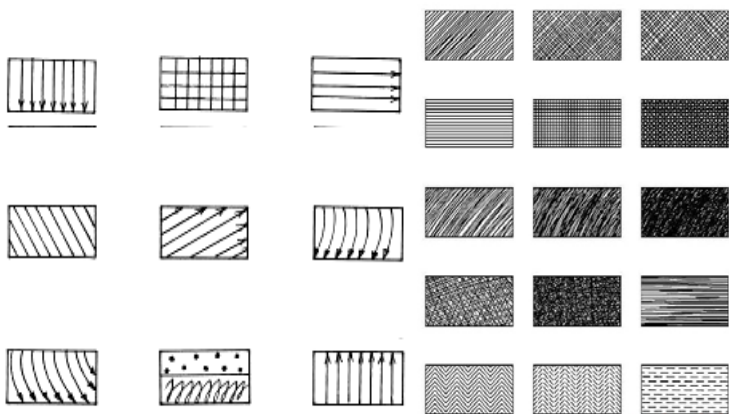
Вправа «Лінії»

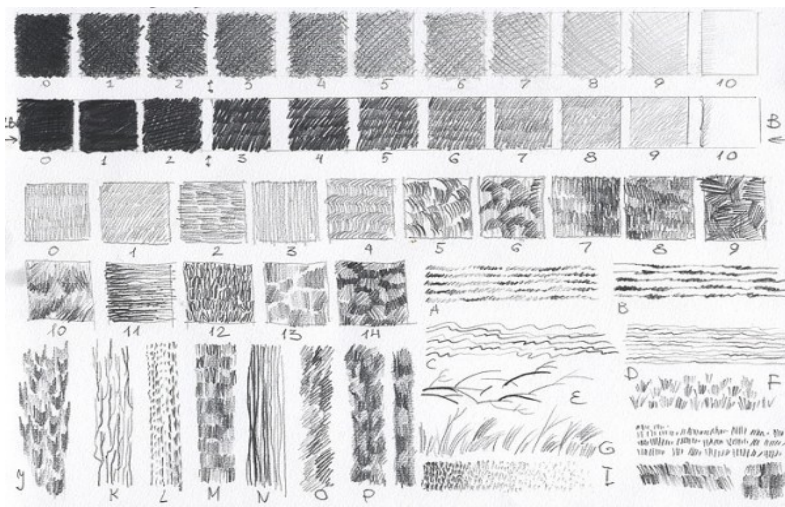
Вправа «Лінії по клітинках»

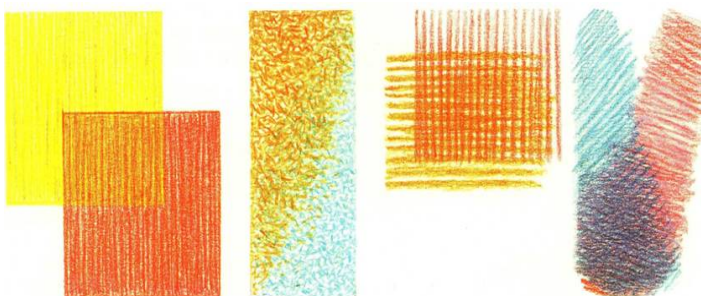
Штрихування з різним направленням ліній

Тональні розтяжки, графічні замальовки фактури

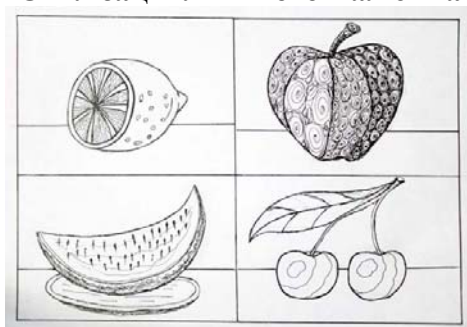
Вправи на змішування різними способами кольорів кольоровими олівцями

Вправи на стилізацію

Стилізація лінійного малюнка

Вправи на основі крапкового малювання (пуантипія)

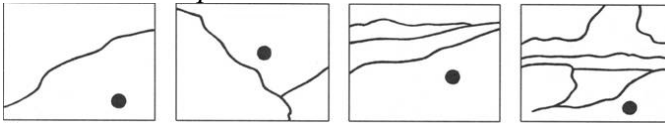

Композиційні вправи

Виконайте замальовки композиційних рішень, центр композиції позначте колом.

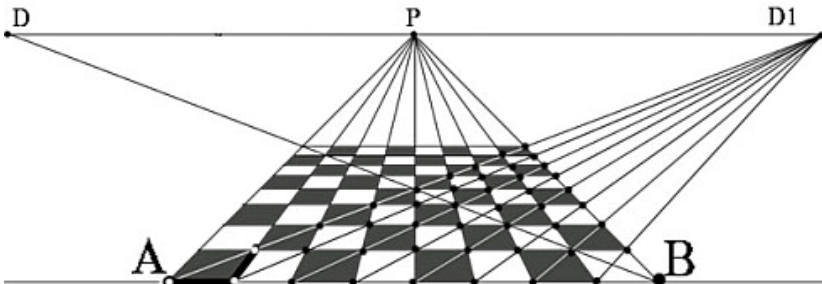

Зразок виконаної вправи

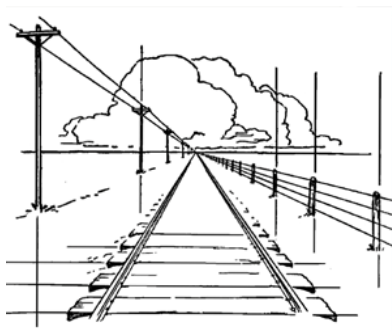

Вправи на передачу перспективи

Лінійна перспектива Шахова дошка

Залізнична дорога

Повітряна перспектива

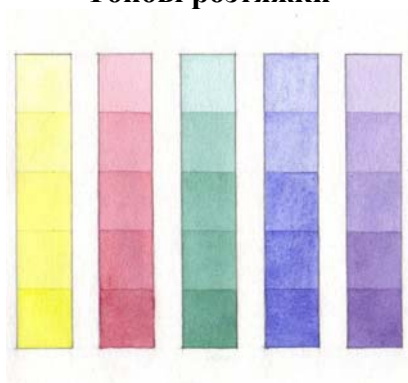
Вправи на отримання різного тонального забарвлення акварельними фарбами

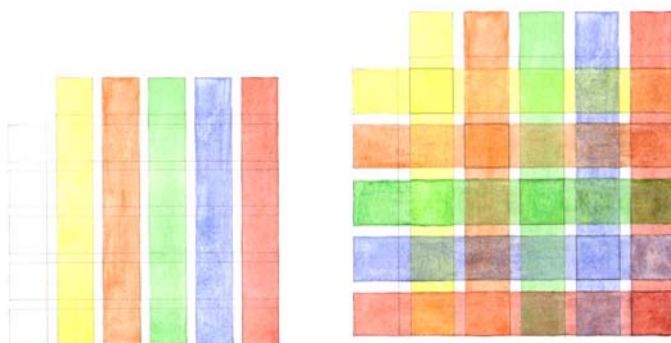
Вправи на вливання кольорів

Тонові розтяжки

Вправи на отримання відтінків кольорів способом нашарування одного кольору на інший

Кольоротерапія

Яскраво і насичено в довільній формі нанесіть фарби.

Розмалюй митця в собі

Вправа «Кольорові стрічки аквареллю»

Зображення яблука акварельними фарбами
(використовуючи різні живописні прийоми)

Вправи на кольороведення гуашшю

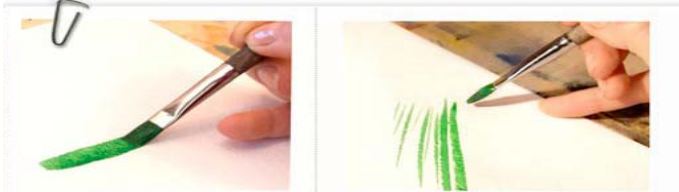

Змішування кольорів

Рівні лінії

Щоб лінія була рівною, необхідно використовувати плоский пензлик.

Вільний пензлик

Пензлик тримаємо, ніби ніж, якнайдалі від основи, наносимо мазки круговими рухами за стрілкою годинника, потім проти годинникової стрілки.

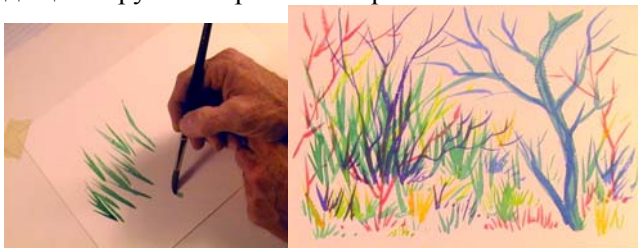

Волнистые линии

Пример использования. Ветви

Мазок бешкетник

Підготуйте фарбу. Тримайте пензлик під кутом відносно вас, кінчик пензлика притисніть до аркуша і з невеликим зусиллям різко протягніть пензлем по аркушу, відриваючи його кінчик дещо вгору і в потрібний напрям.

Художні мазки

Притисніть добре змашений фарбою кінчик широкого пензля повністю до паперу і злегка його підніміть. Намагайтеся повністю передати форму пензля. Спробуйте малювати так, щоб мазки були якомога коротшими.

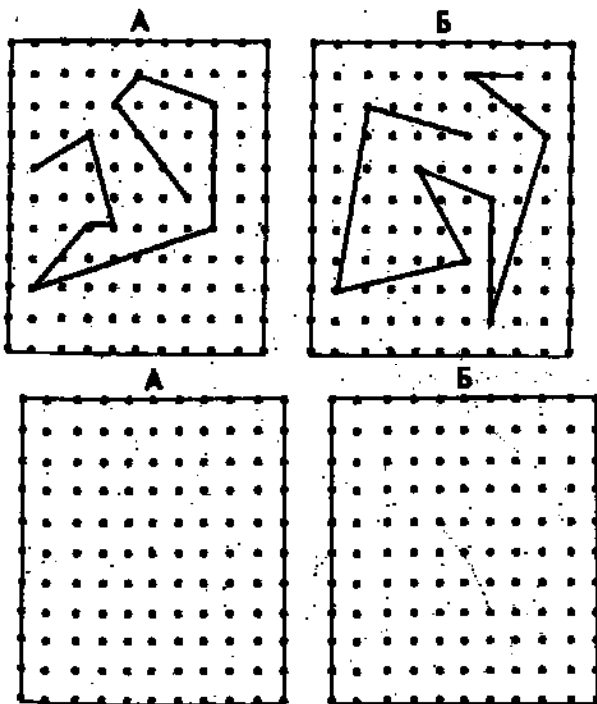
Художні мазки

(оптичне змішування кольору)

Тренувальні вправи на розвиток умінь малювати з пам'яті

Вправа 1. Учням по черзі пропонують два малюнки й трафаретні рамки із проханням намалювати на ній всі лінії, які вони бачать і запам'ятали на кожній частині малюнків.

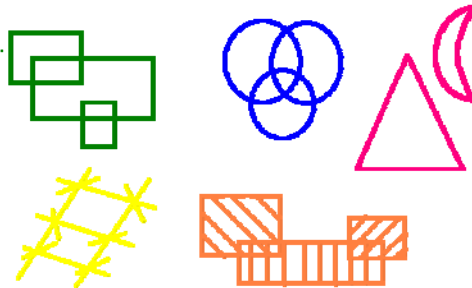

За результатами двох дослідів встановлюється середня кількість ліній, які діти відтворили з пам'яті правильно.

При цьому правильно відтвореною вважається лінія, довжина й орієнтація якої не набагато відрізняються від довжини й орієнтації відповідної лінії на вихідному малюнку (відхилення початку й кінця лінії не більше ніж на одну клітину, при збереженні кута її нахилу).

Вправа 2. Гра проводиться на уроках математики. Школярам пропонується подивитися на малюнки та їх запам'ятати.

Намалюйте з пам'яті. Розкажіть, як ви запам'ятовували. (Малюнок проглядається не більше 2-х секунд, потім закривається).

Гра «Запам'ятовуємо, малюючи»

Заздалегідь потрібно заготовити список із 30 слів, використовуваних на уроці, екскурсії, виховному занятті. Кожен із дітей готує ручку й листок паперу.

Ведучий послідовно називає слова, після кожного названого слова рахує до трьох. За цей час учасники гри повинні встигнути, яким завгодно малюнком замалювати для запам'ятовування назване слово. Нехай малюнок буде не зовсім зрозумілий іншим, головне, аби тільки гравець міг потім один за одним назвати слова.

Хто запам'ятав більше всіх слів, той і виграв.

Гра «Картинки»

Молодшим школярам показують картинки, на яких зображені визначні пам'ятки, музейні експонати (у дитячій специфіці) тощо.

Діти намагаються їх запам'ятати. Картинки показуються дітям з інтервалом в 2 секунди. Після того, як показані всі картинки, дитина називає те, що змогла запам'ятати.

Гра «Різнобарвна драбинка»

Для вправи вам буде потрібно 5 різнокольорових карток.

Учень повинен протягом 10 секунд уважно роздивитися і запам'ятати послідовність кольорів. Після цього картки закриваються аркушем паперу. Ви просите дитину закрити очі і подумки уявити собі, як були розташовані картки. Потім дитина повинна перерахувати, як розташовувалися кольори один за одним. Відповідь звіряється з вихідним зразком.

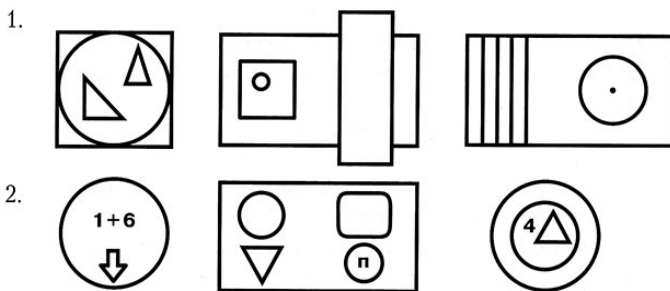
Далі таким самим способом для запам'ятовування пропонуються 2, а потім і 3 комбінації кольорових карток. На наступних уроках комбінації кольорів змінюються.

Вправа 3. Для вправи потрібні картки, на кожній з яких будуть зображені 3 комбінації геометричних фігур і знаків, а також аркуш паперу в клітинку й олівець.

Ви даєте учневі картку, попереджаючи про те, що він повинен уважно розглянути і запам'ятати комбінації фігур. На запам'ятовування відводиться 30 секунд, потім він повертає картку.

Далі дитина повинна закрити очі і подумки відновити малюнок. Потім треба намалювати на аркуші все, що вдалося запам'ятати. Після закінчення роботи малюнок дитини порівнюється зі зразком, помилки обговорюються.

Перевіряється кількість намальованих по пам'яті елементів, їх форма, розміри і розташування відносно один одного.

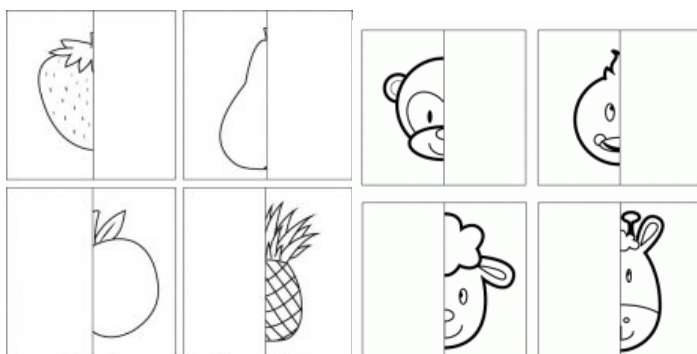

Тренувальні вправи на розвиток умінь малювати з уяви

Домалюй половинку

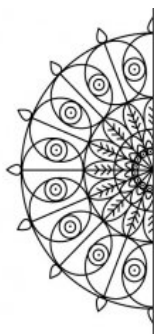
Такі вправи розвивають мислення, уяву, увагу, зорову пам'ять, графічні навички дитини. Під час виконання завдання можна ознайомити дитину з таким поняттям, як «всіх симетрії», і пояснити, що означає «відобразити дзеркально».

Підбирайте такі завдання, щоб дитина змогла домальовувати і ліву, і праву половинку малюнка.

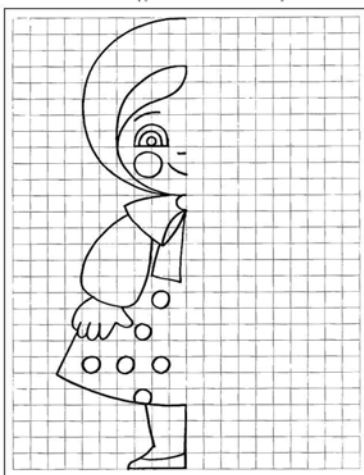

Домалюй половинки фруктів і розфарбуй.

Домалюй половинки тварин.

Домалюй другу половинку візерунка.

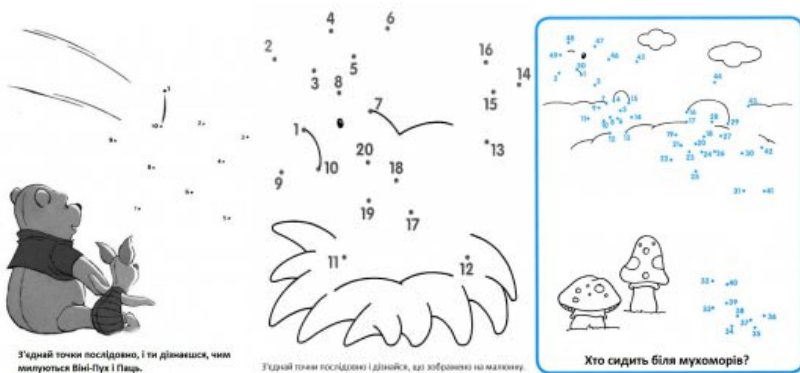

З'єднай по крапках

У подібних завданнях потрібно з'єднати по порядку крапки, щоб вийшов малюнок, який можна використовувати як розмальовку.

Вправи розвивають увагу, посидючість, навчають порядковому рахунку.

Крапки можна з'єднувати в прямому і зворотньому порядку. При з'єднанні точок у зворотньому порядку, завдання значно ускладнюється.

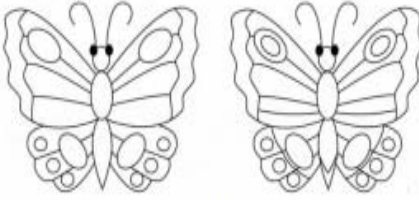

З'єднай точки послідовно, і ти дізнаєшся, чим милуються Вінні-Пух і Пайєк.

З'єднай точки послідовно і дізнаєшся, кві зображено на малюнку.

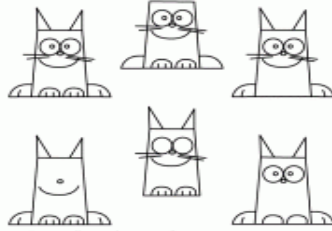
Хто сидить біля мухоморів?

Домалюй за зразком

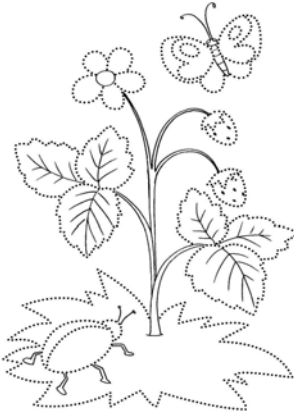

Знайди відмінності у двох метеликів.

Домалюй метелика праворуч так, щоб малюнки стали однакові.

Домалюй котенят так, щоб вони стали однаковими.

Основи колірної психодіагностики

Колір	Значення кольору	Колір і здоров'я	Колір і особистість	Характеристика відтінків
Червоний	Персоніфікує могутність, прорив, волю до перемоги, є джерелом енергії	Сприяє роботі залоз внутрішньої секреції, виробленню адреналіну, підвищує температуру тіла	Любов до цього кольору спостерігається в демонстративних особистостях. Червоний колір несе в собі певну агресивність, допомагає долати життєві перешкоди, сприяє зміцненню рішучості, підвищенню працездатності, схильності до імпульсивних учинків без попереднього обмірковування. Позитивні характеристики: лідерство, завзятість, творчість, динамічність, наполегливість, боротьба за свої права	Яскраво-червоний колір обирають люди, які прагнуть підкорити найвищі вершини. Малиновий полюбляють імпульсивні й не передбачувані люди. Вогняний відзначають люди, які надзвичайно скрупульозні, спрямовані у майбутнє, мають величезну силу волі. Червоно-коричневому віддають перевагу спокійні, упевнені в собі люди. Темно-бордовий люблять люди, які виявляють схильність до глибоких міркувань

Жовтий	Персоніфікує розум	Використовують для лікування меланхолії	<p>Найбільш гнучкий, скрізь проникає, допомагає долати труднощі, символізує інтуїцію та кмітливість. Під впливом жовтих кольорів швидко приймається рішення. Люди, які віддають перевагу цьому кольору, не люблять дурнів, борються з іншими за допомогою слова, люблять, щоб ними захоплювалися. Їм властива висока самооцінка, впевненість у собі, діяльність. Позитивні характеристики: спритність, кмітливість, оригінальність, сприйнятливність, терпимість, чесність, впевненість у собі, справедливість</p>	<p>Лимонно-жовтий колір показує нестриманість. Люди, які віддають перевагу цьому кольору, мають нестандартне мислення, проникливість, критичність, завжди себе контролюють, уникають критики й компрометуючих ситуацій. Яскраво-жовтий обирають люди, які схильні уникати відповідальності. Золотий – це колір слави, неминучої перемоги</p>
--------	--------------------	---	--	--

Жовтогарячий	Пов'язаний із прагненням до досягнення самоствердження	Регулює обмінні процеси, поліпшує кровообіг і колір шкіри. Надає підтримку у важкі хвилини – повертає втрачену рівновагу	Характеризує позитивність, безтурботність людини, яка потребує визнання та з якою легко знайти спільні теми для обговорення. Позитивні характеристики: сила, невичерпна енергія, волелюбність, хвилювання, терпимість	Червоно-жовтий колір приваблює людей, яких вирізняють обдарованість, гнучкість і різнобічність інтересів, наявність художніх здібностей. Їм притаманні доброта, чуйність, але при цьому й поверховість, нестійкість інтересів, постійна потреба у захопленні
Зелений	Виражає ставлення людини до себе	Допомагає розсіювати негативні емоції. Приносить спокій, допомагає в разі шоку і має снодійний вплив	Люди, які люблять цей колір, уміють зважувати й оцінювати шанси на успішний результат, вирізняються великою працездатністю, схильні допомагати іншим. Привітні, але потайливі, у них є власний світ, який вони нікому не відкривають	Темний синьо-зелений колір вказує на вимогливість, зведення власних поглядів у принципи та їх дотримання з непримиренною послідовністю. Жовто-зелений колір люблять люди, які прагнуть установлювати якнайбільше контактів із оточуючими

Синій	<p>Колір сталості, завзятості, наполегливості, відданості, самовідданості, серйозності, суворості</p>	<p>Сприяє відновленню нервової системи; допомагає у разі неувважності, посиленого серцебиття, нервового перенапруження, гасить емоції, знижує артеріальний тиск</p>	<p>Люди, які віддають перевагу цьому кольору, намагаються все впорядкувати, систематизувати, вони завжди мають власну точку зору, віддані тому, що роблять. Позитивні характеристики: організованість, непохитність, сила духу, ідеалізм</p>	<p>Блакитний – колір безтурботності, він заспокоює, випромінює надійність, знижує напруження, є комфортним, колір мрій, миру та згоди. Але він не сприяє розвитку уяви й сповільнює зростання і розвиток. Темно-синій (індіго) – колір сновидінь, приводить до депресії, пригнічує, викликає занепокоєння, зайву серйозність, сум, смуток, потребу у спокої та задоволеності світом</p>
Коричневий	<p>Персоніфікує стабільність, відданість</p>	<p>Підтримує під час тривоги, хвилювань</p>	<p>Люди, які віддають перевагу цьому кольору, жадають фізичного відпочинку, спокою, вони надійні, мають здоровий глузд</p>	

Білий	Характеризується досконалістю й завершеністю	Управляє функціями ендокринної та зорової систем	Люди, які обирають білий колір, часто невпевнені у собі, прагнуть звільнитися від неприємностей, уміють створити враження, що віддані своїй роботі, здатні виявляти приховане	
Чорний	Пов'язаний із цікавістю, він, з одного боку, вабить до себе, а з іншого – лякає	Депресивний стан	Замкненість, незалежність, упертість, можливо, депресія – такі якості людини у чорному	
Сірий	Колір мудрості, консерватизму	Цей колір дає силу тому, хто слабкий і вразливий	Люди, які віддають перевагу сірому кольору, не вірять у щирість емоційних переживань, вважають, що емоції можна проявляти тільки за певних обставин. Позитивні характеристики: поінформованість, розсудливість, реалізм	Світло-сірий діє дуже легко, виражає волю й піднесений психоенергетичний стан, готовність до контактів, добре заспокоює. Темно-сірий указує на підвищену чутливість, потребу в духовному й фізичному задоволенні

Сріблястий	Виражає прагнення до волі та спробу подолати всі обмеження	Заспокоює нерви, нормалізує роботу залоз внутрішньої секреції, впливає на роботу нирок	Люди, які віддають перевагу сріблястому кольору, вирізняються стійкістю, володіють умінням припиняти суперечки. Позитивні характеристики: освітлення, відбиття, проникнення, неупередженість, плавність, сильне бажання	
Фіолетовий	Колір ідеалізму, сприяє підвищенню самооцінки	Знижує пульс	Колір обирають люди з підвищеною тривожністю. Позитивні характеристики: відповідальність	Темно-фіолетовий колір символізує брутальність і владність. Ліловий колір заспокоює у разі тривоги, символізує інтуїцію. Бузковий колір свідчить про марнославство, незрілість

Структура уроку з образотворчого мистецтва

Тема

Мета

Обладнання

Тип уроку

Клас

План уроку

1. Організація класу до уроку.

- 1.1. Створення психологічного комфорту у класі.
- 1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

2. Актуалізація опорних знань учнів.

- 2.1. Вступна бесіда з учнями.
- 2.2. Створення проблемної ситуації.
- 2.3. Оголошення теми уроку і мотивація навчальної діяльності учнів.

3. Вивчення нового матеріалу.

- 3.1. Розповідь учителя. (Бесіда з учнями по темі уроку).
- 3.2. Робота з додатковою наочністю.
- 3.3. Робота з підручником (альбомом-посібником).

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

- 4.1. Поетапне зображення композиції вчителем з поясненням.
- 4.2. Практична робота учнів.
 - 4.2.1. Фізкультхвилинка.
 - 4.2.2. Індивідуальна допомога окремим учням.
- 4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

5. Підсумок уроку.

- 5.1. Підсумкова бесіда.
- 5.2. Прибирання робочих місць.
- 5.3. Домашнє завдання.

Хід уроку

Уроки з мистецтва з використанням живописних матеріалів

Тема: «Море хвилюється раз, море хвилюється два, продовжуються дива». **Практична робота:** «Створення власної марини».

Мета: навчальна: навчити учнів передавати на малюнку чарівний світ природи засобами кольору, розширити уявлення про пейзажний жанр, ознайомити дітей з поняттями «море», «марина» та «мариніст», «колерит», із репродукціями картин художників-мариністів; вдосконалювати навички роботи з фарбами;

розвивальна: розвивати спостережливість, творчу уяву, вміння передавати стан природи, враження від спостережень навколишнього світу; удосконалювати зорову пам'ять, образне мислення, фантазію.

виховна: виховувати інтерес до творчості, самостійність в роботі, акуратність при виконанні робіт, любов до рідної природи.

Обладнання: матеріали та інструменти (альбом, простий олівець, лінійка, гумка, фарби, пензлик, стаканчик із водою), наочний матеріал, словникові терміни, педагогічний малюнок та поетапність його виконання.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 3.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1 Створення сприятливого психологічного комфорту у класі.

- Доброго дня, діти! Спочатку сідає краса нашого класу – дівчата, а потім мужність і сила – хлопці.

- А тепер посміхніться, зніміть долонькою зі своїх уст посмішку та передайте її сусідові. Отримайте посмішку від свого сусіда та прикрасьте нею своє обличчя. Молодці!

1.2 Перевірка готовності учнів до уроку.

- Отже, до роботи ми готові, залишається лише перевірити ваші робочі місця. Погляньте на свої парти, чи є на них всі

необхідні для уроку речі. Вам потрібно мати альбом, простий олівець, гумку, фарби гуаш, пензлик, склянку з водою та, звичайно, гарний настрій.

2. Актуалізація опорних знань учнів.

2.1. Вступна бесіда з учнями.

- А зараз давайте пригадаємо, які жанри образотворчого мистецтва вам відомі? (*портрет, пейзаж, натюрморт, анімалістичний, побутовий*)

– Скажіть мені, чи любите ви природу? (*так*)

- Якщо так, тоді давайте згадаємо, як називається такий жанр образотворчого мистецтва, в якому зображується природа? (*пейзаж*)

- Так, правильно. Молодці. Вивішую на дошку (*Пейзаж – це жанр образотворчого мистецтва, в якому зображується природа*).

- На вашу думку, як називаються художники, які малюють пейзажі? (*пейзажисти*)

2.2. Створення проблемної ситуації.

- Отож діти, щоб дізнатися якою буде тема нашого сьогоднішнього уроку, вам потрібно розгадати наступний ребус:

- Любите розгадувати ребуси? (*так*)

- Яке слово у нас вийшло? (*МОРЕ*)

2.3. Оголошення теми і мотивація навчальної діяльності учнів.

- Отже, діти, тема нашого сьогоднішнього уроку звучить так: «Море хвилюється раз, море хвилюється два, трапляються дива».

Сьогодні ми з вами будемо вчитися відчувати настрої моря, ознайомимося з поняттями «марина», «мариніст», а також кожен з вас навчиться малювати власну «марину».

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь вчителя.

- Як ми вже згадали на початку уроку, сьогодні ми поговоримо про пейзаж.

- Пейзаж (від франц. *pausage*, від *paus* – «країна» або «місцевість») – жанр образотворчого мистецтва, у якому основним предметом зображення є дика або певною мірою перетворена людиною природа. Виник цей жанр образотворчого мистецтва в Китаї. Саме там, китайські художники вперше почали зображувати у своїх роботах тільки гори та ріки, красу навколишнього світу.

- На сьогоднішній день, усі художники поділяють пейзажі на певні види. Ознайомимося з цими видами!

Види пейзажу

Морський
Гірський

Сільський
Міський

- Сьогодні ми більше дізнаємося про такий вид пейзажу, як морський.

- Що зображують художники на морському пейзажі? (море)

- Як ви думаєте, що таке море? (це частина океану, яка заходить у сушу)

- Хто знає, які моря омивають береги України? (Чорне та Азовське море)

- А хто з вас відпочивав біля берегів Чорного або Азовського моря?

- Чудово. Тоді ви вже знаєте, що море може бути різним, правда? Давайте пригадаємо, яким може бути море? (спокійним, бурхливим, схвильованим, грайливим, грізним, страшним).

- Отже, пейзаж, на якому зображено море, називають *мариною*.

А художників, що зображують море, називають *мариністами*.

3.2. Робота з додатковою наочністю.

- Зверніть увагу на репродукцію картини Олени Тикунової «Чарівне море». Це «марина».

- Краса і сила моря завжди захоплювала художників, надихала їх на творчість. Одні зображували море спокійне й лагідне, інші – передавали негоду, з темними хмарами, дощем і вітром, що здіймає високі важкі хвилі...

- Давайте розглянемо наступні марини та подивимося, в чому різниця між ними.

І. Айвазовський. «Блакитна хвиля»

І. Айвазовський. «Бурхливе море»

- Намалював ці марини неперевершений художник-мариніст Айвазовський Іван Костянтинович. Ви уявляєте, за все своє життя він намалював близько шести тисяч марин, це дуже багато.

- Як ви думаєте, який настрій моря автор хотів передати першою мариною? (лагідне, спокійне, грайливе, вечірне)

- А який другою? (бурхливе, схвильоване, грізне, страшне)

- Давайте пригадаємо, які ми знаємо кольори? (теплі та холодні)

- Які кольори теплі, а які холодні? (Теплі: жовтий, оранжевий, червоний; Холодні: блакитний, синій, фіолетовий)

- Які кольори автор використав, щоб показати нам спокійний настрій моря? (холодні, але присутні і теплі)

- Які кольори автор використав, щоб передати бурхливий настрій моря? (холодні)

- Воду в морі можна намалювати невеличкими хвильками або плямами синього, блакитного, зеленого, фіолетового та білого кольорів.

- Діти, це співвідношення кольорів по тону, яке надає певну єдність картині, називається колоритом.

- Як ви думаєте, де можна побачити зображення моря? (в музеях, на художніх виставках)

- А ще – у театрі, там «марина» виступає головною декорацією для вистави.

- Ви бачили мультфільм «Казка про царя Салтана»? Про кого в ньому розповідається? (про царя Салтана та його сина, який побудував могутнє царство на воді)

- Саме в цьому мультфільмі розгортається багато подій на морській воді. Щоб поставити в театрі оперу «Казка про царя Салтана», художнику-декоратору треба створити багато різних за настроєм морських краєвидів, тобто марин.

І. Білібін. Ескізи декорацій до «Казки про царя Салтана»

- Розгляньте ці ілюстрації та уявіть, що актори чарівної казки виконують ролі без відповідних декорацій. Чи буде такий виступ захоплюючим та яскравим? (ні)

- Чому? (тому що декорації доповнюють картину та надають якоїсь чарівності).

- Що ви бачите на цих ілюстраціях? (хвилі моря)

- Який настрої моря відображений на ілюстрації? (бурхливий)

- Як ви дізналися, що море бурхливе, за чим? (за хвилями)

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1. Поетичне зображення композиції вчителем з поясненням.

- А тепер я пропоную вам уявити себе художниками. Наше завдання буде перетворити аркуш паперу на морський пейзаж – марину. Головне для нас сьогодні – передати певний характер та настрої моря. Який настрої ми будемо передавати? (спокійний)

Для того, щоб намалювати «марину», ми повинні виконати такі дії:

– Готуємо своє робоче місце. Розташуйте альбом або аркуш паперу горизонтально.

– Простим олівцем позначте лінію горизонту та лінію берега моря.

– Легенько проводимо ескіз нашої композиції. Намітьте, а потім промалюйте скелі.

– Намітьте, а потім намалюйте хвилі моря.

– Тепер намалюйте вітрильник.

– Намалюйте хмари.

– Корегуємо помилки та обводимо наш малюнок.

– Приступаємо до оживлення нашої марини.

– Беремо фарби, пензлики та склянку для води.

– Широким пензлем фарбуємо море та небо.

– Тоншим пензлем зобразимо скелі, хмару, вітрильник.

– У нас вийде чудова марина.

– Які відтінки візьмемо для неба та моря? (холодні)

– Небо малюємо блакитним, а море синьо-зеленим кольором (змішайте синьо-зелені кольори на палітрі).

- Якими кольорами будемо фарбувати вітрильник, скелі? (Морські глибини – синім кольором, хвилі – білою фарбою, сонце – жовтою, а вітрильник – різними фарбами).

- Ось такий малюнок вийшов у мене. Ви можете намалювати подібний, можете щось своє додати. Але пам'ятайте, що ваш малюнок – це прояв вашої фантазії та творчості. Тому, не бійтеся додавати щось своє у створену композицію.

4.2. Практична робота учнів.

Правила роботи з фарбами:

1. Пензликом не розмахуємо, щоб не забруднити свого сусіда.

2. Фарби змішуємо на палітрі.

3. По закінченні роботи палітру, баночку і кисті добре промиваємо, витираємо сухою серветкою.

- Можете починати працювати.

4.2.1. Фізкультхвилинка

4.2.2. Індивідуальна допомога окремим учням.

- Діти, якщо в когось виникли труднощі з виконанням роботи, піднімайте руку, я підійду до вас і допоможу порадою.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

- Я бачу, що майже всі діти завершили свої роботи. У кожного з вас малюнок вийшов особливим та неповторним. Тому давайте поділимося своїм досвідом один з одним.

- Прошу, перший ряд, візьміть свої роботи та покажіть другому та третьому. Подивіться, які у них чудові роботи. Другий ряд, візьміть свої роботи й теж покажіть першому та третьому. Справді дуже гарні марини вийшли у вас. Третій ряд, підійдіть до мене. Покажіть свої роботи першому та другому рядові. Можете опускати. Дивіться, яка краса.

- Діти, я в захваті від ваших робіт. Мені всі роботи сподобалися, бо кожна з них особлива. Молодці, ви дуже добре впоралися із завданням. Сподобалося вам малювати марину? (так)

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда. Гра «Мікрофон»

- Яка була тема сьогоднішнього уроку? («Море хвилюється раз, море хвилюється два, трапляються дива»)

- Що таке пейзаж? (це жанр образотворчого мистецтва, в якому зображується природа)

- Які види пейзажу вам відомі? (морський, гірський, сільський, міський)

- Який вид пейзажу ми сьогодні вчилися малювати? (морський)

- Що таке марина? (це різновид пейзажу, що спеціалізується на зображенні подій на морі.)

- Як називають художника, який зображує море? (мариніст)

5.2. Прибирання робочих місць.

- Яке робоче місце ви повинні лишити після себе? (*Чисте*)

- Так, правильно, тому приберіть свої робочі місця. Помийте пензлики, вилийте воду, помийте склянки і витріть парти, якщо вони забруднені.

5.3. Домашнє завдання.

- Ті, хто не встиг домалювати, завершіть роботу вдома.

- Я дякую вам за увагу, активність та творчість. До зустрічі!

Тема. Особливості природного середовища рідного краю. Практична робота «Краса природи рідного краю».

Мета: продовжувати ознайомлювати учнів із жанрами образотворчого мистецтва, закріплювати знання про пейзаж та види пейзажу, навчати спостерігати за красою навколишнього світу та природи Буковини; створити умови для розвитку пам'яті, уваги, мислення, вміння аналізувати і узагальнювати; розширити світогляд учнів; виховувати естетичний смак у процесі сприйняття навчального матеріалу; виховувати любов до мистецтва, природи, бережливе ставлення до природи рідного краю.

Обладнання: комп'ютер (ноутбук), екран, слайд-шоу; зображення картин; аудіозапис «Звуки природи», художні матеріали та інструменти: акварельні фарби, палітра, ємність для води, пензлик, простий олівець, гумка.

Тип уроку : комбінований.

Клас: 4

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення сприятливого психологічного комфорту учнів.

- Доброго дня, діти! А тепер поверніться до свого товариша по парті, усміхніться один одному, усміхніться мені. Бажаю вам, щоб з таким настроєм пройшов наш сьогоднішній урок. Бажаю вам нових відкриттів та творчого натхнення на цьому уроці.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

- Діти, перевірте, будь ласка, чи підготували ви все необхідне для нашого уроку! У вас на партах повинні бути акварельні фарби, палітра, ємність для води, пензлик, простий олівець, гумка.

2. Актуалізація опорних знань учнів

2.1. Вступна бесіда з учнями.

- Давайте пригадаємо, з чим ви знайомилися на минулих уроках. Які види образотворчого мистецтва ви знаєте?

- Хто може сказати, що таке живопис?

2.1.1. Дидактична гра «Бліц-турнір».

- Для того, щоб пригадати, що ми знаємо про види

образотворчого мистецтва, проведемо опитування. На кожне запропоноване моє твердження ви повинні відповідати коротко: «так», «ні».

- ✓ Живопис – це вид музичного мистецтва. -
- ✓ Виразальним засобом живопису є колір. +
- ✓ Живописні твори виконані із пластиліну. -
- ✓ Основні кольори – синій, жовтий, червоний. +
- ✓ Холодні кольори – це синій, фіолетовий, блакитний. +
- ✓ Живописні твори виконані завжди на папері. -
- ✓ Теплі кольори – це червоний, оранжевий, рожевий. +
- ✓ Мова графіки – лінія, штрих, крапка. +
- ✓ Мова скульптури – колір, штрих. -

2.1.2. *Дидактична гра «Встанови відповідність»* (на презентації).

- Щоб пригадати жанри живопису, давайте спробуємо встановити відповідність жанру та його визначення (на презентації)

Побутовий жанр – зображено повсякденне життя людей.

Портретний – зображено людину або групу людей.

Натюрморт – зображення неживої природи.

Анімалістичний – зображено тварин.

- Я задоволена вашою роботою.

2.2. *Створення проблемної ситуації.*

- Сьогодні ми більше уваги приділимо одному із жанрів живопису. Який це жанр, ви дізнаєтеся, щойно відгадаєте загадку.

Якщо бачиш на картині намальована ріка,

Чи ялинка в білій шубці, а чи яблунька струнка.

Може, навіть, на узліссі побудований шалаш.

(презентація)

Звісно ця картина зветься не інакше, як ... ПЕЙЗАЖ.

2.3. *Оголошення теми і мотивація навчальної діяльності учнів.*

- Сьогодні ми з вами будемо малювати пейзаж, здійснимо уявну подорож рідним краєм, Буковиною, ознайомимося з красою природи нашого чудового краю. А тема нашого уроку «Краса природи рідного краю».

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь вчителя з елементами бесіди.

- Давайте пригадаємо, що ж таке пейзаж та які його особливості. Отож, що таке пейзаж?

- Художника, який малює пейзажі називають, пейзажистом. А чим виконується пейзаж?

- Розрізняють пейзаж за змістом зображення, тобто тим, що зображено на картині; за настроєм, який викликає художній образ, та за способом художнього зображення.

- За змістом зображення пейзаж поділяють на міський, сільський, індустріальний, парковий, гірський та багато інших; (демонструю ілюстрації)

- За настроєм, який викликає художній образ, розрізняють ліричний, тривожний, романтичний та інші.

- Погляньте на ілюстрації та порівняйте їх. Який настрій у вас викликає перше зображення?

- А друге зображення? Як ви вважаєте чому, друге зображення викликає такий настрій?

- За способом художнього зображення виділяють реалістичний та декоративний пейзаж. Реалістичний – картина передає реальне зображення, а декоративні пейзажі не можна побачити в реальному житті.

Отже, сьогодні ми з вами будемо малювати акварельними фарбами пейзаж Чернівців. Щоб бути справжнім патріотом свого краю, потрібно не тільки любити, а й знати його історію, любити і берегти природу.

- Взагалі Чернівці називають «маленьким Парижем» за його красу. Місто Чернівці, обласний центр Буковини, розташоване у передгір'ї українських Карпат. Засноване на пагорбах мальовничої річки Прут, воно приваблює чудовим ландшафтом. Впродовж віків Чернівці сформувались як місто з унікальною різностильовою архітектурою, багатою культурною спадщиною і особливою атмосферою. Блукаючи містом, можна відчути загальноєвропейський дух. Архітектурною перлиною Чернівців по праву вважається Чернівецький національний

університет імені Юрія Федьковича – колишня Резиденція митрополитів Буковини. Ця унікальна споруда включена до списку об'єктів всесвітньої культурної спадщини UNESCO. Чернівецька архітектура вражає. Проте не тільки архітектура є особливістю Чернівців. У нашому місті прекрасна природа, а навесні вона ще прекрасніша.

3.2. Робота з додатковою наочністю.

3.2.1. Дидактична гра «Знавці».

- Для того, щоб ваші сьогоднішні картини вийшли гарними, насиченими, давайте розглянемо зображення нашого міста. Ось погляньте на дошку, я підбрала для вас пейзажі нашого міста.

- Зверніть увагу на пейзажі, що зображені. Давайте визначимо, які види пейзажів зображено. Погляньте на першу ілюстрацію. Який це вид пейзажу за настроєм, який викликає художній образ?

Погляньте на наступну ілюстрацію. Який це пейзаж за змістом зображення? А за настроєм, що викликає художній образ?

Третя ілюстрація. Який це пейзаж за змістом зображення? А за способом художнього зображення? І останнє зображення. Який це вид пейзажу за способом художнього зображення?

Один з цих пейзажів ми з вами сьогодні будемо малювати.

3.3. Робота з підручником.

- А зараз відкрийте, будь ласка, підручники на сторінці 109. Погляньте на першу ілюстрацію. Це картина художника Сергія Васильківського. Як називається картина? Що на ній зображено? Тепер погляньте на наступну картину Тараса Григоровича Шевченка. Що на ній зображено? Яку назву має картина?

- Перегорніть книгу на с. 110. Погляньте на першу ілюстрацію «Рожева хата». Поміркуйте і скажіть, який це вид пейзажу за змістом зображення? Тепер погляньте на наступну ілюстрацію. Який це вид пейзажу за способом художнього зображення? Третя ілюстрація «Травень у цвіту». До якого виду пейзажу ви б віднесли цю ілюстрацію? І остання ілюстрація якого виду за змістом зображення?

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1. Поетапне виконання композиції вчителем із поясненням.

Отже, сьогодні ми з вами малюємо пейзаж Чернівців. Щоб намалювати пейзаж, перше що ми робимо, – це малюємо лінію горизонту, трохи нижче середини аркуша, що відокремлює передній і задній плани. На правій стороні намічаємо пагорб – передній план. Далі схематично розміщуємо основні деталі малюнка.

Наступний наш крок – це вже уточнення тих зображень, що ми намітили. Тобто на пагорбі зображуємо дерева. Далі малюємо деталі малюнка. В нашому випадку це дерева, озеро, паркан, альтанка позаду озера.

Намалювавши всі деталі, беремося розфарбовувати. У своєму пейзажі я використала такі кольори: блакитний, зелений, рожевий, коричневий, чорний, білий та інші.

4.2. Практична робота учнів.

- Перед тим, як ми приступимо до роботи, пригадаймо правила роботи з акварельними фарбами: акварель треба розвести і, перш ніж малювати, перевірити колір на папері; кольори не повинні перекриватися, інакше буде бруд; якщо малювати аквареллю, де поряд є ще фарба, яка не просохла, фарба розтечеться; малювати аквареллю можна і на вологому папері, тоді фарба розпливається, ніби ми дивимося на малюнок через вологе скло.

- Отже приступаємо до роботи.

4.2.1. Фізкультхвилинка (відео).

4.2.2. Індивідуальна допомога окремим учням.

- Кому потрібна буде допомога, піднімайте руку і я до вас підійду.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

- Закінчуємо роботу. Ви всі гарно попрацювали і створили гарні картини. Давайте продемонструємо свої роботи однокласникам. Перший ряд, підніміть свої роботи і покажіть другому і третьому рядам. Другий ряд підніміть свої роботи і покажіть першому і третьому. Третій ряд покажіть – першому і другому рядам.

- Ті, хто отримав ось такі смайлики (демонструю), вийдіть, будь ласка, до дошки. Ви дуже гарно попрацювали, дотрималися всіх порад, правильно та естетично дібрали кольорову палітру.

- А ті, в кого інші смайлики, не засмучуйтесь, наступного разу вам все обов'язково вдасться.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Отож, діти, назвіть тему нашого уроку.

- Що таке пейзаж? Що ми сьогодні з вами малювали?

- Які бувають види пейзажу?

- А як називають художників, які малюють пейзажі?

- Назвіть вид пейзажу за змістом зображення, що ми сьогодні з вами малювали?

5.2 Прибирання робочих місць.

- Наш урок закінчено. Дякую вам. Тепер приберіть свої робочі місця. Закрийте фарби, помийте пензлики, воду вилийте.

Урок з мистецтва з використанням графічних матеріалів

Тема. Українська казка в мультиплікації. Практична робота «Котигорошко в русі».

Мета: навчальна: ознайомити учнів із матеріалами, інструментами та обладнанням художника-мультиплікатора; навчити добирати засоби виразності, порівнювати форми, розміри, пропорції кадру, створювати малюнок «Котигорошко в русі»;

розвивальна: розвивати фантазію; формувати естетичні почуття, смак; активізувати ініціативу учнів;

виховна: прищеплювати любов до художнього мистецтва, розвивати допитливість, вміння «дивитися і бачити», творче самовираження.

Обладнання: ТЗН, мультимедійна презентація до уроку, фрагмент мультфільму, музичний супровід.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 3.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення психологічного комфорту у класі.

- Доброго дня, діти. Уявіть, що у ваших ручках зараз з'явився теплий клубочок радості, любові й добра подумки перешліть цей клубочок своїм однокласникам. Посміхніться, забудьте про всі образи та незгоди. Ви вдома, і вас люблять.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

- Я впевнена, що ви вже налаштовані на те, щоб гарно попрацювати. На сьогоднішньому уроці нам знадобиться: Голова – ми будемо думати, фантазувати; очі – ми будемо дивитися; вуха – слухатимемо, уста – будемо говорити, посміхатися, відповідати; руки – будемо творити.

- Нам також необхідні альбом або аркуші паперу, простий олівець та кольорі олівці.

2. Актуалізація опорних знань учнів.

2.1. Вступна бесіда з учнями.

- Діти, пригадайте, героїв якої казки ви малювали на попередньому уроці? («Золотий ключик»)

- А які ще казки ви знаєте? Назвіть декілька своїх улюблених. («Колобок», «Попелюшка і сім гномів», «Красуня і чудовисько» тощо)

- А за допомогою чого ви передавали характер і настрої персонажа? (за допомогою міміки)

- Поміркуйте, як треба змінити форму очей і ротика, щоб веселий персонаж став сумним. (Потрібно намалювати кутики ротика опущеними, а очі трішки збільшити)

- На попередніх уроках ви вже мандрували стежками живопису лялькового театру та кіно. Але є ще один вид мистецтва, для героїв якого доступні всі чудеса і фантазії. І він дуже подобається і дорослим, і дітям.

2.2. Створення проблемної ситуації.

- Для того, щоб дізнатися, про який саме вид мистецтва йтиме мова на сьогоднішньому уроці, вам потрібно подумати.

На своїх екранах ви бачите кросворд, у якому є ключове слово. Це слово загубило деякі свої літери.

Відгадайте загадки, віднайдіть всі букви, відкрийте слово – дізнайтесь тему уроку.

1. З блакитним волоссям, з великими очима,
Ця лялечка – актриса, а звать її... (Мальвіна)

2. Впав з Місяця на Землю я, і говорили мені, що я лише сон.
Потім сказали: ніби я місячна бджола.

А пізніше я ім'я для себе знайшов. (Лунтик)

3. Жила я у гномів, ласкава та ніжна,
І пташок я слухала спів дивовижний,
Мов кров, мої губи, волосся – мов нічка,
А личко – як сніг... Мене звать... (Білосніжка)

4. Танцювала у палаці. Є така у мене звичка –
Десь губити черевички. (Попелюшка)

5. Втік із мультика дивак. Як це трапилося, як?
Дуже просто, наче птах, полетів собі на дах. (Карлсон)

6. Вона в країні чудес була, де кіт чеширський посміхався.
І в задзеркаллі якось раз вона ходила Білим пішаком ...

Цю дівчинку звать.. (Аліса)

- Молодці, ви дуже швидко впоралися з завданням. Отже, яке ключове слово кросворду? (МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ)

2.3. Оголошення теми уроку і мотивація навчальної діяльності.

- Сьогодні ми з вами дізнаємося, що таке мультиплікація, як вона створюється, а також ми уявимо себе художниками-мультиплікаторами, яким було дано завдання – створити свій неповторний кадр.

І власне темою нашого уроку є «Українська казка в мультиплікації». Створення композиції «Котигорошко в русі».

«Українська казка в мультиплікації»

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь вчителя.

- Мультиплікація – це вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом зйомки послідовних рухів.

Всіма улюблені мультфільми створюють художники-мультиплікатори – це фахівці, які займаються анімацією персонажів мультфільму. Їх ще називають аніматорами, тому що вони оживляють малюнки або ляльки.

Анімація – метод створення знімків, малюнків, кольорових плям, ляльок в окремих фазах руху.

Художникам-мультиплікаторам потрібно намалювати дуже багато кадрів, щоб застигли образи почали рухатися.

Адже плівка у кінопроекторі біжить зі швидкістю 24 кадри за секунду. Уявіть, скільки потрібно малюнків для фільму, який триває 10 хвилин!

Анімації можуть бути мальованими, об'ємними або створеними за допомогою комп'ютерної графіки. Слова «анімація» і «мультиплікація» означають одне і те ж, утім іноді їх розрізняють. Мультиплікацію пов'язують більше з мальованою графікою, а анімацію – з комп'ютерною.

Щоб створити для нас навіть невеличкий мультфільм, на кіностудії працюють люди багатьох професій. Наприклад, мультфільм не можна створити без режисера, який придумує фільм і добирає акторів на різні ролі.

Потрібні також сценаристи, які вигадують історію, бутафори, які виготовляють предмети та декорації, звукорежисери, що записують фонограму.

Це все складний і довгий процес, який в кінцевому результаті приносить дітям та дорослим радість.

3.3. Робота з додатковою наочністю.

- Зараз ми переглянемо невеличкий фрагмент мультфільму «Пригоди Котигорошка та його друзів». Прошу вас звернути увагу на характери й міміку дійових осіб та уважно розглянути їхнє вбрання.

- Хто головний персонаж цього мультфільму?
(Котигорошко)

- Яким його зобразив мультиплікатор? (*низеньким, худорлявим, маленьким хлопчиком в білій сорочечці та зелених шароварах*)

- На вашу думку, які риси характеру притаманні Котигорошкови? (*мужність, сміливість, впевненість в собі тощо*)

3.2. Робота з підручником.

- У вашому підручнику на сторінці 18 зображено два фрагменти з цього мультфільму. Уважно розгляньте зображення. Опишіть, яким художник намагався зобразити трьох велетнів. (*Сильними, мужніми, відважними, сміливими*)

- Зверніть увагу на міміку. Який настрій мали велетні при зустрічі з Котигорошком? (*Вони почали кепкувати з малого Котигорошка*)

- Чи змінилась згодом їхня думка? (*Так, вони були здивовані, що він виявився таким сильним*)

- Пригадайте, які ще сцени є у цій казці. (*зустріч з ковалем, ображений Котигорошко, поєдинок тощо*)

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльності учнів.

4.1. Вступний інструктаж та поетапне зображення композиції вчителем з поясненням.

- Сьогодні ми намалюємо фрагменти до мультфільму «Котигорошко». Наш малюнок матиме назву «Котигорошко в русі». До того як розпочати роботу, розберемо поетапність виконання нашого малюнка.

1. Аркуш паперу розміщуємо вертикально. Спочатку, ледь натискаючи на олівець, намічаємо лінію площини.

2. Визначаємо розташування Котигорошка та різних предметів на аркуші. Ледь натискаючи на олівець, уточнюємо форму предметів. Виберіть для Котигорошка цікаву позу, адже він у вас має вийти в певній фазі руху.

3. Починаємо зображати свого персонажа з голови. Голову зображаємо у вигляді овалу. Промальовуємо тулуб, плечі, руки. Малюємо ніжки.

5. Домальовуємо одяг та деталі – булаву, шапку, взуття.

6. Приступаємо до роботи кольоровими олівцями або фломастерами. Обираємо колір для сорочки і прописуємо в

кожному фрагменті. Штани і шапку промальовуємо зеленим кольором. На палітрі підбираємо колір для обличчя і долонь, прописуємо їх.

7. Промальовуємо деталі – булаву, волосся, пояс і черевики. Позначаємо очі та рот Котигорошка. Позначаємо площину, на якій стоїть наш персонаж.

Тепер ми можемо уявити, як рухається персонаж у мультфільмі.

- Малюйте так, як ви це бачите, як вам хочеться і як вам відчувається. Будьте творчими та креативними – створіть свій найкращий і найособливіший кадр!

4.2. Практична робота учнів.

- А тепер ви самостійно зможете спробувати зобразити свого Котигорошка у русі. Тож приступаємо до роботи.

4.2.1. Фізкультхвилинка.

4.2.2. Індивідуальна допомога окремим учням.

- Якщо у когось виникнуть якісь запитання, не соромтесь і запитуйте – я з радістю вам допоможу.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

- Скажіть, будь ласка, чи є дітки, які вже закінчили свою роботу? Уважно погляньте на свої роботи, зверніть увагу, чи ваша робота охайна, чи дотримались ви всіх правил симетрії та

пропорції, чи правильно ви зобразили свого Котигорошка. Хто вважає, що так – покажіть, будь ласка, свої роботи на камеру, щоб нам було видно. Молодці, у вас чудово вийшло!

- Хто зауважив, що допустився деяких помилок, покажіть зараз ви, будь ласка. Спасибі, у вас також гарні роботи, іншим разом ви будете трішечки охайнішими та уважнішими – і у вас вийде чудово.

- Ті, дітки, які не встигли завершити малюнок, доробіть свою роботу вдома, будь ласка, і на наступному уроці вас оцінять також.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Підведемо підсумок:

- Якою була тема сьогоднішнього уроку? (*Українська казка в мультиплікації*)

- Що таке мультиплікація? (*Це вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом зйомки послідовний рухів*)

- Чим займається художник-мультиплікатор? (*Займаються анімацією персонажів мультфільму*)

- Мультиплікацію до якої казки ми сьогодні малювали? (*«Пригоди Котигорошка та його друзів»*)

5.2. Прибирання робочих місць.

- Прошу вас прибрати свої робочі місця, ваш стіл має бути чистим, адже зараз у вас будуть наступні уроки.

5.3. Домашнє завдання.

- Вдома завершіть свої мультиплікації.

5.4. Прощання.

- Дякую за старанність на уроці. Мені дуже сподобалося з вами працювати! Ви чудові! До нових зустрічей!

Урок з мистецтва з використанням матеріалів для аплікації

Тема. Дерево Життя. Витинанки. Створення витинанки «Дерево роду».

Мета: навчальна – ознайомити з поняттям «витинанка»; удосконалювати графічні навички; зацікавити художньою діяльністю; навчити творчо мислити, передавати художній образ дерева як символ української духовності, символічність форм у різних техніках і матеріалах, стилізувати природні форми, ознайомити з історичними передумовами виникнення витинанки та її видами;

розвивальна – розвивати творчу уяву, аналітичне та художньо-образне, логічне мислення через створення зразків декоративно-прикладного мистецтва, практичні творчі навички роботи в техніці витинанки; розвинути вміння сприймати, аналізувати навколишній світ та інтерпретувати своє бачення через мистецтво.

виховна – виховувати інтерес до витинанок, любов до прекрасного через сприйняття та відтворення символів, повагу до культурної спадщини народу, естетичний смак, старанність, охайність.

Обладнання: підручник «Мистецтво», мультимедійний комплект, кольоровий картон та папір, ножиці, клей.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 3

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення психологічного комфорту у класі.

– Доброго дня, шановні третьокласники! Перш ніж почати роботу, я хочу запропонувати вам подорож у дивовижну країну. Сядьте зручно, ручки на парті, закрийте оченята.

Уявіть, що ми опинилися на сонячній лісовій галявині. Послухайте, як шумить листя над головою, м'яка трава торкається ваших ніг. Ви бачите диких звірів: зайчика, лисичку, білочок, які радо вам посміхаються, багато дивовижних дерев. Могутні дуби та буки стоять на сторожі казкової природи та

дивовижне розмаїття квітів: ромашки, зірочки, конвалії, ряст. Я порохую до 3-х і ви відкриваєте оченята...

Молодці, ви побували в гостях у природи.

- Яких звірів ви уявили?

- Які кольори переважали у вашому лісі?

- А зараз, діти, скажіть мені, будь ласка, хто з вас готовий гарно працювати на сьогоднішньому уроці?

- А для того, щоб ми гарно попрацювали, нам треба керуватися певними правилами. У нас на уроці:

1. Покажіть мені, будь ласка, як справжні учні сидять за партою?

2. Зажмурили оченята сильно-сильно, відкриваємо. Очі уважно дивляться.

3. Вушка слухають.

4. Працюємо гарно та старанно.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

Тож, що нам потрібно на урок? Нам знадобляться сьогодні: кольоровий або білий аркуш паперу, кольоровий картон, ножиці, клей.

2. Актуалізація опорних знань учнів.

2.1. Вступна бесіда з учнями.

- Для того щоб ми могли вирушати країною мистецтва далі, нам потрібно пригадати що ми вчили на минулому уроці?

- Яке свято ми вивчали на минулому уроці? (Свято Покрови)

- Коли відзначають в Україні це свято? (14 жовтня)

- Яке ще свято сьогодні люди святкують 14 жовтня? (День захисника України)

- Що ми створювали на попередньому уроці? (Композицію «Козак Мамай»)

- Молодці. Ви все гарно пригадали, тож я впевнена: ви готові до відкриття нових незвіданих таємниць образотворчого мистецтва.

2.2. Створення проблемної ситуації.

Сьогодні ми з вами познайомимося зі ще одним цікавим видом роботи. Пропоную вам відгадати загадку та дізнатися, про що ми будемо говорити на уроці.

Що повітря очищає, вдень від спеки захищає.

Ще й від вітру в час негоди, є частинкою природи?
(Дерево)

- Так, це дерево. Молодці!

2.3. *Оголошення теми і мотивація навчальної діяльності учнів.*

Сьогодні ми з вами будемо говорити та виготовляти не звичайне дерево, а Дерево життя, Дерево роду. На уроці ви також дізнаєтесь про витинанку та її різновиди, про те, як чарівні обриси природи можна чудово зобразити в мистецтві.

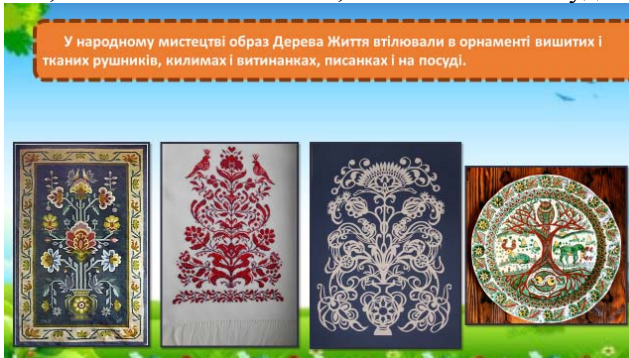
Тема нашого уроку «Дерево Життя. Витинанки. Створення витинанки «Дерево роду» .

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь учителя з елементами бесіди.

- З давніх-давен до нас прийшло повір'я, що життя всіх людей на Землі утворює велетенське Дерево Життя. Із народженням кожної людини на ньому з'являється нова гілочка.

Погляньте, будь ласка, на екран. У народному мистецтві образ Дерева Життя втілювали в орнаменті вишитих і тканих рушників, килимах і витинанках, писанках і на посуді.

- Чи зустрічали ви такі орнаменти, як на екрані, в своєму житті?

Дерево Життя є найбільш розповсюдженим мотивом в українському народному мистецтві. Це символ Всесвіту, родини, родоводу.

Він притаманний не тільки всім регіонам України, а й багатьом народам світу. Композицію Дерева Життя створюють за схемою «вазона», якому властива вертикальна симетрія.

Він притаманний не тільки усім регіонам України, а й багатьом народам світу. Композицію Древа Життя створюють за схемою «вазона», якою властива вертикальна симетрія.

- А ви знаєте, з яких частин складається «Дерево життя»? Подивіться, будь ласка, на екран і уважно послушайте.

Верхня частина символізує небо. У ній розміщують птахів, бджіл, небесні світила.
Середня частина — земний світ, де співіснують люди і тварини.
Нижня частина (коріння) — це підземний світ, який уособлюють змії, риби, водоплавні птахи й вода.

Верхня частина символізує небо. У ній розміщують птахів, бджіл, небесні світила.

Середня частина — земний світ, де співіснують люди і тварини.

Нижня частина (коріння) — це підземний світ, який уособлюють змії, риби, водоплавні птахи й вода.

- Сьогодні ми будемо виготовляти витинанку «Дерево життя». А чи відомо вам, що таке витинанка?

Витинанки — орнаментальні чи сюжетні композиції, ажурно вирізані ножицями з білого або кольорового паперу. Виразність роботи залежить від кольорного контрасту між основою (фоном) та витинанкою.

Прошу зачитати визначення разом.

Про виникнення витинанки в народі є легенда. Пропоную вам зачитати її, але будьте дуже уважними.

Легенда про виникнення витинанки

Колись удавнину, в одному українському селі, ввечері сиділа під хатою дівчина і мріяла про свого нареченого, який давно пішов у далеку країну і не повертався.

Раптом затріпотів біля неї голуб і сів на коліна. Дівчина не сполохалася, бо то був їхній голуб. Він прилетів здалеку. Його брав із собою хлопець – коханий дівчини. Приніс голуб на клаптику паперу звісточку. Вона сповіщала, що хлопець живий-здоровий і незабаром повернеться у село.

Дівчина довго думала: «Яку б це відповідь дати?». Потім зайшла до хати, взяла ножиці та папір і почала витинати візерунок. І як розгорнула папір, то побачила гарну-прегарну витинанку. Вона і незчулася, як це в неї просто вийшло. Прив'язала витинанку-звісточку до голуба, і він поніс її в далекий край коханому.

Коли ж наречений повертався додому, він мав цю витинанку із собою, і як заходив у село, то всім показував її. Люди дивувалися чарівному візерунку. І там, де хлопець проходив, усі почали витинати таку ж красу. Так в Україні з'явилися витинанки.

3.2. Робота з додатковою наочністю.

- Зверніть, будь ласка, вашу увагу на приклади витинанок.

Витинанки бувають різних видів, і кожен із них унікальний.

За кольором витинанки бувають:

Однокольорові – витинанки, виконані в одному кольорі
Багатокольорові – при створенні яких використовують декілька кольорів

З підкладкою – розташовані на тлі іншого кольору

За сюжетом:

Дерево життя, зображення сюжету із фігурками людей, зображення тварин та птахів, геометричні.

За технікою:

Ажурні – зображення містяться у прорізах.

Силуетні – зображення виступає силуетом.

Симетричні, асиметричні.

3.3. Робота з підручником.

- Розгорніть підручник на с. 31. Погляньте на малюнки та порівняйте їх.

- У яких техніках вони виконані? Чим вони схожі?

Порівняйте твори. У яких техніках вони виконані? Чим вони схожі?

- Перший малюнок виконаний у техніці живопису.
- Другий – витинанка.
- Схожі вони тим, що зображено на них дерево життя.

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1. Поетапне зображення композиції вчителем із поясненням.

Ми з вами розпочинаємо виготовлення нашої витинанки. Будьте уважні, зараз я продемонструю, як потрібно її виконати. Діти подивіться, будь ласка, на дошку. Там показано, як правильно починати роботу.

1. Для початку нам необхідно взяти кольоровий, або ж білий аркуш паперу та зігнути його навпіл, ось так, як зображено на малюнку.
2. Від згину малюємо половину ескізу для витинанки.
3. Вирізуємо обидві сторони.

4. Не розгортаючи силует, згинаємо кожне крило навпіл і вирізуємо візерунок. Не забуваємо нанести та вирізати візерунок на тулубі метелика.

5. Розгортаємо та клеїмо на кольоровий папір або картон. (Картон може бути однакового розміру з витинанкою або більше.)

4.1.1. Інструктаж з техніки безпеки під час роботи з ножицями та клеєм.

Для того, щоб наша робота принесла нам задоволення, дотримуємось правил безпеки з ножицями та клеєм.

Правила роботи з ножицями:

– Ножиці – це небезпечний інструмент. Поводься з ними обережно.

– На робочому місці поклади ножиці так, щоби вони не виступали за край парти.

– Тримай ножиці лише вістрями донизу

– Різати на ходу забороняється. Під час різання не вставай з місця.

– Передавай ножиці закритими і кільцями вперед.

– Під час роботи з ножицями притримуй матеріал лівою рукою так, щоб він не потрапляв на лінію різання.

Правила роботи з клеєм:

– Клей потрібно наносити пензликом від середини до країв.

– При потраплянні клею на одяг, його слід негайно змити водою.

– Для притискання елементів аплікації і витирання рук треба користуватися серветкою.

– Закінчивши роботу, клей потрібно щільно закрити, пензлик і посуд помити.

4.2. Практична робота учнів.

- Починаючи виготовляти ваше дерево, будьте уважні, не пропустіть жодний етап, зверніть увагу на те, що не потрібно сильно тиснути олівцем на аркуш паперу.

4.2.1. Фізкультхвилинка.

4.2.2. Індивідуальна допомога окремим учням.

- Діти, в кого виникнуть труднощі з виконанням роботи, підніміть руку, я до вас підйду і ми виправимо вашу проблему.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

Що ж, молодці, ви впорались із нашим сьогоднішнім завданням, кожне родове дерево – унікальне. Наші роботи розмістимо на виставку, щоб і інші могли побачити ваш виріб.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда. Рефлексія.

- Яка була тема уроку?

- Що таке витинанка? (орнаментальні чи сюжетні композиції, ажурно вирізані ножицями з білого або кольорового паперу)

- Яку витинанку ми сьогодні виготовляли? («Дерево життя»)

- Молодці!

5.1.1. Робота з цеглинками «Піраміда настрою».

- На уроці мені не дуже сподобалось.

- На уроці мені сподобалось.

- На уроці мені дуже сподобалось.

5.2. Прибирання робочих місць.

Наш урок підходить до завершення, тому ви старанно прибираєте ваше робоче місце, сміття та залишки паперу викидаємо до смітника, серветкою протираємо столи, бокси з приладдям повертаємо на місце.

5.3. Домашнє завдання.

Удома пропоную вам зробити начерки різних квітів. Поєднайте у них головні особливості форми. Створіть стилізовані зображення квітів для виконання витинанки.

- Дякую за плідну працю на уроці. До побачення.

Урок з мистецтва з використанням нетрадиційної техніки (воскової техніки)

Тема: «Айстра – зоряна квітка».

Мета: навчити працювати з технікою гравюри на вощеному папері, передавати прості за характером об'єкти живої природи кольором.

розвивальна: формувати в дітей уміння сприймати, розрізняти й аналізувати можливості акварельних фарб; розвивати дрібну моторику руки, розвивати уяву, образне мислення, пам'ять.

виховна: виховувати естетичне сприйняття учнями навколишнього світу; забезпечувати доброзичливу атмосферу; стимулювати розвиток допитливості; прищеплювати любов до природи, рідного краю.

Обладнання: репродукції картин, фотографії квітів, фотографії предметів з квітами, матеріали для демонстрації техніки роботи.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 3

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення психологічного комфорту

- Діти, погляньте за вікно. Сьогодні прекрасна погода, сонечко сяє. Давайте зробимо так, щоб у нашому класі була ще краща атмосфера. Як? За допомогою наших усмішок. Посміхніться один одному і мені, адже нам потрібно сьогодні плідно попрацювати. Ось так значно краще.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

- Зараз подивіться, чи на ваших партах є все необхідне: альбом, пензлі, акварельні фарби, ємності з водою.

2. Актуалізація опорних знань.

2.1. Вступна бесіда.

- Послухайте вірш Дмитра Павличка і зробіть передбачення, з яким предметом ми зустрінемося на уроці.

Небеса прозорі, як глибінь ріки,
падають, як зорі, з явора листки.

а над полем нитка дзвонить, як струна.

Зажурилась ... (квітка) – чує сніг вона.

- Правильно діти, з квіткою.

- Українська природа багата різноманітними квітами.

- Квіти зустрічають новонародженого, проводжають в останню путь. Квітами вітають іменинника, наречену і нареченого, зустрічають гостей.

- Одним словом – не буває події веселої чи сумної, яка обійшлася б без квітів, бо вони є виявом гарного ставлення до того, кому призначені.

- Які емоції викликають у вас квіти?

- Квіти також пробуджують у нас людяність, сердечність, щирість, доброту.

- Недаремно народ звеличив їх у піснях, казках, легендах, у творах образотворчого мистецтва.

2.2. Створення проблемної ситуації

Я сьогодні до вас прийшла не з порожніми руками. Я також принесла квіти. І скажіть мені, будь ласка, що за квіти я тримаю в руці?

Так, правильно, це айстри.

2.3. Оголошення теми уроку і мотивація навчальної діяльності.

- Ще здавна українські оселі прикрашають чудові квіти.

- Не завжди люди вирощували квіти цілий рік, не було раніше оранжерей, а людина завжди хотіла бачити квіти, милуватися їх красою.

Для цього, спрощуючи елементи квітів, людина вишивала їх на серветках, рушниках, одязі, розписувала їх елементами посуд. Такі квіти називаються декоративними.

Сьогодні ми з вами власноруч будемо творити красу. Виготовимо композицію з айстр на воценому папері.

Наша тема звучить так: «Айстра – зоряна квітка».

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь вчителя про айстри.

- Чому саме зоряна квітка? Назва цієї квітки означає – «зірка». У тиху ніч у квітниках чути ледве вловимий шепіт – то квіти розмовляють із зірками. Тому в народі їх ще називають зірками. Айстри квітнуть восени.

- Як ви бачите на цьому малюнку, ці дивні квіти бувають різних кольорів – білі, золотаві, жовтогарячі, червоно-коричневі, бузкові.

- Діти, розгляньте уважно ці фотографії і скажіть, які пелюстки має айстра на 1-му і на 2-му зображеннях. (більш загострені, заокруглені)

- Якої форми листочки айстри? (гострі, вузькі, довгі)

Молодці! Ці квіти кидають виклик холоду й негоді.

3.2. Робота з додатковою наочністю.

Осінні квіти дарують нам останнє тепло. Вони – наче спогад про літо, яскраві та різнобарвні, всупереч холодам та негоді. Художники дуже люблять зображувати букети осінніх квітів.

Розгляньте уважно картини. Вони різного кольору, різного розміру, але в них є і спільна риса. Яка ж це риса? (їхні голівки схожі на маленькі кульки)

- Як називаються зображені квітки? (Це хризантеми, чорнобривці, айстри)

- Як художник зобразив ці квіти? Які кольори вони використали? (У її забарвленні багатство кольорів. Вона буває білою, рожевою, бордовою, фіолетовою, червоною, помаранчевою)

- Коли вона цвіте? (Вона цвіте з весни до осені)

- Яке у рослини стебло? (Стебло у рослини високе, зелене)

- Які у квітки пелюстки? (У квітки пелюстки пишні, стирчать, охайним віночком оточують серцевинку)

- Який настрій створюють у вас ці малюнки?

4. Вступний інструктаж і практична самостійна діяльність учнів.

4.1. Поетатпне зображення композиції вчителем з поясненням.

- Зараз будьте уважними, я показуватиму вам крок за кроком, як маєте виконувати роботу. А ви уважно дивіться, щоб отримати гарний результат своєї подальшої праці.

Щоб ваша робота була більш яскравою, ми будемо малювати восковими олівцями. Я кожному роздам по одному олівцю. Одну квітку можете малювати одним кольором, а потім можете помінятися зі своїм сусідом по парті, і другу намалюєте

іншим кольором. Можете зробити також лише деякий елемент квітки одного кольору.

1. Відкриваємо с.8 вашого альбому. Перед собою ви бачите такий малюнок.

2. Спочатку вам потрібно обвести білі лінії за допомогою воскового олівця. Його міцно притискайте до паперу.

3. Після цього вам потрібно весь аркуш зафарбувати чорною акварельною фарбою, рухами зліва направо, починаючи зверху, за допомогою широкого пензля.

4. В кінці у вас має вийти такий малюнок.

Пояснення вчителем правила роботи з аквареллю.

Діти, ми сьогодні маємо працювати з акварельними фарбами і нам потрібно пригадати правила роботи з ними.

Збираючись малювати на уроці або вдома, ми готуємо альбом, фарби і воду. Тому що вода потрібна не тільки для того, щоб мити пензлі, але й для того, щоб розводити фарби, перш ніж малювати. Кольори не повинні перекривати один одного, інакше буде бруд; якщо малювати аквареллю, де поряд є ще фарба, яка не просохла, фарба розтечеться. Ваша робота має бути охайною.

4.2. Практична робота учнів.

- Ви можете почати працювати.

4.2.1. Індивідуальна допомога окремим учням.

- В кого виникатимуть складнощі, піднімайте руку, я підійду і допоможу.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

- Завершили роботу?

- Тепер демонструємо малюнки. Перший ряд демонструє другому і третьому. Другий – першому і третьому. Третій – першому і третьому.

- Молодці, у вас всіх гарні роботи. Хто отримав зірочки з оцінкою 12, виходьте до дошки. Ці роботи сьогодні найкращі. Хто отримав оцінки 11 та 10 – ваші роботи теж дуже гарні. Наступного разу ви працюватимете сумлінніше і отримаєте вищий бал.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Що ж, ви сьогодні гарно попрацювали. Давайте пригадаємо якою була тема нашого уроку?

- Коли квітнуть айстри?

- Яких кольорів бувають?

- Сподіваюся, що для вас урок був цікавим і корисним.

Ваші роботи гарні і різноманітні. Квіти прикрашають наше життя. Тож нехай на Землі їх буде більше. І нехай будуть серед них квіти, вирощені вами.

5.2. Прибирання робочих місць.

- А тепер усі прибирають свої робочі місця.

- Хто не встиг виконати роботу, завершіть вдома і принесіть на наступний урок.

5.3. Прощання із класом.

- Наше заняття завершено. До наступних зустрічей!

Навчальне видання

**Ольга Сергіївна ШЕСТОБУЗ
Альона Валеріївна ШУЛЬГА
Олеся Василівна МАКОВІЙЧУК**

**ПРАКТИКУМ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск	<i>С. З. Романюк</i>
Літературний редактор	<i>О. В. Колодій</i>
Технічний редактор	<i>Г. К. Чорасва</i>
Дизайн обкладинки	<i>А. В. Шульга</i>

Підписано до друку 13.09.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 11,4.
Обл.-вид. арк. 12,2. Тираж 50. Зам. Н-102.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

Шестобуз Ольга Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Коло наукових інтересів: культура спілкування молодших школярів, використання ІТ у навчанні, методика навчання мистецької ОГ

Шульга Альона Валеріївна

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Коло наукових інтересів: робота вчителя з неповними сім'ями, методика навчання мистецької ОГ, організація дистанційного навчання

Маковійчук Олеся Василівна

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Коло наукових інтересів: формування конструктивних умінь молодших школярів, методика навчання технологічної ОГ